

E-KOMPETENTNI DRŽAVLJAN SLOVENIJE DANES

Nosilec: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Vasja Vehovar in Katja Prevodnik

DP1, Pregled sekundarnih virov, marec 2011

Poročilo pregleduje razpoložljive podatke s področja e-kompetenc. V prvi vrsti gre za podatke Statističnega urada RS in Eurostata ter za podatke projekta Raba interneta v Sloveniji (RIS).

- V pogledu uporabe storitev informacijske družbe je Slovenija v okviru držav EU-27 okoli povprečja EU (70 % uporabnikov interneta v 2010), izrazito pa odstopa po uporabi med upokojenimi in neaktivnimi (Si 24 %, EU 40 %). Izraziteje v Sloveniji zaostajajo tudi najmanj izobraženi, gospodinje in tujci. Podrobnejša analiza pokaže, da je **razvitost specifičnih e-kompetenc je v Sloveniji izrazito nad povprečjem EU v skoraj vseh segmentih, razen pri starejših od 55 let**, ki zaostajajo v vseh pogledih in s tem tudi znižujejo primerjalni položaj Slovenije. O razlogih ugibamo – delno gre za generacije, ki so se v zadnjih 10-20 letih zgodaj upokojevale in se ravno izognile uvajanju IKT v okviru zaposlitve. Vstop v IKT po upokojitvi pa je bistveno težji.
- Primerjave tudi kažejo, da je Slovenija nad EU povprečjem pri agentih pridobivanja e-kompetenc (formalno, neformalno, samoizobraževanje), zaostaja le pri izobraževanju v organizacijah. Izjema so zopet starejši in najmanj izobraženi, ki v Sloveniji pridobijo manj e-kompetenc kot primerljivi segmenti v EU, in to v vseh tipih izobraževanja. Digitalni razkorak glede na starost in izobrazbo je torej v Sloveniji nadpovprečen in tudi trendi so neugodni.
- Podatki projekta RIS kažejo, da med uporabniki interneta o oviri pri uporabi interneta poroča približno 1-2 % posameznikov (največ jih navaja vidno oviro). Med neuporabniki interneta o oviri za uporabo interneta poroča 9 % (največ jih navaja motorično oviro). S širitvijo interneta se prvi delež seveda povečuje. Ker gre za samooceno, so deleži verjetno podcenjeni, kljub temu pa jasno kažejo na znaten populacijski segment.
- Posredno merjenje **splošne in IKT pismenosti** v Sloveniji (RIS 2008) kaže, da je na obeh področjih več skupin, ki **se med seboj ločijo predvsem glede na starost, izobrazbo, spol in aktivnost**. Identificiramo lahko štiri skupine: i) nizka IKT in srednja splošna pismenost (slabo izobražene, starejše ženske, 26 %); ii) nizka IKT in nizka splošna pismenost (slabo izobraženi starejši moški, 18 %); iii) srednja IKT in visoka splošna pismenost (izobražene ženske srednjih let, 30 %) in iv) visoka IKT ter visoka splošna pismenost (izobraženi, mlajši, šolajoči, 26 %).
- V poročilu so poleg potencialne sheme aktivnosti podane tudi potencialne prioritete glede na populacijske segmente in agente izobraževanja. Na tej osnovi se lahko v nadaljevanju izvede še podrobnejša analiza kritičnih segmentov.

KAZALO

Uvod	3
Kazalo tabel	4
Kazalo slik	5
1. E-znanja in e-veščine – ključni pojmi	7
2. Stanje digitalne pismenosti in digitalne izključenosti	11
2.1. Eurostat	11
2.1.1 Prvi digitalni razkorak oz. digitalna vključenost.....	12
2.1.2 Aktivnosti preko interneta.....	17
2.1.3 Načini pridobivanja e-kompetenc	21
2.1.4 Varnost na internetu	23
2.1.5. Uporaba IKT – podatki za Slovenijo (SURS) in problematika segmenta starejših.....	24
2.1.6 Osebne ovire posameznikov za uporabo interneta.....	28
2.1. RIS: Razširitev metode časovne distance na problematiko digitalnih razkorakov (2005).....	31
2.2. RIS: Internet in slovenska država (2010).....	32
2.3. RIS: Razvoj pan-evropskih storitev informacijske družbe v Sloveniji (2010)	39
2.4. RIS – Evalvacija stanja ter ukrepi za izboljšanje IKT pismenosti (2008).....	41
2.5. RIS: Šolajoči in uporaba IKT (2009)	51
2.6. RIS: Kvalitativna raziskava med učitelji in ravnatelji (2009).....	52
2.7. E-izobraževanje (Vehovar 2007)	53
3. Matrika ciljnih skupin, agentov in priorit	58
3.1 Pregled potencialnih aktivnosti ponudnikov v ciljnih skupinah.....	60
Zaključek	63
Literatura in viri	64
Priloge	67
Priloga A: Podrobni sekundarni podatki (tabele in grafi).....	67
Priloga B: Ostalo gradivo	75

Uvod

Uspešnost družb in njihova konkurenčnost sta odvisni od mnogih dejavnikov. V sodobni informacijski družbi so vedno bolj poudarjena predvsem znanja o uporabi novih tehnologij, ki pogosto pomenijo ključno konkurenčno prednost. Pojav interneta in inovativnih novih IKT je povzročil potrebo po pridobivanju tako imenovanih e-kompetenc za učinkovito rabo le-teh, v akademskem svetu pa teoretiki vse bolj utemeljujejo celo potrebo po re-definiciji samega koncepta pismenosti, kot ga poznamo danes (v tradicionalnem smislu definirane kot sposobnost branja in pisanja). Thomas et al. (2007) tako celo uvedejo pojem »trans-pismenosti«, ki jo definirajo kot *»sposobnost branja, pisanja in interakcije v okviru številnih platform, orodij in medijev od zapisovanja in ustnega sporazumevanja preko rokopisa, tiska, televizije, radia in filma do digitalnih socialnih omrežij«*.¹ V mednarodni literaturi je vse bolj prisotno prepričanje, da so e-kompetence ključne za posameznikovo izobraževanje, udejstvovanje na delovnem mestu (oz. v družbi nasploh) ter za dostopanje do vedno več vsakdanjih storitev (npr. e-uprava, e-bančništvo, e-nakupovanje, e-izobraževanje). Projekt RIS, ki razvoj informacijske družbe v Sloveniji podrobno spremlja že od leta 1996, definira informacijsko pismenega državljana s sposobnostjo digitalnega komuniciranja, uporabe sodobne tehnologije in digitalnih orodij, predvsem pa da zna le-ta hitro in učinkovito poiskati, obdelati in uporabiti informacijo. Ob tem je poudarjena aktivna in samostojna vloga posameznika za nadaljnje izobraževanje in razvoj, s čimer sodeluje v sodobnih societalnih procesih življenja, dela, učenja in se izogne družbeni izključenosti. Za doseg ustreznega nivoja e-kompetentnosti posameznika v družbi je pomembno razumevanje dejavnikov znotraj različnih segmentov populacije, ki imajo specifične lastnosti, ovire in motivatorje, ki so lahko v odnosu s siceršnjo pismenostjo in socialno vključenostjo.

V prvem poročilu projekta »E-kompetentni državljan Slovenije« z uporabo sekundarnih podatkov, ki se nanašajo na to področje, orisujemo sliko na področju e-kompetenc (e-znanj in e-veščin) v Sloveniji in primerjalno opozorimo tudi na razvoj področja v EU. Pregled stanja podajamo za ključne ciljne skupine, analiziramo vlogo posameznih ponudnikov in predlagamo izhodišča za aktivnosti pri spodbujanju širšega in hitrejšega razvoja e-kompetenc, potrebnih za učinkovito participacijo v demokratični informacijski družbi. Široka obravnava koncepta e-kompetenc (oz. e-veščin ali e-spretnosti) pomeni vključitev širokega nabora zmožnosti, saj so situacije, v katerih posamezniki prihajajo v interakcijo z IKT zelo raznoliki. Avtorji želimo s tem projektom tudi doseči premik od binarne delitve digitalnega razkoraka glede na dostop do IKT do poudarka na učinkoviti rabi IKT (oz. e-kompetentnosti in pridobivanju e-veščin).

Poudariti je potrebno, da razpoložljivi podatki na področju pokrivajo splošno populacijo in se torej še ne osredotočajo na različne specifične skupine. Prav tako ne omogočajo podatkov za naknadne poglobljene analize posameznih skupin (npr. hendikepirani, manjšine, starejši, nižje izobraženi, delovno neaktivni ipd.) sicer zelo heterogene skupnosti, ki se vključuje v informacijsko družbo.

¹ »Delo trans-pismenost opredeljuje kot zmožnost pisanja, branja in vzajemnega delovanja v okviru širokega nabora platform, orodij in medijev, od znakovnega jezika in ustmenosti do pisave, tiska, televizije, radia, filma in digitalnih družbenih omrežij.« (Thomas et al 2007)

Kazalo tabel

Tabela 1: Zadnja uporaba interneta (16-74 let; Eurostat 2010).....	14
Tabela 2: Digitalna vključenost – posamezniki, ki niso še nikoli uporabljali interneta (16-74 let); 2006-2010 (vir: Eurostat).....	15
Tabela 3: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (Eurostat 2010; delež posameznikov v populaciji 16-74 let).....	19
Tabela 4: Uporaba interneta – e-spretnosti v deprivilegiranih skupinah (Eurostat 2010; % v posamezni skupini; podatki za populacijo 16-74 let)	20
Tabela 5: Načini pridobivanja e-spretnosti (Eurostat 2007; % posameznikov v starosti 16-74 let).....	22
Tabela 6: Skrb za varnost pri uporabi interneta me je odvrnila od... (16-74 let, Eurostat 2010).....	23
Tabela 7: Primerjava strukture populacije in strukture uporabnikov interneta po starostnih skupinah, v % (vir podatkov: SURS 2008).....	26
Tabela 8: Delež učiteljev, ki uporabljajo računalnik v razredu in ... (vir: Empirica 2006).....	42
Tabela 9: Delež posameznikov, ki so uporabili internet v zadnjih 3 mesecih za 3 tipe dejavnosti v povezavi z izobraževanjem (Vir: Vehovar 2007)	43
Tabela 10: Velikost skupin glede na IKT pismenost; (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)	47
Tabela 11: Demografske značilnosti glede na pripadnost skupini (IKT pismenost); (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008), 1. del.....	47
Tabela 12: Demografske značilnosti glede na pripadnost skupini (IKT pismenost); (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008), 2. del.....	48
Tabela 13: Preliminarna tabela ponudnikov na področju razvoja e-kompetenc	58
Tabela 14: Tabela ponudnikov na področju razvoja e-kompetenc – dopolnjeno s strani naročnika (interes MVZT).....	59
Tabela 15: Potencialne aktivnosti večanja e-kompetenc v ciljnih skupinah	60
Tabela 16: Razlogi, zakaj v gospodinjstvu nimajo dostopa do interneta (delež gospodinjstev), 2010, EU-27 (vir: Eurostat)	68
Tabela 17: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, države EU-27 (vir: Eurostat), 1.del	69
Tabela 18: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, države EU-27 (vir: Eurostat), 2.del	70
Tabela 19: Uporaba internet za komunikacijo (podatki za 1. četrletje 2010), delež med uporabniki interneta (vir: Eurostat NewsRelease 2010)	71
Tabela 20: Do katere mere so aktivnosti na internetu zamenjale navedene aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2008, države EU-27 (vir: Eurostat), 1.del.....	72
Tabela 21: Do katere mere so aktivnosti na internetu zamenjale navedene aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2008, države EU-27 (vir: Eurostat), 2.del.....	73
Tabela 22: Načini pridobivanja e-znanj oz. e-spretnosti (vsi posamezniki, 16-74 let), 2007, EU-27 (vir: Eurostat).....	74

Kazalo slik

Slika 1: Učinkovita raba IKT (povzeto po Warschauer 2002)	9
Slika 2: Pogostost uporabe interneta (% rednih uporabnikov interneta, 2010, 16-74 let).....	13
Slika 3: Primerjava med izbranimi državami in EU-27 glede deleža neuporabnikov interneta (Eurostat 2006-2010; delež neuporabnikov v populaciji 16-74 let).....	16
Slika 4: Uporaba internet za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, Slovenija in povprečje EU-27 (vir: Eurostat).....	18
Slika 5: Načini pridobivanja e-kompetenc (vsi posamezniki, 16-74 let), 2007, EU-27 in Slovenija (vir: Eurostat).....	21
Slika 6: Prebivalci po velikih starostnih skupinah, Slovenija (vir: SURS).....	25
Slika 7: Primerjava porazdelitev populacija prebivalcev RS (10-74 let) in uporabnikov interneta po starosti (vir podatkov: SURS 2008).....	26
Slika 8: Gibanje deleža uporabnikov interneta in neuporabnikov interneta, ki so poročali, da imajo telesno oviro, bolezen, posebne potrebe oz. invalidnost, ki jih (ali bi jih lahko) ovira pri uporabi interneta (RIS 2004; uporabniki, n=5; neuporabniki, n=50; RIS 2009; uporabniki, n=10 ; neuporabniki, n=23).....	29
Slika 9: Kakšno oviro za uporabo interneta imate – rezultati med uporabniki interneta (možnih več navedb, RIS 2004 n=5; RIS 2009: n=11).....	29
Slika 10: Kakšno oviro za uporabo interneta imate – rezultati med neuporabniki interneta (možnih več navedb, RIS 2004: n=57; RIS 2009: n=29)	29
Slika 11: Prioritete na področju razvoja internet (RIS 2009, n=524, stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)	34
Slika 12: Prioritete na področju razvoja internet – povprečja in primerjava (RIS 2009, n=524, stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010).....	34
Slika 13: Ali ste na internet že kdaj ... (RIS 2009, n=365, tisti, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljali internet in so stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)	35
Slika 14: Ali ste na internet že kdaj ... (RIS 2004, n=290; RIS 2006, n=304; RIS 2009, n=365; vir: Mašič in Vehovar 2010)	36
Slika 15: Ali ste na internet že kdaj ... glede na leto začetka uporabe internet (RIS 2009, n=365, tisti, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljali internet in so stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010) .	36
Slika 16: Ali ste v zadnjih 12 mesecih uporabili naslednje storitve e-uprave (RIS 2006, n=304; RIS 2009, n=365; vir: Mašič in Vehovar 2010).....	37
Slika 17: Uporabniki spletnih strani e-uprave v zadnjih 3 mesecih – SURS 2009 (n=1093584; osebe, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljale internet; vir: Mašič in Vehovar 2010)	38
Slika 18: Ali ste v zadnjih 12 mesecih uporabili naslednje storitve e-uprave ... glede na začetek uporabe internet (RIS 2009, n=365; osebe, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljale internet in so stare med 18 in 75 let; vir: Mašič in Vehovar 2010).....	38
Slika 19: Zanimanje za storitve e-uprave v Sloveniji (projekt RIS, 2009, redni uporabniki interneta, stari od 18-75 let, n=365, Vintar et al. 2009)	40
Slika 20: Ali ste že kdaj uporabljali storitve javne uprave katere od držav EU? (RIS 2009, n=356, Vintar et al. 2009).....	41
Slika 21: Indeks računalniških veščin glede na izobrazbo (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008) ...	45
Slika 22: Indeks računalniških veščin glede na starost (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008).....	45
Slika 23: Računalniške veščine glede na IKT pismenost (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008).....	49

Slika 24: Indeks računalniških veščin in samoocena splošne pismenosti glede na pripadnost skupini (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)	50
Slika 25: Posamezniki, ki so v preteklih 3 mesecih uporabljali internet v povprečju vsaj enkrat tedensko, glede na spol, starost in stopnjo formalne izobrazbe, EU-27, 2010 (% posameznikov), vir: Eurostat Data in Focus 50/2010	67

1. E-znanja in e-veščine – ključni pojmi

»Živimo v svetu raznolikih pismenosti, raznolikih medijev in raznolikih zahtev po naši pozornosti.«² (Thomas et al. 2007)

V tem poglavju bomo povzeli nekaj definicij oz. opredelitev obravnavanega področja, čeprav se s problematiko ukvarja tako rekoč vsa raziskovalna skupnost, ki kot svoje polje opredeljuje informacijsko družbo. Predstavljene definicije služijo predvsem prikazu širine in kompleksnosti področja, prav s tem pa tudi poudarku pomembnosti obravnave le-tega na strukturiran in celosten način, kot k temu stremimo v projektu EKDS.

V preučevanju neenakosti, ki izhajajo iz pojavov informacijske dobe, torej ne moremo mimo omembe digitalnega razkoraka. Eno bolj znanih definicij je oblikoval OECD (2000), ki pravi, da gre pri digitalnem razkoraku za širok razpon medsebojno povezanih razkorakov – razkoraki, ki delijo posamezne segmente družbe, kot tudi celotne države na tiste, ki so sposobne izkoriščati prednosti novih IKT in tiste, ki tega ne zmorejo. Mansell (2002) definira digitalni razkorak kot neenako porazdelitev novih medijev, Chen in Wellman (2004) pa pravita, da gre za razkorak med tistimi posamezniki (in družbami), ki imajo na razpolago resurse za participacijo v informacijski dobi in tistimi, ki tega nimajo. Podobno Calderaro (2008) meni, da gre za razkorak med tistimi, ki so aktivni v družbi omrežij in tistimi, ki so v tem odnosu pasivni in družba vpliva nanje. Čeprav gre le za nekaj arbitrarno izbranih opredelitev pa so pomembne, saj nakazujejo odločilen premik od tehnološko determinističnega pogleda na digitalni razkorak k obravnavi družbenih vidikov IKT, tj. premik na širše oz. komplementarno področje proučevanja e-kompetenc. Teoretiki utemeljujejo, da smo že davno prešli točko, ko se lahko pogovarjamo le o binarni delitvi da/ne glede možnosti dostopa do IKT (npr. Dolničar 2008, Chen in Wellman 2003, Haddon 2004). Takšno pojmovanje namreč podcenjuje ali celo ignorira motive, sposobnosti in spretnosti pri uporabi IKT, ki jih posedujejo različne družbene skupine.

Eno celovitejših obravnav merjenja digitalnega razkoraka je v svoji doktorski disertaciji in kasneje knjigi obravnavala Vesna Dolničar (2008), na tem mestu pa povzemamo samo nekaj njenih zaključkov o teoretsko-konceptualnih zagatah obravnav digitalnega razkoraka in izsledkov drugih avtorjev. Že Dolničarjeva (2008) je v začetkih proučevanja informacijske družbe, ki so bili kar pretežno tehnološko obremenjeni, opazila tudi pogosto omenjanje digitalnega razkoraka v povezavi s različnimi individualnimi sposobnostmi ali digitalnimi izkušnjami (npr. Nurmela in Viherla 2000, van Dijk in Hacker 2003). Med pomembne dejavnike, ki vplivajo na (ne)uporabo interneta umestimo tudi enostavnost, privlačnost in promocija vsebin ter storitev, ki so dostopne po internetu. To tudi implicira možnosti za zmanjšanje razkoraka, če bi bile vsebine bolj zasnovane tudi za potrebe trenutnih neuporabnikov ter če bi bile pregledneje in prijazneje organizirane oz. predstavljene.

Uspešnost družb je odvisna od mnogih dejavnikov. V sodobni informacijski družbi so vedno bolj poudarjena predvsem znanja o uporabi novih tehnologij, ki pogosto pomenijo ključno konkurenčno prednost. Pojav interneta in inovativnih novih IKT je povzročil potrebo po pridobivanju e-kompetenc, v akademskem svetu pa teoretiki utemeljujejo celo potrebo po re-definiciji samega koncepta

² *»We live in a world of multiple literacies, multiple media and multiple demands on our attention.«*

pismenosti, kot ga poznamo danes (v tradicionalnem smislu definirane kot sposobnost branja in pisanja).

V mednarodni literaturi je vse bolj prisotno prepričanje, da so e-kompetence ključne za posameznikovo izobraževanje, udejstvovanje na delovnem mestu (oz. v družbi nasploh) ter za dostopanje do vedno več vsakdanjih storitev (npr. e-uprava, e-bančništvo, e-nakupovanje, e-izobraževanje...). Fenomen označujejo z različnimi poimenovanji, projekt Raba interneta v Sloveniji (2008), ki podrobno spremlja razvoj informacijske družbe v Sloveniji že od leta 1996, pa je skušal definicije združiti v splošno in raziskovalno uporabno definicijo informacijsko pismenega državljana. Takšen posameznik je sposoben digitalno komunicirati, uporabljati sodobne tehnologije in digitalna orodja, predvsem pa zna hitro in učinkovito poiskati, obdelati in uporabiti informacijo. Ob tem je poudarjena aktivna in samostojna vloga posameznika za nadaljnje izobraževanje in razvoj, s čimer sodeluje v sodobnih societalnih procesih življenja, dela, učenja in se izogne družbeni izključenosti. Za dosego ustreznega nivoja e-kompetentnosti posameznika v družbi je pomembno razumevanje dejavnikov znotraj različnih segmentov populacije, ki imajo specifične lastnosti, ovire in motivatorje, ki so lahko v odnosu s siceršnjo pismenostjo in socialno vključenostjo.

Dolničarjeva (2008: 19-20) omenja t.i. drugi digitalni razkorak, ki se nanaša na vrzel pri izkušnjah v uporabi interneta. Tisti, ki do interneta dostopajo dlje imajo namreč občutno prednost pred tistimi, ki so šele pred kratkim pridobili dostop. Kar je predvsem zaskrbljujoče pa je to, da medtem ko se predvideva sčasoma izginotje prvega (ali osnovnega) digitalnega razkoraka, pa bo izkustveni oz. uporabniški razkorak obstajal tudi še po tem. Zato so ključnega pomena študije o obstoječih neuporabnikih interneta. Dolničarjeva (2008: 19) predstavlja študijo Reddicka in soavtorjev, kjer so neuporabnike interneta razdelili v tri skupine:

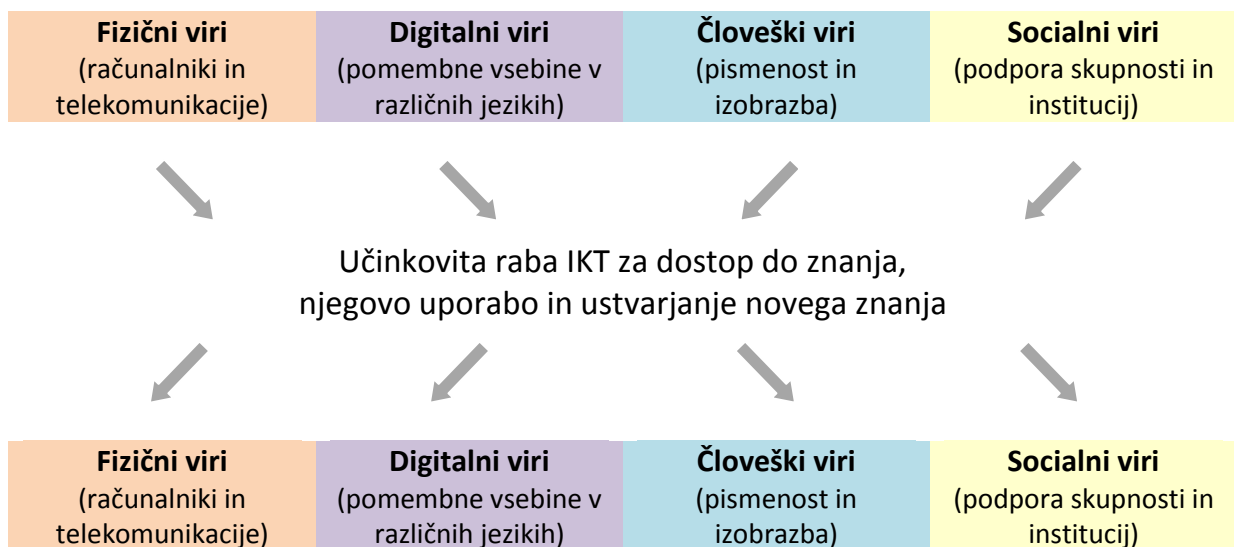
- *»Neuporabniki prvega tipa zaznavajo, da ima internet določeno vrednost za izpolnjevanje osebnih in poslovnih potreb, vendar se srečujejo s primarnimi ovirami – stroški in pomanjkanjem tehničnih spretnosti. Pomemben dejavnik pri teh neuporabnikih je tudi omejena informacijska in tudi siceršnja pismenost. Pri izpolnjevanju njihovih potreb so pomembne t.i. javne točke za dostop do interneta ter izobraževanje in ozaveščanje. V tem primeru so neuporabniki prvega tipa večinoma stari manj kot 45 let.*
- *Neuporabniki drugega tipa so osebe, ki ne zaznavajo dovolj velike vrednosti interneta za svoje ekonomske in družbene potrebe v danih okoliščinah. Podobno kot prva skupina se tudi ti neuporabniki srečujejo s tehničnimi in stroškovnimi ovirami. Izboljšanje vsebine (ekonomske, družbene in kulturne), ki bi bila zasnovana za njihove potrebe, bi verjetno bistveno pripomogla k večjim možnostim za dostop do interneta. Potrebna sta tudi izobraževanje za tehnične spretnosti in vzpostavitev točk javnega dostopa. Ti neuporabniki so večinoma nekoliko starejši.*
- *Za neuporabnike tretjega tipa je najmanj verjetno, da bodo v prihodnosti uporabljali internet. Ti namreč ne zaznavajo nikakršne osebne koristi od dostopa do interneta, prav tako pa večinoma nimajo potrebnih tehničnih in socialnih sposobnosti ter interesa za njihovo pridobitev. To skupino običajno zastopajo predvsem starejši (od 55 let naprej).*«

Vir: Dolničar 2008: 19

Kot bo razvidno v poglavju 2.5, je do podobnih rezultatov pripeljala tudi podrobna analiza Barbare Brečko (2008), kar še potrjuje teoretske predpostavke in ponuja trdne implikacije za usmeritve politik na področju.

Če se torej osredotočimo na področje e-kompetenc, lahko rečemo, da je področje (tako teoretskega kot tudi empiričnega) merjenja in preučevanja pojavov, ki jih povezujejo z različnimi oblikami neenakosti v informacijski družbi, nasploh v razmahu že zadnjih 30 let, dandanes pa se raziskave vse

bolj osredotočajo na merjenje stanja in identificiranje specifičnih skupin prebivalstva glede na njihove sposobnosti in spretnosti ter na drugi strani potrebe in želje. Tako ugotavlja tudi Digital Inclusion Team (VB, 2007), ki digitalno vključenost opredeli celo kot uporabo tehnologije, ki ali neposredno ali posredno izboljšuje življenja in možnosti deprivilegiranih ljudi in prostorov, kjer živijo. Servon (2002) celo zapiše, da gre v primeru digitalnega razkoraka za simptom večjega in bolj kompleksnega problema: problema revščine in neenakosti. Gurstein (2003) pravi, da gre pri e-kompetentnosti predvsem za sposobnost in zmožnost uspešne integracije IKT v zadovoljevanje individualnih ali kolektivnih ciljev. Warschauer (2002) pa govori o potrebi po širšem obravnavanju pojma digitalni razkorak kot koncepta, ki ni zaznamovan le s fizičnim dostopom do računalnikov in povezav, pač pa tudi z dostopom do dodatnih virov, ki omogočajo posameznikom učinkovito rabo tehnologije. V tem širšem smislu razume pismenost kot sposobnost obvladovanja procesov, s katerimi kodiramo kulturno pomembne informacije, ključne resurse, ki doprinesejo k učinkoviti uporabi IKT za dostop do znanja, njegovo uporabo in ustvarjanje novega znanja.

Slika 1: Učinkovita raba IKT (povzeto po Warschauer 2002)

V široki diskusiji o pismenosti v informacijski dobi je jasno, da danes ne obstaja več le en, ampak več tipov pismenosti, njihov pomen in vrednost pa sta različna v posameznih družbenih okoliščinah. Dolničarjeva (2008: 20) omenja podrobnejšo razdelavo tipov pismenosti, ki jo je opisal Carvin. Naslednje oblike se nanašajo na veščine, potrebne za celovito in učinkovito uporabo interneta:

- osnovna pismenost (sposobnost branja in pisanja),
- funkcionalna pismenost (sposobnost prenašanja osnovne pismenosti na vsakodnevne naloge),
- strokovna pismenost (posedovanje veščin, potrebnih za doseganje ciljev v poklicnem okolju),
- tehnološka pismenost (sposobnost uporabe tehničnih okolij),
- informacijska pismenost (sposobnost vrednotenja kakovosti informacijskih virov) in
- prilagodljiva pismenost (sposobnost razvijanja novih veščin).

Pismenosti niso le bipolarna nasprotja znanja proti neznanju ampak so prisotne v različnih niansah. IKT pismenost je družbena praksa, ki vključuje tako dostop do fizičnih IKT, vsebine, spretnosti in socialno podporo. Pridobivanje in ohranjanje pismenosti ni le stvar izobrazbe, pač pa tudi družbene

moči. Thomas et al. (2007) tako uvedejo celo pojem »trans-pismenost«, ki jo definirajo kot »spodobnost branja, pisanja in interakcije v okviru številnih platform, orodij in medijev od podpisovanja in ustnega sporazumevanja preko rokopisa, tiska, televizije, radia in filma pa do digitalnih socialnih omrežij.« Ključni izziv naslednjih let je torej ne le zagotavljanje dostopa do tehnologije, ampak predvsem zagotavljanje načinov, s katerimi lahko posamezniki ali skupnosti najdejo načine za učinkovito rabo tehnologij za raznolike interese.

Na tem mestu torej privzemamo stališče, da je obravnava binarnega digitalnega razkoraka (oz. tudi razkoraka v e-pismenosti in e-kompetentnosti) netočna in zakriva dimenzije, ki jih prinese pogled na različne stopnje e-pismenosti.³ Z ozirom na širino področja se torej osredotočamo na dva glavna vidika oz. elementa:

- a) **Dostop do različnih oblik IKT** (npr. strojna oprema, programska oprema, internet); na problematiko dostopanja je potrebno pogledati z več vidikov: vidik uporabnikov (interesi in potrebe) ter vidik neuporabnikov (ki jih v grobem lahko razdelimo na tiste, ki bi IKT sicer uporabljali pa jih pri tem ovirajo določeni dejavniki in tiste neuporabnike, ki nimajo interesa in potrebe po uporabi IKT).
- b) **Učinkovita uporaba IKT** (oz. e-kompetentnost posameznika); z vse širšo dostopnostjo IKT je postalo očitno, da le zagotavljanje dostopa ni zadosti, pač pa je potrebno aktivno delovati v smeri zagotavljanja možnosti pridobivanja spretnosti za učinkovito rabo teh tehnologij za produktivno uporabo tako na individualni kot tudi na širši ravni (ravni skupnosti ali države). Dostop je torej v tem oziru predpogoj za učinkovito rabo in razvoj e-kompetenc, ne pa tudi njihov substitut.

Poudariti je potrebno tudi, da je tako za premoščanje osnovnega digitalnega razkoraka kot za širitev e-kompetenc v smislu dejanske uporabe IKT osnovnega pomena kakovosten in celostno sistematiziran sistem izobraževanja in usposabljanja. Na tem mestu ne moremo mimo koncepta e-izobraževanja, ki ga je opredelil Vehovar (2007) kot učenje preko uporabe IKT. Koncept tako zajema uporabo IKT v tradicionalnem izobraževanju (šole in visoke šole), uporabo IKT v usposabljanju in izobraževanju na delovne mestu (poklicno izobraževanje), uporabo IKT v vseživljenjskem učenju (vključno z obnavljanjem spretnosti in pridobivanjem veščin iskalcev zaposlitve) ter uporabo IKT v vsakdanjem življenju (digitalna pismenost / digitalne kompetence). Slednje se nanaša na potrebne kritične spretnosti in kompetence za uporabo IKT v družbi znanja (Vehovar 2007: 9).

S tem kratkim pregledom nekaj opredelitev in raziskovalnih problemov smo prikazali, da tako tehnološko determinirane kot tudi bolj uporabniško naravnana vprašanja nakazujejo na pomembnost spretnosti za participacijo v dejavnostih (individualnih in skupinskih) sodobnih družb. Zato je pregled podatkov na področju in oris stanja v družbi osnovno ogrodje za preučitev ciklov učenja in pridobivanja znanj.

³ Ta poudarek je zaznati tudi denimo v opredelitvi digitalnega razkoraka, kot ga zapiše ITU, ki pravi, da gre za »razlike med državami in posamezniki znotraj držav, ki imajo dejanski dostop do informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) in jih uporabljajo učinkovito, in tistimi, ki tega ne zmorejo.« (povzeto po Gurstein 2003)

2. Stanje digitalne pismenosti in digitalne izključenosti

Stanje na področju bo prikazano s pomočjo obstoječih sekundarnih podatkov in predstavljeno po posameznih virih podatkov.

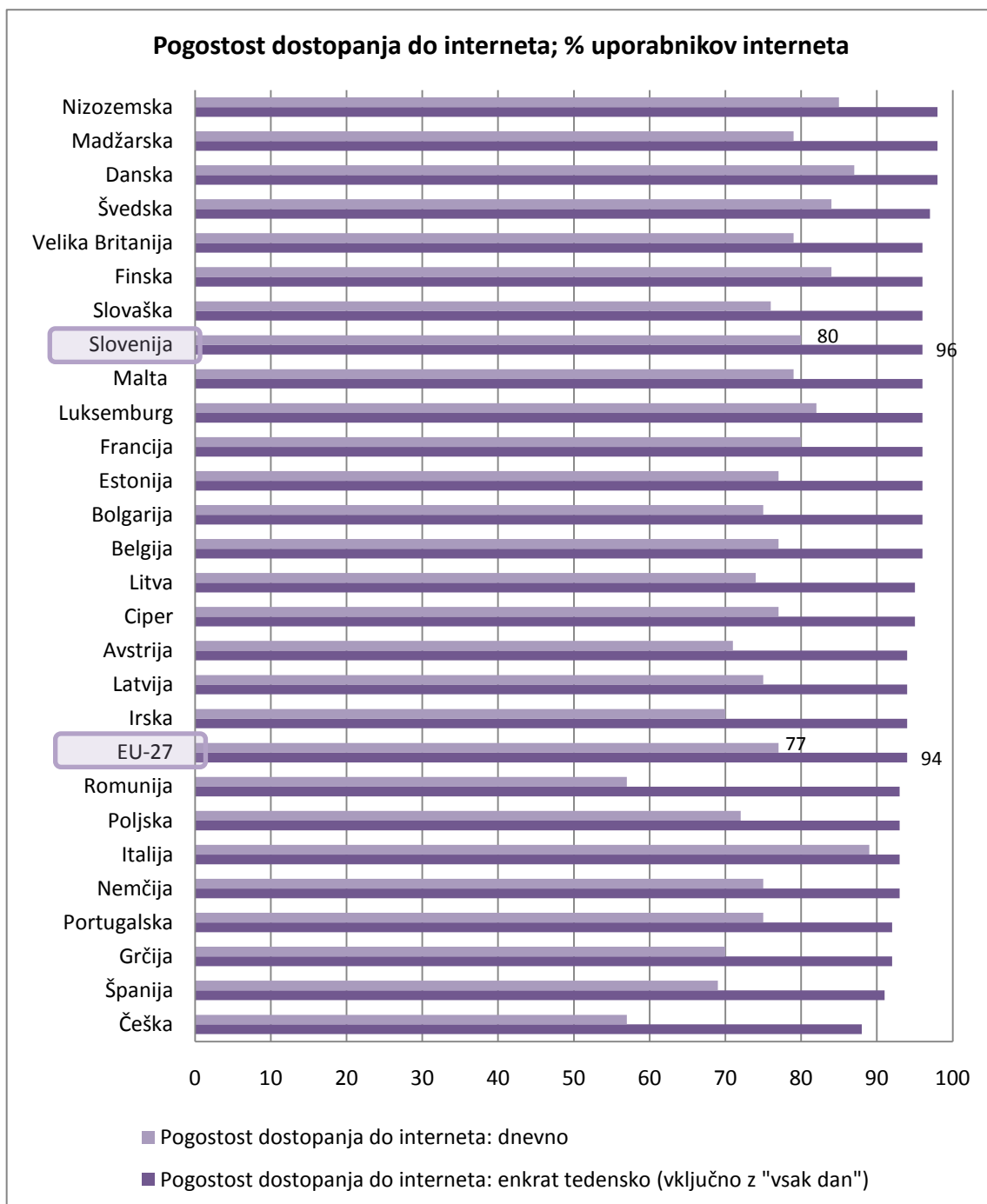
2.1. Eurostat

Najprej sledi podrobnejši pregled podatkov, ki jih Eurostat objavlja na področju informacijske družbe za vse države Evropske unije (27 držav članic) in so po našem mnenju lahko **pomembni pokazatelji stanja na področju e-kompetenc v družbi**. Pri posameznih indikatorjih lahko navajamo dvoje vrst deležev. Prvi so deleži, preračunani na vso populacijo, pogosteje pa poročamo o uporabi različnih IKT (načini, pogostost ...) s strani t.i. rednih uporabnikov interneta. Eurostatova definicija, ki jo zaradi primerljivosti z našimi podatki privzemamo na tem mestu, je, da so to posamezniki, ki so uporabljali internet v zadnjih 3 mesecih. Pri nekaterih indikatorjih navajamo tudi analizo podatkov po specifičnih skupinah, pomembnih za podrobnejšo segmentacijo sicer heterogene splošne populacije z ozirom na starost, izobrazbo in nekatere druge sociodemografske značilnosti.

2.1.1 Prvi digitalni razkorak oz. digitalna vključenost

- Po podatkih Eurostat-a je **dostop do interneta v Sloveniji** porastel od 54 % gospodinjstev z dostopom v letu 2006 na 68 % gospodinjstev z dostopom v letu 2010, predvsem opazen pa je porast gospodinjstev s širokopasovnim dostopom do interneta (od 34 % leta 2006 na 62 % leta 2010). Na »prisotnost« interneta v gospodinjstvu vpliva predvsem prisotnost otrok (dostop do interneta ima 92 % gospodinjstev z otroki in 59 % gospodinjstev brez otrok.⁴
- **Rednih uporabnikov interneta** (kot že zapisano, so po definiciji Eurostat-a to osebe, ki so uporabljale internet v preteklih treh mesecih) je bilo v letu 2010 68 % (povprečje EU-27 znaša 69 %). Večina rednih uporabnikov interneta (več kot 90 % v vseh EU državah, razen v Grčiji) po državah EU-27 uporablja internet vsaj enkrat tedensko, medtem ko je po deležu oseb, ki dostopajo do interneta vsak dan, precej visoko med državami EU-27 (na 7. mestu). Primerjavo prikazuje spodnja slika.

⁴ Povprečja za skupino držav EU-27 so sicer naslednja: dostop do interneta v gospodinjstvu je porasel od 49 % (leto 2006) na 70 % (leto 2010), širokopasovni dostop od 30 % (2006) na 61 % (2010), manj kot v Sloveniji pa je opazen razkorak med gospodinjstvi z otroki (84 %) in gospodinjstvi brez otrok (65 %).

Slika 2: Pogostost uporabe interneta (% rednih uporabnikov interneta, 2010, 16-74 let)

- Kot smo že zapisali, **uporabo interneta** spremljamo z več indikatorji, običajno glede na zadnjo uporabo interneta ločimo aktivne uporabnike od ostalih. V spodnji tabeli smo združili podatke za različno pogostost uporabe interneta v vsej populaciji 16-74 let ter v nekaterih specifičnih skupinah prebivalstva. Podatki za Slovenijo pokažejo, da imamo 68 % rednih uporabnikov interneta v splošni populaciji 16-74 let. Podatki za nekatere specifične skupine so bistveno nižji. Med upokojenimi in drugimi neaktivnimi je rednih uporabnikov interneta samo 21 %, med posamezniki, ki živijo v gospodinjstvih z nizkimi dohodki le 29 %, nižji so tudi deleži med posamezniki, ki niso bili rojeni v Sloveniji ali nimajo slovenskega državljanstva.

Premo sorazmerno so v teh skupinah višji deleži uporabnikov, ki interneta še nikoli niso uporabljali ali pa so ga uporabljali pred več kot enim letom.

Tabela 1: Zadnja uporaba interneta (16-74 let; Eurostat 2010)

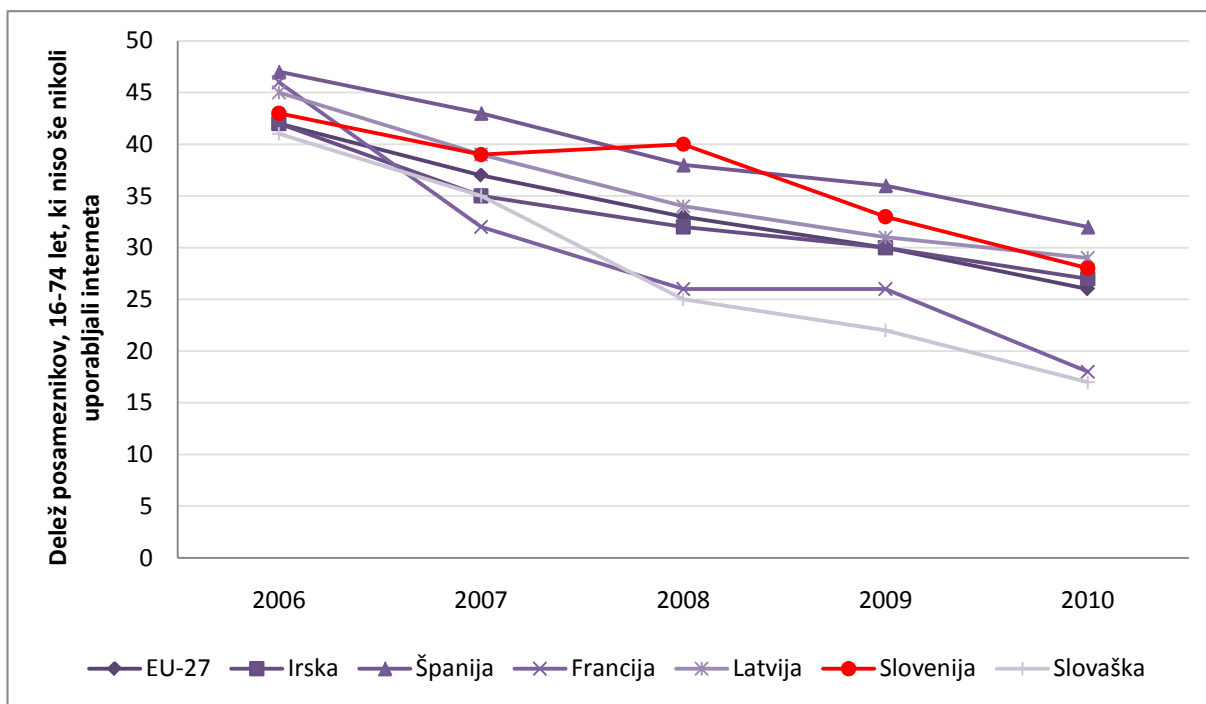
		Upokojeni in ostali neaktivni	Brezposelni	Gospodinjstva z dohodkom v prvem kvartilu	Gospodinjstva z dohodkom v drugem kvartilu	Posamezniki, ki niso bili rojeni v Sloveniji	Osebe z drugim državljanstvom	Skupaj
v zadnjih 12 mesecih	EU-27	40	69	:	:	:	:	70
	Slovenija	24	65	33	56	51	36	71
v zadnjih 3 mesecih	EU-27	38	65	:	:	:	:	69
	Slovenija	21	59	29	51	48	36	68
pred več kot 1 letom ali nikoli	EU-27	60	31	:	:	:	:	28
	Slovenija	76	35	67	44	49	64	30
nikoli	EU-27	57	27	:	:	:	:	26
	Slovenija	74	33	65	42	45	:	28

- Delež posameznikov v splošni populaciji, ki še nikoli niso uporabljali interneta, je eden pogostejše uporabljenih indikatorjev t.i. **digitalne vključenosti**. Eurostatovi podatki za časovno obdobje od 2006 do 2010 kažejo, da je Slovenija glede tega deleža v letu 2010 z 28 % oseb od 16-74 let nekoliko nad povprečjem EU-27 (26 %) in se že od leta 2006 giblje okrog povprečne vrednosti. Najnižje deleže absolutnih neuporabnikov dosegajo razvitejše države (Švedska, Luksemburg, Nizozemska, Danska in Finska).

Tabela 2: Digitalna vključenost – posamezniki, ki niso še nikoli uporabljali interneta (16-74 let); 2006-2010 (vir: Eurostat)

	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	42	37	33	30	26
Belgija	34	29	26	20	18
Bolgarija	71	65	57	53	51
Češka	49	46	33	33	28
Danska	10	12	12	11	9
Nemčija	26	23	20	19	17
Estonija	34	32	26	26	22
Irska	42	35	32	30	27
Grčija	65	62	56	53	52
Španija	47	43	38	36	32
Francija	46	32	26	26	18
Italija	59	54	50	45	41
Ciper	62	56	54	48	45
Latvija	45	39	34	31	29
Litva	54	49	43	38	35
Luksemburg	27	20	16	11	8
Madžarska	52	46	37	36	32
Malta	58	51	49	40	36
Nizozemska	16	13	11	10	8
Avstrija	34	28	25	25	23
Poljska	52	48	44	39	35
Portugalska	60	56	54	50	46
Romunija	74	69	64	62	57
Slovenija	43	39	40	33	28
Slovaška	41	35	25	22	17
Finska	18	17	13	15	11
Švedska	10	15	9	7	7
Velika Britanija	29	22	19	15	13

- Primerjava z državami, ki so imele leta 2006 podoben delež absolutnih neuporabnikov (+- 5 %, primerjava v grafu), pokaže, da je Slovenija med evropskimi državami s podobnim deležem absolutnih neuporabnikov v letu 2006 do leta 2010 zelo malo znižala ta delež. Bistveno bolj uspešni državi v tem sta bili denimo Francija in Slovaška.

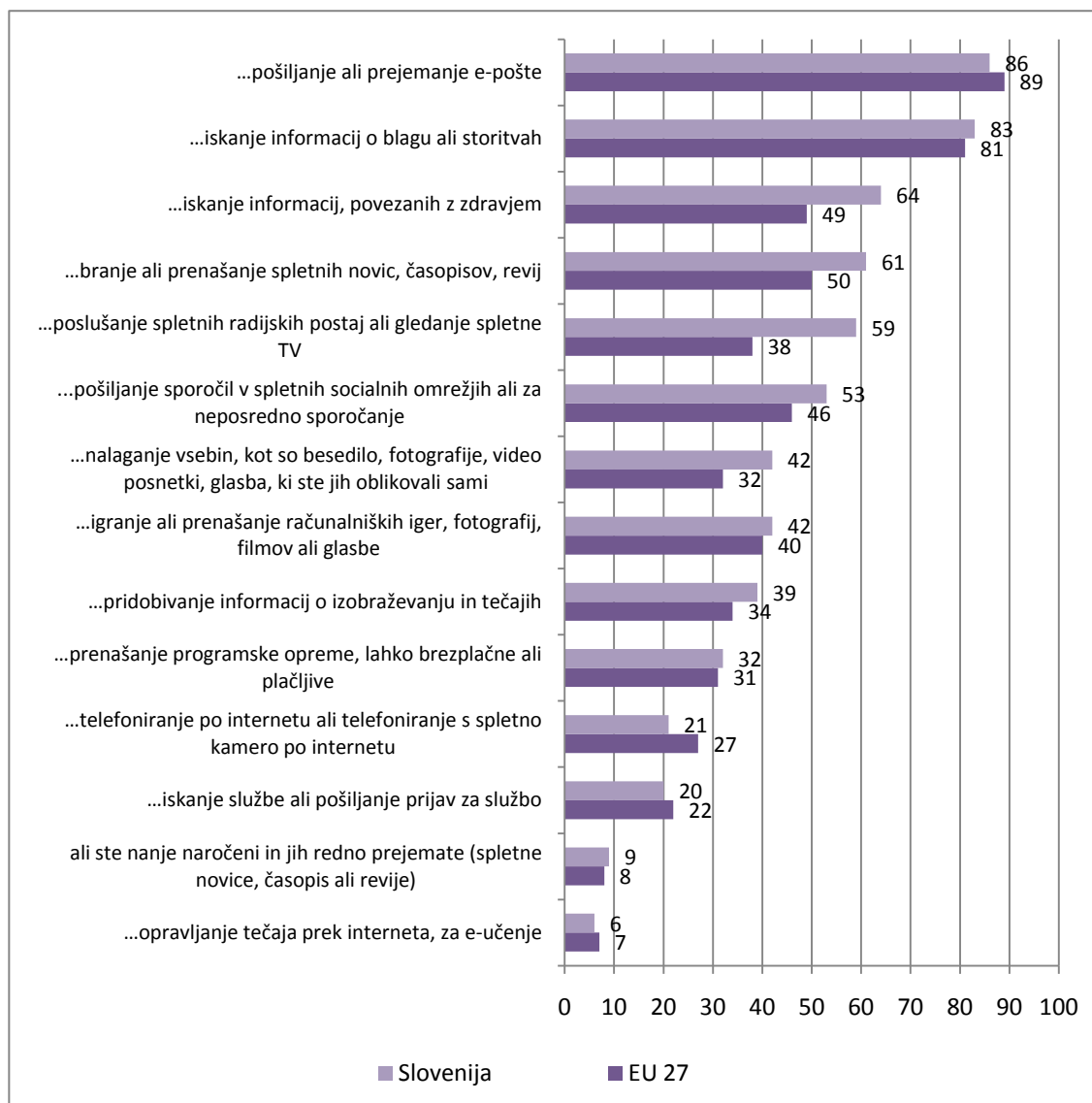

Slika 3: Primerjava med izbranimi državami in EU-27 glede deleža neuporabnikov interneta (Eurostat 2006-2010; delež neuporabnikov v populaciji 16-74 let)

- Pregled razlogov, zakaj v gospodinjstvu anketirani nimajo interneta, pokaže, da anketiranci v Sloveniji nadpovprečno (primerjano s povprečjem EU-27) zaznavajo finančne ovire (previsoki stroški dostopa do interneta, previsoki stroški opreme) ter pomanjkljivo znanje o uporabi računalnika ali interneta in splošnega nezanimanja za internet. Slovenija in Finska sta tudi državi, ki sta v največji meri izrazili pomisleke glede zasebnosti ali varnosti (5 %), je pa sicer splošna skrb o varnosti relativno nizka (EU-27 povprečje znaša 2 % navedb). Podrobnejši podatki za države EU-27 so predstavljeni v tabeli v prilogi.

2.1.2 Aktivnosti preko interneta

- Naslednja slika prikazuje **pogostost uporabe interneta za aktivnosti preko interneta med rednimi uporabniki interneta**. Slovenci nadpovprečno (gledano na povprečje EU-27) uporabljajo internet za iskanje informacij o izobraževanju in tečajih (SI 39 %, EU-27 34 %), iskanje informacij, povezanih z zdravjem (SI 64 %, EU-27 49 %) , branje ali prenašanje spletnih novic, časopisov, revij (SI 62 %, EU-27 50 %), poslušanje spletnih radijskih postaj ali gledanje spletne TV (SI 59 %, EU-27 38 %) in nalaganje vsebin, ki so jih oblikovali sami, na katerokoli spletno stran (SI 42 %, EU-27 32 %). Deleži za vse države EU-27 so podani v tabeli v prilogi, omenimo morda to, da je v Sloveniji zelo nizek delež e-izobraževanja (to izpostavljamo tudi zato, ker je tovrstno pridobivanje znanja v splošnem aktivnosti, ki pripomore k dvigu ravni e-kompetenc), Slovenija pa je denimo kar na 4. mestu po deležu posameznikov, ki preko interneta iščejo informacije, povezane z zdravjem. V splošnem lahko rečemo, da se gibljemo v povprečju EU-27, s tem pa seveda nikakor ne moremo biti zadovoljni. Uporaba interneta za komunikacijske namene in namene informiranja je v Sloveniji relativno visoka, relativno nizek pa je delež uporabnikov, ki se preko interneta neposredno izobražujejo ali iščejo službo oz. pošiljajo prijavo za službo.

Slika 4: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, Slovenija in povprečje EU-27 (vir: Eurostat)

- Če uporabo interneta za posamezne aktivnosti opazujemo glede na starostno in izobrazbeno skupino (podatki za EU-27 in Slovenijo prikazani v naslednji tabeli), je razlika v stopnji uporabe očitna. Starejši predvsem nekoliko več uporabljajo internet za iskanje informacij, povezanih z zdravjem ter blagom ali storitvami in za pošiljanje ter prejemanje elektronske pošte. Zelo nizki pa so deleži oseb, med 55 in 74 let, ki uporabljajo internet za izobraževalne namene ter za branje spletnih novic, časopisov, uporabo spletne televizije ali radia ter neposredno sporočanje. Pri vplivu izobrazbe lahko rečemo, da osebe brez izobrazbe ali z nizko izobrazbo (dokončana osnovna šola) praviloma za vse aktivnosti manj uporabljajo internet.

Tabela 3: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (Eurostat 2010; delež posameznikov v populaciji 16-74 let)

		STAROST			IZOBRAZBA (formalna)		
		16-24 let	25-54 let	55-74 let	brez ali nizka izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba
...uporabljali internet v zadnjih 3 mesecih	EU-27	93	78	41	48	74	92
	Slovenija	97	80	28	42	69	94
...pridobivanje informacij o izobraževanju in tečajih	EU-27	46	26	7	14	23	37
	Slovenija	45	30	9	13	23	53
...opravljanje tečaja prek interneta, za e-učenje, ...	EU-27	8	6	1	2	5	9
	Slovenija	9	4	1	3	3	8
...iskanje informacij, povezanih z zdravjem, ...	EU-27	35	40	21	19	36	52
	Slovenija	51	54	18	16	44	71
...pošiljanje ali prejemanje e-pošte	EU-27	84	69	35	39	64	88
	Slovenija	92	67	22	38	55	91
...iskanje informacij o blagu ali storitvah	EU-27	69	65	32	35	60	81
	Slovenija	75	68	24	30	57	85
...iskanje službe ali pošiljanje prijav za službo	EU-27	27	19	3	9	16	22
	Slovenija	22	18	2	6	15	21
...branje ali prenašanje spletnih novic, časopisov, revij, lahko brezplačnih ali plačljivih	EU-27	42	40	19	17	36	57
	Slovenija	59	49	16	23	39	69
...poslušanje spletnih radijskih postaj ali gledanje spletne TV	EU-27	48	29	10	17	27	40
	Slovenija	71	46	12	29	37	60
...pošiljanje sporočil v spletnih socialnih omrežjih ali za neposredno sporočanje (instant messaging)	EU-27	75	33	8	24	33	41
	Slovenija	87	37	8	30	33	51

- Predstavljamo še **nekatero deprivilegirane skupine**, ki jih (glede na javno dostopne baze podatkov in načine obdelav s strani Eurostat-a) lahko identificiramo (so na voljo podatki). Eurostat omogoča vpogled v skupine upokojencev in ostalih neaktivnih, brezposelnih, gospodinjstva z nižjim dohodkom ter osebe, ki niso iste narodnosti kot večinsko prebivalstvo države, kjer živijo.

Nizki deleži uporabnikov (v primerjavi z povprečjem EU-27) so v skupini upokojencev in ostalih delovno neaktivnih (enako pokaže analiza, če vključimo še kriterij starosti).

Brezposelni v nekoliko večji meri uporabljajo internet, a vseeno običajno pod povprečjem EU-27. Zanimive rezultate pa pokažejo tudi razlike med Slovenci in prebivalci drugih narodnosti. Uporaba interneta med slednjimi je precej nižja.

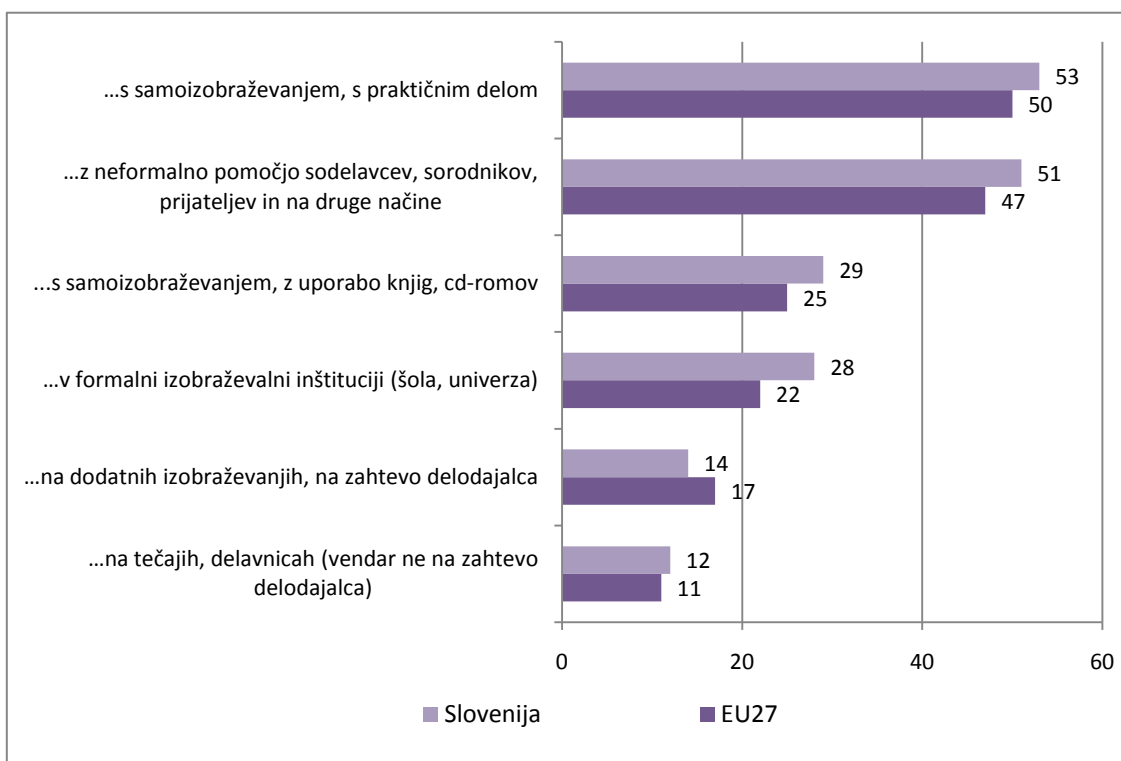
Tabela 4: Uporaba interneta – e-spretnosti v deprivilegiranih skupinah (Eurostat 2010; % v posamezni skupini; podatki za populacijo 16-74 let)

		Upokojeni in ostali neaktivni	Brezposelni	Posamezniki v gospodinjstvih z dohodkom v prvem kvartilu	Posamezniki, stari med 25 in 64, ki so upokojeni ali neaktivni	Posamezniki z drugim državljanstvom
Posamezniki, ki so uporabili iskalnik za iskanje informacij	EU-27	39	68	:	46	:
	Slovenija	24	65	32	34	39
Posamezniki, ki so pošiljali elektronsko pošto s pripetimi datotekami (npr. dokumenti, fotografijami)	EU-27	30	55	:	36	:
	Slovenija	15	49	19	21	21
Posamezniki, ki so pošiljali sporočila v spletne klepetalnice, novičarske skupine ali spletne forume	EU-27	10	33	:	13	:
	Slovenija	4	24	7	7	15
Posamezniki, ki so uporabili internet za telefoniranje (npr. Skype)	EU-27	9	21	:	11	:
	Slovenija	5	14	6	6	17
Posamezniki, ki so uporabili peer-to-peer (P2P) izmenjavo filmov, glasbe, itd.	EU-27	3	16	:	4	:
	Slovenija	1	19	7	2	19
Posamezniki, ki so oblikovali spletno stran	EU-27	3	11	:	4	:
	Slovenija	1	12	4	1	0

- Eurostat ponuja za leto 2008 tudi zanimiv podatek o tem, **do katere mere so aktivnosti na internetu zamenjale nekatere aktivnosti v »običajni« obliki**. Uporabniki interneta v Sloveniji so v večji meri (od povprečja EU-27) nadomestili branje tiskanih novic, časopisov ali revij z branjem spletnih novic (SI 51 % v veliki meri ali do določene mere, EU-27 pa 41 %), v manjši meri pa so osebne stike z državnimi organi nadomestili s stiki preko interneta (SI 25 % v veliki meri ali do določene mere, EU-27 pa 36 %). Podatki za vse države EU-27 so predstavljeni v tabeli v prilogi.

2.1.3 Načini pridobivanja e-kompetenc

- **Načini pridobivanja znanja** so indikator, ki kaže, katere so najpogostejše aktivnosti oz. kanali pridobivanja in ohranjanja e-kompetenc, ki so že v uporabi, in katere so v uporabi manj pogosto. Na osnovi teh podatkov lahko usmerjamo sredstva in fokusiramo politike. Eurostatovi podatki se nanašajo na leto 2007. V Sloveniji so v največji meri pridobili različne e-spretnosti in e-veščine s samoizobraževanjem (s praktičnim delom) in z neformalno pomočjo drugih (sodelavcev, prijateljev, sorodnikov). Slaba tretjina posameznikov je pridobivala znanje tudi s samoizobraževanjem na podlagi knjig ali zgoščenk in tekom formalnega izobraževanja (deleži v državah, kjer je to najbolj razvito se ne razlikujejo bistveno, SI 28 %, najbolj pogosto pa je to na Švedskem: 32 %). V precej manjši meri je bilo (tako kot tudi v povprečju EU-27) prisotno izobraževanje na dodatnih tečajih, seminarjih (na zahtevo delodajalca – SI 14 %; ali ne – SI 12 %). Izobraževanja, na zahtevo delodajalca, so sicer najpogostejša na Švedskem (42 %) in v Nemčiji (32 %). Podatki za vse države EU-27 so prikazani v tabeli v prilogi poročila.

Slika 5: Načini pridobivanja e-kompetenc (vsi posamezniki, 16-74 let), 2007, EU-27 in Slovenija (vir: Eurostat)

- Zanimiv zaključek ponudi **analiza načinov pridobivanja e-spretnosti po starosti**. Mladi Slovenci pri vseh kategorijah celo prednjačijo (in to precej) pred EU-27 povprečjem, medtem ko so v skupini starejših deleži pri vseh načinih pridobivanja e-spretnosti nižji od EU-27 povprečja. Enak paradoks se pokaže pri analizi glede na pridobljeno stopnjo izobrazbe –

visoko izobraženi pridobivajo e-kompetence bolj kot v povprečju EU-27, nizko izobraženi pa manj. Možen zaključek bi bil, da imamo v Sloveniji dobro motivirano mlajšo in bolj izobraženo populacijo, medtem ko je veliko motivacij in spodbud potrebno usmeriti v skupine starejših in nižje izobraženih.

Tabela 5: Načini pridobivanja e-spretnosti (Eurostat 2007; % posameznikov v starosti 16-74 let)

		16-24 let	25-54 let	55-74 let	brez ali nizka izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba
V formalni izobraževalni inštituciji in na tečajih, delavnicah (vendar ne na zahtevo delodajalca)	EU-27	7	13	8	6	12	18
	Slovenija	10	15	5	2	11	31
S samoizobraževanjem, z uporabo knjig, zgoščenk	EU-27	32	29	13	15	25	42
	Slovenija	41	34	10	15	27	56
S samoizobraževanjem, s praktičnim delom	EU-27	72	57	23	33	53	74
	Slovenija	84	61	17	28	55	84
Z neformalno pomočjo sodelavcev, sorodnikov, prijateljev	EU-27	64	53	25	32	50	66
	Slovenija	78	60	19	25	55	80
Na kakšen drug način	EU-27	2	2	1	:	2	2
	Slovenija	0	0	0	:	0	0

2.1.4 Varnost na internetu

V raziskavi o uporabi IKT med posamezniki v letu 2010, je bil v vprašalnik vključen tudi poseben **modul o varnosti na internetu**. Spodnja tabela prikazuje deleže posameznikov, analizirane po posameznih starostnih in izobrazbenih skupinah, ki v Sloveniji (primerjalno pa prikazujemo tudi povprečje EU-27) zaradi skrbi za varnost, niso izvajali določene aktivnosti na internetu.

Tabela 6: Skrb za varnost pri uporabi interneta me je odvrnila od... (16-74 let, Eurostat 2010)

		16-24 let	25-54 let	55-74 let	brez ali nizka izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba	Skupaj
...naročila ali nakupa blaga oz. storitev za zasebno rabo	EU-27	18	18	10	13	15	20	16
	Slovenija	13	16	7	5	12	27	13
... uporabe bančnih storitev, npr. od urejanja bančnega računa	EU-27	16	16	10	11	16	17	15
	Slovenija	11	11	4	4	10	13	9
...posredovanja osebnih podatkov v spletnih socialnih in profesionalnih omrežjih	EU-27	20	24	13	13	21	31	20
	Slovenija	21	22	8	9	16	33	18
... stikov z državnimi organi po internetu	EU-27	7	7	5	6	7	6	6
	Slovenija	5	4	1	1	3	5	3
...tega, da bi za dostop do interneta uporabil mobilne naprave (npr. prenosni računalnik) z brezžično povezavo drugod kot doma	EU-27	9	9	6	6	9	10	8
	Slovenija	7	5	3	3	5	8	5

2.1.5. Uporaba IKT – podatki za Slovenijo (SURS) in problematika segmenta starejših

Nekaj analiz po sociodemografskih lastnostih smo že pogledali, na tem mestu pa strnjeno podajamo nekaj pogledov na podatke o uporabi IKT v Sloveniji (po podatkih Statističnega urada RS) in posebej obravnavamo problematiko segmenta starejših oseb.

Podatki SURS-a za 2010 kažejo naslednjo sliko **uporabe IKT v gospodinjstvih in pri posameznikih** (povzeto po podatkih za prvo četrtletje 2010 in objavi na spletni strani SURS):

- med osebami, starimi od 10-74 let, je bilo 72 % rednih uporabnikov računalnika⁵ (v skupini 10-15 let jih je bilo kar 99 %, med osebami, starimi od 65 do 74 let, pa le 14 %)
- 95 % posameznikov z višjo ali visokošolsko izobrazbo je rednih uporabnikov računalnika in le 58 % oseb z osnovnošolsko izobrazbo ali nižjo od te.
- Rednih uporabnikov interneta je bilo 70 % (10-74 let, približno 1.180.000 oseb).
- Med mladimi, 16-24 let, je rednih uporabnikov interneta kar 97 %, 96 % v skupini 10-15 let in med starejšimi, 65-74 let le 12 %.
- Rednih uporabnikov interneta je tudi bistveno več med višješolsko ali visokošolsko izobraženimi (94 %), najmanj pa med osebami z osnovnošolsko izobrazbo ali manj (56 %).
- Izobraževanja (ki je trajalo vsaj 3 ure ali več) v zvezi s kakršno koli uporabo računalnika se je v zadnjih 12 mesecih udeležilo 17 % oseb v starosti 10-74 let. Slaba četrtnina oseb (24 %) se je tovrstnega izobraževanja udeležila pred več kot 3 leti, 28 % oseb pa še nikoli.
- V prvem četrtletju 2010 je 49 % oseb v starosti 10-74 let internet uporabljalo za izobraževanje; 44 % oseb je prek interneta pridobivalo nova znanja in informacije, 26 % pa informacije o izobraževanju in tečajih; tečaje je prek interneta (e-učenje) opravljalo 5 % oseb.
- Obvladanje različnih veščin pri uporabi interneta pokaže, da je največ oseb, 71 %, že kdaj uporabilo iskalnik za iskanje informacij, elektronsko pošto s pripetimi datotekami je že pošiljalo 58 % oseb, 30 % oseb je že kdaj pošiljalo sporočila v spletne klepetalnice, novičarske skupine ali spletne forume, 24 % jih je že uporabilo peer-to-peer izmenjavo filmov, glasbe ali drugih datotek, 22 % oseb je že uporabljalo internet za telefoniranje, 11 % oseb pa je že kdaj oblikovalo spletno stran.

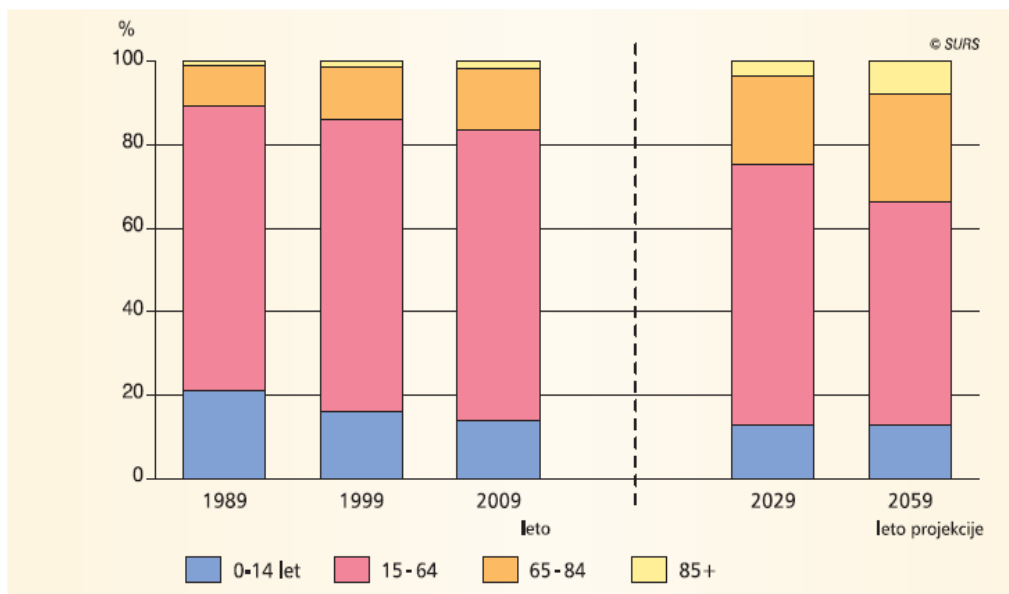
Po podatkih SURS-a⁶, se je zaradi stalnega zniževanja rodnosti in podaljševanja življenjske **dobe v zadnjih desetletjih močno spremenila starostna sestava prebivalstva**. Staranje prebivalstva (kateremu smo priča v večini držav EU-27, tudi v Sloveniji) zahteva odzive na številne spremembe in izzive na področjih socialnega varstva, stanovanj in zaposlovanja, ob bok temu pa lahko postavimo tudi izobraževanja, usposabljanja ter uporabo novih IKT.

Staranje prebivalstva v Sloveniji v zadnjih 20 letih nazorno prikazuje spodnji grafikon, projekcije pa še utrdijo zaključek, da je starejše prebivalstvo tisto, kateremu je nujno posvečati več pozornosti pri oblikovanju politik na vseh družbenih področjih.

⁵ Redni uporabniki računalnika so osebe, ki so uporabljale računalnik v zadnjih treh mesecih.

⁶ Podatki so zbrani iz več novic in objav statističnih podatkov na domači spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije, dostopni na povezavi <http://www.stat.si/index.asp>. Ob posameznem podatku objavljamo tudi leto, za katerega je podatek podan.

Grafikon 8: Prebivalci po velikih starostnih skupinah, Slovenija

Vira: SURS, Eurostat EUROPOP2008, konvergentni scenarij

Slika 6: Prebivalci po velikih starostnih skupinah, Slovenija (vir: SURS)

Vir: SURS. 2010. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Dostopno preko: <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf> (februar 2011).

Rezultati raziskav o **uporabi IKT med starejšimi** kažejo, da približno 80 % populacije, starejše od 65 let, še nikoli ni uporabljalo računalnika, približno 90 % pa še nikoli ni uporabljalo interneta. Starejši so izredno pomembna skupina, ko govorimo o spodbujanju širjenja e-kompetenc in uporabe IKT, saj so demografski trendi za Slovenijo na področju staranja prebivalstva zelo pesimistični. V letu 2011 po oceni Eurostat-a (in SURS-a) v Sloveniji živi približno 200.000 oseb, starih od 18 do 25 let in kar 300.000 oseb v starosti med 67 in 92 let.

Za projekcije in prihodnje politike vlaganj v razvoj področja (področja IKT na splošno in ne le uporabe interneta) so pomembni predvsem podatki o starostni strukturi uporabnikov novih tehnologij ter **digitalnem razkoraku, ki se pojavlja med segmenti prebivalstva po starosti**.

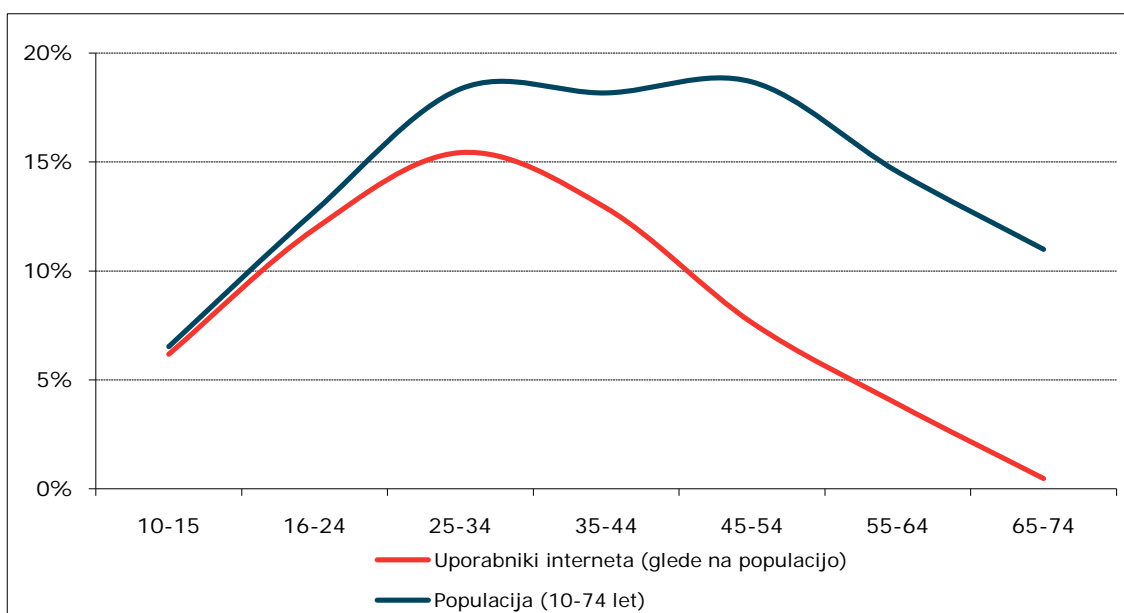
Uspešni tehnološki izdelki se med posamezniki širijo po načelu, ki ga v grobem opisuje teorija difuzije inovacij⁷ (Rogers 2003). Na podlagi te teorije smo v letu 1999 (Vehovar 1999: 4) zapisali, da na področju rabe interneta prihajamo v obdobje, ko se struktura populacije prevzemnikov nove tehnologije počasi približuje populacijski strukturi. Pričakovanje se načeloma potrjuje na ravni spola (med moškimi in ženskami ni večjih značilnih razlik pri rabi interneta), trend pa se ne manifestira glede na starost, kar prikazuje spodnja slika. V nasprotju s pričakovanim trendom prevzemanja rabe interneta med vsemi starostnimi skupinami enakomerno (in pričakovano obliko krivulje, ki bi bila

⁷ Rogers (2003: 5) je difuzijo definiral kot »proces, v katerem po določenih kanalih med člani družbenega sistema v času poteka komuniciranje v zvezi z inovacijo«.

podobna populacijski), je opazen trend skoraj 100 % prevzemanja rabe interneta med mlajšimi (do 29 let), nato pa deleža uporabnikov interneta upada.

Tabela 7: Primerjava strukture populacije in strukture uporabnikov interneta po starostnih skupinah, v % (vir podatkov: SURS 2008)

Starostna skupina	Uporabniki interneta (10-74 let, glede na populacijo, v %)	Populacija (10-74 let, v %)
10-15	6,18	6,52
16-24	11,92	12,73
25-34	15,43	18,36
35-44	12,89	18,17
45-54	7,62	18,68
55-64	3,89	14,55
65-74	0,47	10,99

Slika 7: Primerjava porazdelitev populacije prebivalcev RS (10-74 let) in uporabnikov interneta po starosti (vir podatkov: SURS 2008)

Te analize nakazujejo, da na področju rabe interneta šele prihajamo v fazo, ko se bo struktura uporabnikov približevala populacijski strukturi, zato so pristopi k spodbujanju uporabe interneta s strani starejših še posebej pomembni.

Obravnave starejših pri uporabi IKT sicer zahtevajo bolj poglobljeni raziskovalni pristop k merjenju uporabe ter načinov uporabe in interesov te specifične skupine. Starost (ki jo običajno opredelimo kot biološko starost) namreč spremljajo različne pomembne družbene posledice, npr. spremenjeni socialni stiki, spremenjeni interesi in aktivnosti, sprememba finančnega položaja (pomembna z vidika dostopa do IKT opreme in interneta). Seveda tudi skupina starejših, kot jih običajno obravnavajo družboslovne raziskave (npr. starejši od 65 let), ni homogena skupina. Mlajši imajo še vedno več stika z razvojem tehnologije, morda so le-to uporabljali pri svojem delu in želijo to aktivnost ohraniti; starejši pa se morda niso nikoli niti srečali s tem in tudi sedaj te priložnosti nimajo. S področjem inovacij in tehnologij, ki starejšim omogoča izboljšanje kakovosti življenja se danes ukvarja struja,

imenovana gerontehnologija, Jenko in drugi (2007: 5) pa ugotavljajo, da se starejši nad novimi tehnologijami ne navdušujejo, če to od njih zahteva veliko učenja in/ali prevelik finančni strošek. Pomembno je torej, da se tehnologijo prilagodi in podredi človeku in ne nasprotno, kar pomeni, da morajo biti naprave preproste za uporabo in morajo slediti načelu načrtovanja za vse.

Ideja e-vključenosti (*»e-inclusion«*), ki jo v mnogih dokumentih zadnja leta podpira Evropska komisija, je doseči, da pri izkoriščanju prednosti IKT, nihče ne zaostaja (npr. Digital agenda for Europe 2010). Ob tem podpira ideje, kot so *»design for all«*, katere bistvo je, da je mogoče in izvedljivo narediti IKT produkte, ki jih lahko uporabljajo vsi potencialni uporabniki brez večjih prilagoditev, ter *»assistive technology«* (podporna tehnologija) kot pomemben vezni člen med prevladujočimi IKT tehnologijami in potrebami oseb s posebnimi potrebami.

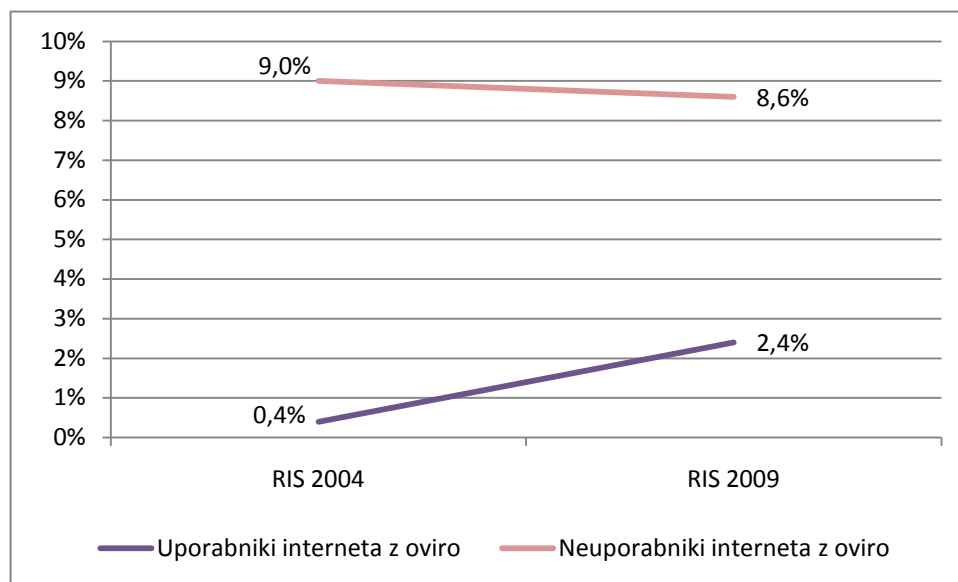
Predstavljeni podatki, ki deloma (kolikor je glede na razpoložljive sekundarne podatke mogoče) izpostavljajo tudi problematiko obrobnih (deprivilegiranih) skupin pri dostopu do in uporabi IKT, torej poudarjajo tudi pomembnost podpore tem konceptom in politikam v Sloveniji.

2.1.6 Osebnе ovire posameznikov za uporabo interneta

Po oceni Svetovne zdravstvene organizacije je med svetovno populacijo med 4 do 11 % invalidov; ocene navajajo 37 milijonov invalidov v EU, 54 milijonov v ZDA, v celi Evropi pa 50 milijonov. Gre torej za splošen pojav, ki velja za vse družbe, Cullen, Robinson in drugi (1997) pa celo ocenjujejo, da invalidi in starejši, ki imajo posebne potrebe, predstavljajo približno 20 % populacije. Po drugi strani se ocenjuje, da je med vsemi pripomočki, ki jih invalidi uporabljajo, le majhen delež med njimi prilagojenih računalnikov in telekomunikacij – 0,5 % (Stephen in Anderson 2001). Tem skupinam predstavlja uporaba različnih IKT (tako z vidika dostopa kot z vidika dejanske uporabe in e-kompetenc) večstranske ovire. Z nadaljnjim razvojem tehnologij, ki omogoča še večjo diferenciacijo, lahko pride do večje izbire možnosti ali pa do poglobljanja obstoječih razlik (digitalni razkorak). Zato moramo aktivno spremljati uporabo IKT s strani teh skupin in njihove realne potrebe ter pravilno usmerjati akcijsko politiko države. Posebno ogroženi so invalidi brez izobrazbe, starejši in tisti z intelektualnimi prizadetostmi (kot je sicer tudi v splošni populaciji).

Raziskovanju osebnih objektivnih ovir za uporabo IKT je posvečeno relativno malo pozornosti. Projekt RIS je v letih 2004⁸ in 2009 v svoji raziskavi spraševal, ali imajo anketiranci (ločeno za uporabnike in neuporabnike interneta) kakšno telesno oviro, bolezen, posebne potrebe oz. invalidnost, ki jih (ali bi jih lahko) ovira pri uporabi interneta⁹.

Primerjava rezultatov pokaže (navkljub nizkemu številu respondentov, ki so o oviri poročali, gre za zelo ilustrativen primer) relativno stabilen delež posameznikov z eno od navedenih ovir. Med uporabniki interneta je teh nekoliko manj: od manj kot 1 % leta 2004 do dobra 2 % v letu 2009, med neuporabniki pa je delež v obeh letih okoli 9 %. Gibanja deležev med leti prikazuje Slika 8.

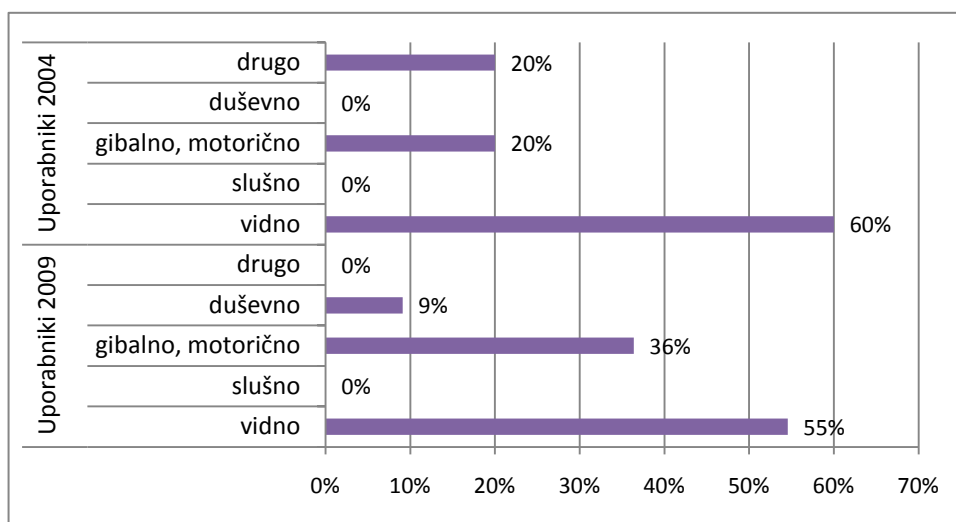
⁸ Poročilo raziskave se nahaja na povezavi

http://uploadi.www.ris.org/editor/1215587928uporaba_interneta_2004.pdf

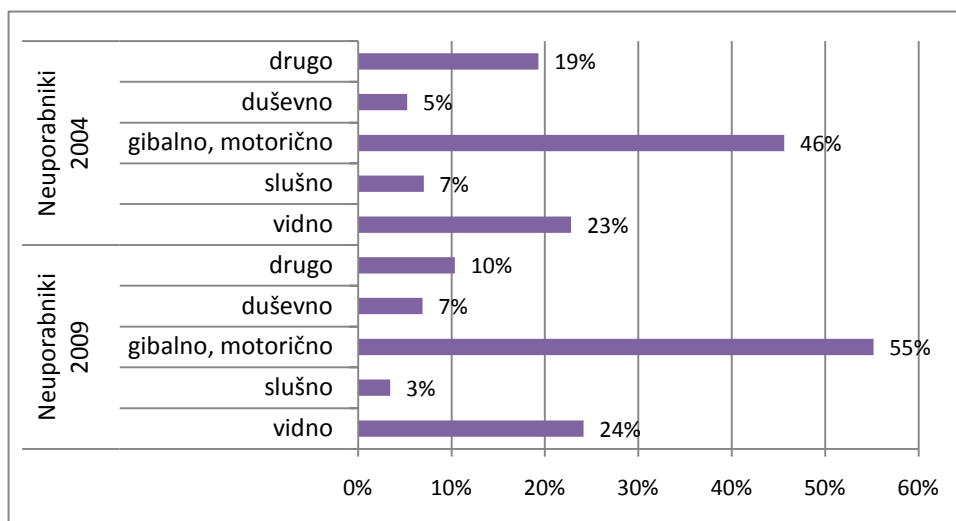
⁹ Izvirno vprašanje za uporabnike interneta se je glasilo: »Ali imate morda kakšno telesno oviro, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost, ki vas omejuje pri uporabi interneta?«, za neuporabnike pa: »Ali imate morda kakšno telesno oviro, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost, ki bi vas omejevala pri uporabi interneta?« (RIS 2004 in RIS 2009)

Slika 8: Gibanje deleža uporabnikov interneta in neuporabnikov interneta, ki so poročali, da imajo telesno oviro, bolezen, posebne potrebe oz. invalidnost, ki jih (ali bi jih lahko) ovira pri uporabi interneta (RIS 2004; uporabniki, n=5; neuporabniki, n=50; RIS 2009; uporabniki, n=10 ; neuporabniki, n=23)

Med uporabniki je v obeh letih največ anketiranih poročalo o vidni oviri, na drugem mestu pa je gibalna oz. motorična ovira. Ta je sicer najpogostejša ovira pri neuporabnikih interneta, kjer navedbe vidne ovire pridejo šele na drugem mestu. Rezultate prikazujeta spodnji sliki.

Slika 9: Kakšno oviro za uporabo interneta imate – rezultati med uporabniki interneta (možnih več navedb, RIS 2004 n=5; RIS 2009: n=11)

Slika 10: Kakšno oviro za uporabo interneta imate – rezultati med neuporabniki interneta (možnih več navedb, RIS 2004: n=57; RIS 2009: n=29)

V Sloveniji sicer obstaja zelo malo virov, ki bi posebej obravnavali uporabo IKT pri osebah s posebnimi potrebami. V letu 2008 je bila izvedena manjša raziskava med izobraževalnimi ustanovami za osebe s posebnimi potrebami. Osebe s posebnimi potrebami so ljudje, ki imajo primanjkljaje na različnih področjih razvoja (npr. duševni razvoj, vid, sluh, govorno-jezikovne motnje, gibalne in motorične ovire, motnje v učenju, dolgotrajne bolezni, čustvene in vedenjske motnje).

Raziskava je pokazala, da učitelji pogosto uporabljajo le tisto tehnologijo, ki jo imajo ves čas na razpolago. Ta zaključek lahko posplošimo tudi širše, in sicer, vsi uporabniki uporabljajo predvsem tehnologijo, ki jo imajo ves čas na voljo. Dodaten trud v iskanje dostopa in ustreznega časa za uporabo pomeni bistveno oviro pri vseh, pri osebah s posebnimi potrebami pa je to še poseben izziv. IKT ima pri teh osebah še poseben pomen, lahko je i) učno sredstvo, ii) rehabilitacijski pripomoček in iii) v poučevanju tudi pripomoček strokovnim sodelavcem. Kot rehabilitacijski pripomoček je denimo:

- Slepemu ali slabovidnemu v pomoč pri komunikaciji z okolico in dostopu informacij preko Braillove tipkovnice, povečevalnika, sintetizatorja govora;
- Gluhemu ali naglušnemu omogoča uspešnejšo komunikacijo in dostop do informacij;
- Gibalno oviranemu je v pomoč pri zapisih, pri likovnem izražanju itd;
- Govorno oviranim je pripomoček za jasno komunikacijo in korekcijo govora.

2.1. RIS: Razširitev metode časovne distance na problematiko digitalnih razkorakov (2005)

Raziskovalci projekta RIS so se v poglobljenem projektu ukvarjali tudi z razširjanjem metodološkega instrumentarija za proučevanje digitalnih razkorakov, pri čemer izhajajo iz hkratne obravnave absolutne, časovne in relativne distance. Čeprav podatki in analize niso bili posodobljeni z najnovjšimi podatki, na tem mestu predstavljamo le ključne zaključke in implikacije pomembne raziskave, ki nam prikaže, da tudi zmanjševanje razlik v smislu absolutne ali relativne razlike še ne pomeni, da se razkorak enolično zmanjšuje. V tej točki je zelo pomembna mera časovna distanca, ki pove, ali je potrebno v zmanjševanje razlik vlagati dodaten napor in sredstva.

Podrobneje se z indikatorji e-kompetentnosti (e-spretnosti in e-veščine) avtorji sicer niso ukvarjali, so pa v empirični analizi natančno ažurirali položaj Slovenije v pogledu gibanja gostote hostov, interneta in osebnih računalnikov. Podatki so v letu 2005 nakazovali neugodne trende za Slovenijo. Podrobno so analizirali tudi digitalni razkorak glede penetracije tehnologij med gospodinjstvi oziroma med slovenskimi državljani. Tedanje gibanje je kazalo tri tipične profile:

- razkorak glede na starost in izobrazbo, ki je v pogledu absolutne, relativne in časovne razdalje naraščal;
- razkorak glede na spol, ki se je ožal v smislu absolutne in časovne razlike, v pogledu relativne razlike pa je naraščal;
- razkorak glede na velikost naselja pa je kazal oženje po letu 2002 v smislu vseh treh razdalj.

Analize so v prvem primeru jasno pokazale naravo porazdelitve in začetni zamik, in sicer so starejši in manj izobraženi začeli s posvajanje interneta z zamikom, prav tako je bila za ta dva segmenta značilna nižja stopnja rasti. Podobno lahko tudi v zadnjem primeru jasneje prepoznamo naravo porazdelitve in začetni zamik, in sicer je ruralni segment vstopil v posvajanje kasneje, po tem pa napredoval relativno hitreje. Kot najbolj neugodna sta se izkazala ključna dejavnika starost in izobrazba. Zaključek poročila je bil, da se digitalni razkorak v Sloveniji do leta 2005 nikakor ni zmanjševal, s tem pa se je odlikoval socio-ekonomski razkorak, določen z izobrazbo, starostjo in s tem tudi dohodkovnim položajem. Za problematiko e-kompetentnega posameznika je pomembna tudi analiza percepcij ovir za uporabo interneta. Na prvo mesto so vse bolj vstopale ovire, ki so vezane na neznanje in predsodke, vse manj poudarjen pa je bil pomen stroškov, nezanimanje in odsotnosti spletnih vsebin.

S posebnim metodološkim pristopom so torej pokazali, da se glede na starost digitalni razkorak (vsaj do leta 2005) celo povečuje v škodo starejših (več kot 60 let), prav tako glede na stopnjo izobrazbe. Višje izobražene osebe (visoka ali srednja izobrazba) so bile (do leta 2005) v časovni prednosti glede na dostop do interneta v gospodinjstvu v primerjavi z nižje izobraženimi osebami (poklicna ali osnovna šola), pri čemer časovne razlike med omenjenima skupinama podobno kot pri starostnih skupinah naraščajo. Tudi skupine nezaposlenih, upokojencev ter oseb z nižjimi skupnimi dohodki v gospodinjstvu so v primerjavi s skupnim povprečjem ter skupinami zaposlenih, šolajočih (študenti ali učenci) in osebami, ki živijo v gospodinjstvih z višjim skupnim dohodkom, v časovnem zaostanku, ki se je v obdobju 1996-2005 še povečeval. Že leta 2005 pa je bilo zaznati, da razkorak med ruralnimi (manj gosto poseljenimi) in urbanimi (gosteje poseljenimi) območji pada.

Zgodba s časovnimi razlikami (oz. S-časovno-distanco kot mero neenakosti oz. zaostanka primerjane skupine za referenčno skupino) poda še en pomemben pogled na implikacije, ki jih ima pravilno oblikovanje politik za zaostajajoče skupine. V vseh primerih se pokaže, da lahko skupina, ki je v najslabšem položaju glede na določeni indikator, v relativnem smislu (ali po absolutni razliki) zmanjšuje svoj zaostanek za primerjano skupino, a se v časovnem smislu še vedno oddaljuje od ravni, ki jo dosegajo druge skupine.

2.2. RIS: Internet in slovenska država (2010)

RIS-ovo poročilo **Internet in slovenska država** (Mašič in Vehovar 2010) analizira odnos splošne javnosti o vprašanih med povezavo interneta in državo¹⁰ in ugotavlja, da dobra polovica vprašanih (redni uporabniki interneta v starosti med 18 in 75 let) meni, da je slovenska država dobro poskrbela za razvoj interneta. Za to največ zaslug pripisujejo večjim podjetjem na trgu (Microsoft, Telekom Slovenije), nato ministrstvom (MVZT, MŠŠ, DID, MG), najmanj pa vladi oz. politiki (Vlada RS, Državni zbor, Predsednik vlade RS). Področju razvoja interneta pripisujejo anketirani visoko prioriteto, višje na lestvici prioritet pa postavljajo konkretne akcije, npr. opremljanje šol z računalniki, zagotavljanje masovnega in poceni širokopasovnega dostopa do interneta, kot pa strateške politike (postavljanje razvoja informacijske družbe kot pomembne strateške prioritete v Sloveniji). Implikacije teh rezultatov kažejo, da se posamezniki zavedajo pomena in prednosti informacijske družbe, ki pa je ne dojemajo kot posebne sfere, zato je pomembno, da se tudi politike in vlaganja v razvoj tega karseda konkretizirajo in izvajajo transparentno (in se ne povezujejo v večji meri z dolgoročnimi strateškimi – v večji meri političnimi – usmeritvami).

Avtorja poročila sta v glavnih ugotovitvah izpostavila naslednje izsledke, ki so zanimivi za podobo e-kompetentnega državljana RS:

- Slabe tri četrtine (74 %) uporabnikov interneta je rednih, torej takšnih, ki so internet uporabljali v zadnjih 3 mesecih, dobre štiri petine (81 %) internet uporablja vsak dan ali skoraj vsak dan.¹¹
- Zadovoljstvo z vlogo slovenske države pri optimalnem razvoju interneta je razmeroma dobro (3.5 na lestvici od 1 do 5) in je ostalo na enaki ravni kot leta 2006. Glede na pretekle raziskave RIS se zmanjšuje delež tistih, ki z vlogo slovenske države pri razvoju interneta niso niti zadovoljni niti nezadovoljni in povečuje se delež tistih, ki so z njeno vlogo zadovoljni, pri čemer delež nezadovoljnih ostaja nespremenjen. Z vlogo slovenske države pri razvoju interneta so v splošnem bolj zadovoljne ženske, vprašani srednjih let (med 36 in 55 let), z dokončano srednjo šolo in zaposleni. Kot bolj kritični se izkažejo moški, mlajši (med 18 in 35

¹⁰ Poročilo se nanaša na telefonsko anketo RIS 2009 – december 2009 (n=524). Osnovne ugotovitve se nanašajo na sklop anketiranih v starosti med 18 in 75 let. Več o raziskavi in samih podatkih na spletni strani projekta RIS <http://www.ris.org>.

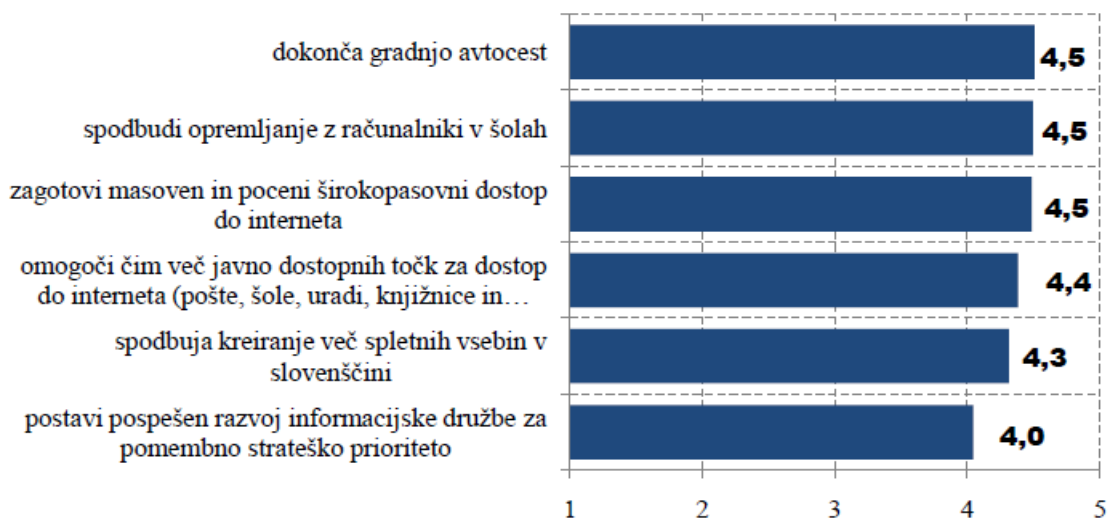
¹¹ Na tem mestu velja izpostaviti že večkrat v okviru projekta RIS analizirane razlike med rezultati, ki jih o uporabi IKT poroča RIS in rezultati uradne ankete o uporabi IKT s strani SURS-a. Analize pokažejo, da do nekoliko višjih deležev dostopa in uporabe različnih IKT v populaciji pri raziskavah RIS pride predvsem zaradi učinka načina anketiranja, zato so ti podatki nekoliko precenjeni. RIS uporablja RIS telefonsko anketiranje, medtem ko SURS uporablja kombinirano (telefonsko in terensko) anketiranje.

let), šolajoči in vprašani z dokončano več kot srednješolsko izobrazbo. Leto začetka uporabe interneta ne vpliva več na zadovoljstvo z vlogo države pri razvoju interneta, kot je to veljalo v preteklih raziskavah RIS.

- Uporabniki interneta glede vloge pri razvoju interneta najvišje ocenjujejo Microsoft (3.9), a visoko in stabilno oceno ima tudi Telekom (3.6). Resorna ministrstva (MŠŠ, MVZT) in Direktorat za informacijsko družbo imajo zmerno oceno 3.3. Ostale politične institucije pa so tradicionalno ocenjene slabše (pod 3); vlada (2.9), Ministrstvo za gospodarstvo (2.9), Državni zbor (2.5) in predsednik vlade (2.5). Arnes, ki je sicer med najuglednejšimi institucijami na področju interneta, ni bil vključen v raziskavo. Ocene so skozi leta, raziskave RIS 2001, RIS 2002/I, RIS 2002/II, RIS 2004, RIS 2006 in RIS 2009, stabilne. Vlogo naštetih institucij v splošnem višje vrednotijo ženske.
- Uporabniki interneta dajejo razvoju interneta izjemno visoko prioriteto (4.5 na lestvici od 1 do 5). Zagotavljanje masovnega in poceni širokopasovnega dostopa do interneta ter spodbujanje opremljanja z računalniki v šolah, se jim zdi enako prioriteto kot dokončanje gradnje avtocest. Sledi zagotavljanje čim večjega števila javnosti dostopnih točk dostopa do interneta in spodbujanje kreiranja vsebin v slovenskem jeziku. Med naštetimi prioritetami so vprašani na zadnje mesto postavili postavitev pospešenega razvoja interneta za pomembno strateško prioriteto, a še pri tem velja poudariti, da jih skoraj tri četrtine (73 %) pravi, da gre za pomembno ali zelo pomembno prioriteto. Naštete prioritete so torej v splošnem prepoznane kot pomembne. Višje jih vrednotijo ženske, vprašani srednjih let (36-55 let) in nezaposleni oz. brezposelni. Odgovori vprašanih se razlikujejo tudi glede na regije, iz katerih izhajajo, saj so različne regije v Sloveniji tudi različno informacijsko razvite. Tisti, ki internet uporabljajo dlje, v večji meri poudarjajo dostopnost do interneta, saj kot prioriteto višje postavljajo zagotavljanje poceni in masovnega širokopasovnega dostopa do interneta in omogočanje čim večjega števila javno dostopnih točk do interneta, podobno kot šolajoči in zaposleni.

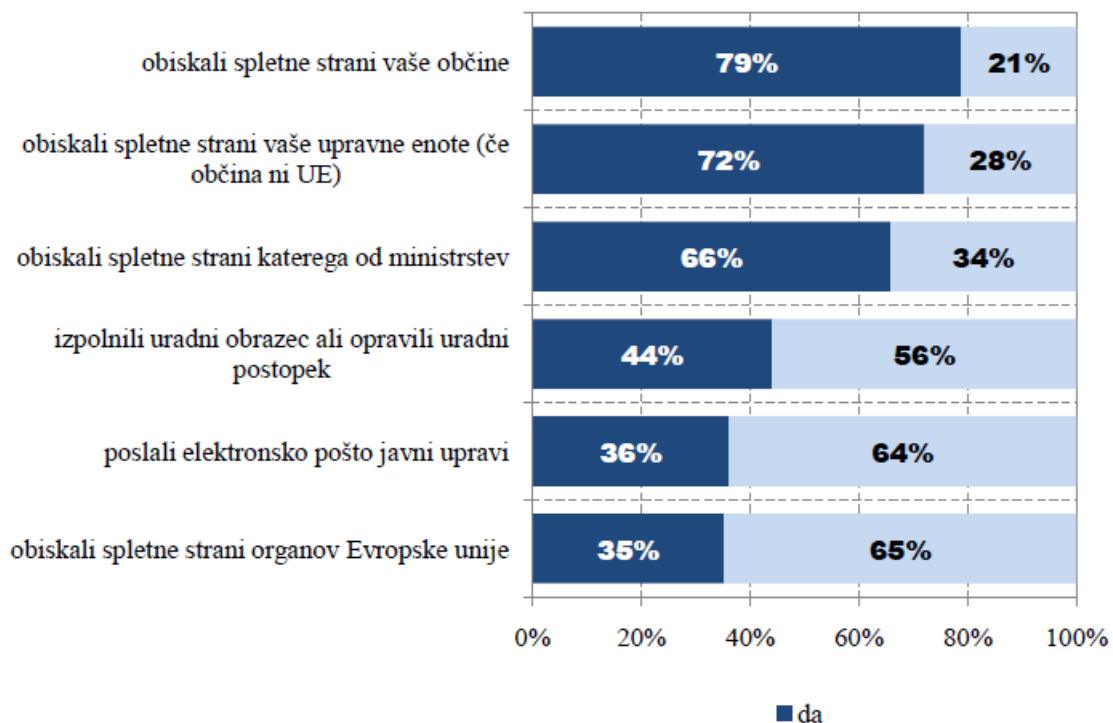
Slika 11: Prioritete na področju razvoja internet (RIS 2009, n=524, stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)

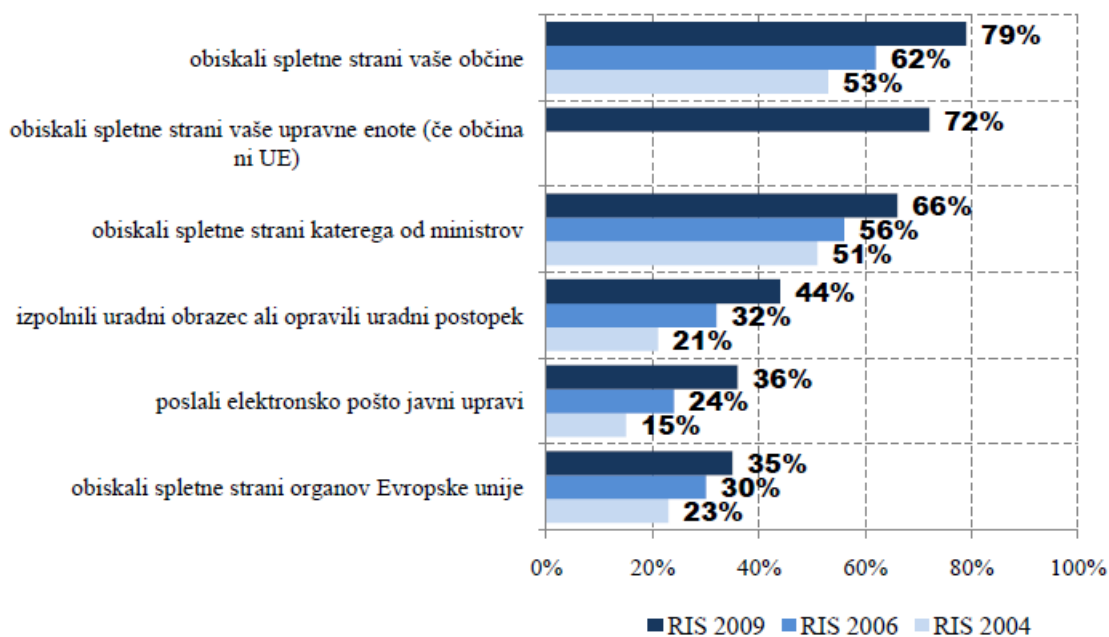
Slika 12: Prioritete na področju razvoja internet – povprečja in primerjava (RIS 2009, n=524, stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)

- Delež uporabnikov interneta, ki obiskujejo spletne strani javne uprave, pošiljajo elektronsko pošto javni upravi ali izpolnjujejo uradne obrazce oz. opravljajo uradne postopke, glede na leti 2002 in 2006 strmo narašča. Po podatkih iz leta 2009, jih je 79 % že obiskalo spletne strani svoje občine, 72 % spletne strani svoje upravne enote (če občina ni UE) in 66 % spletne strani katerega od ministrstev. Nekaj manj, 35 %, jih je obiskalo spletne strani organov Evropske unije, 36 % jih je že poslalo elektronsko pošto javni upravi in 44 % že kdaj izpolnilo

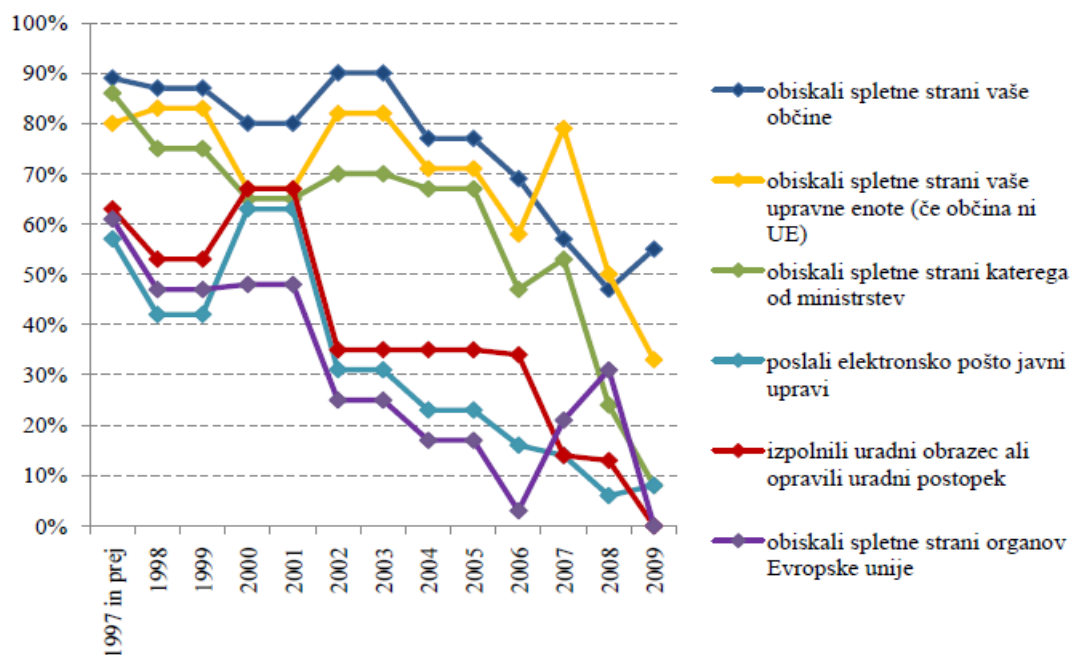
uradni obrazec ali opravilo uradni postopek na internetu. Med odločilne dejavnike, ki vplivajo na navedeno, štejemo starost (mlajši anketiranci so pogosteje obiskali spletne strani organov EU, starejši manj pogosto obiskujejo spletne strani občin in ministrstev), izobrazbo (višje izobraženi bolj pogosto obiskujejo spletne strani ministrstev, organov EU, pošiljajo elektronsko pošto javni upravi in izpolnijo obrazec ali opravijo uradni postopek na internetu), pogostost uporabe interneta (obisk spletnih strani javne uprave, pošiljanje elektronske pošte javni upravi in opravljanje storitev na internetu je pogostejši med dnevnimi uporabniki interneta) in začetek uporabe interneta (tisti, ki so internet začeli uporabljati pred osmimi leti in več, torej v letu 2001 in prej, pogosteje obiskujejo spletne strani javne uprave, pošiljajo elektronsko pošto javni upravi in izpolnjujejo uradne obrazce oz. opravljajo uradne postopke na internetu kot novi uporabniki interneta – osebe, ki so začele uporabljati internet v letih 2008 in 2009).

Slika 13: Ali ste na internet že kdaj ... (RIS 2009, n=365, tisti, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljali internet in so stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)

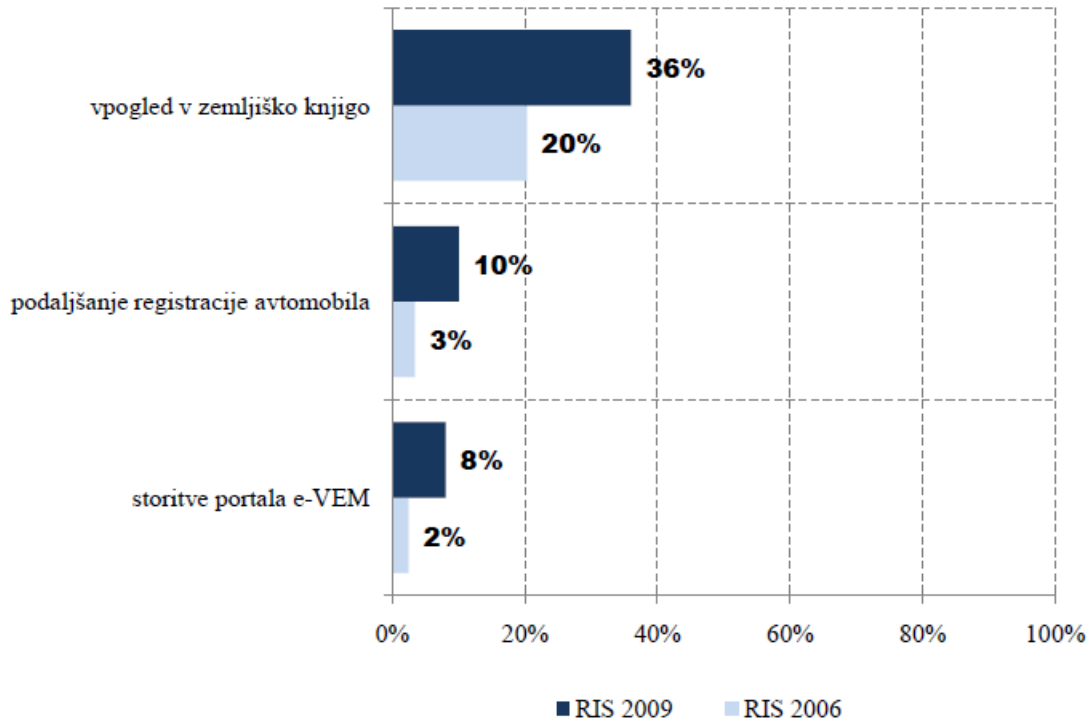
Slika 14: Ali ste na internet že kdaj ... (RIS 2004, n=290; RIS 2006, n=304; RIS 2009, n=365; vir: Mašič in Vehovar 2010)

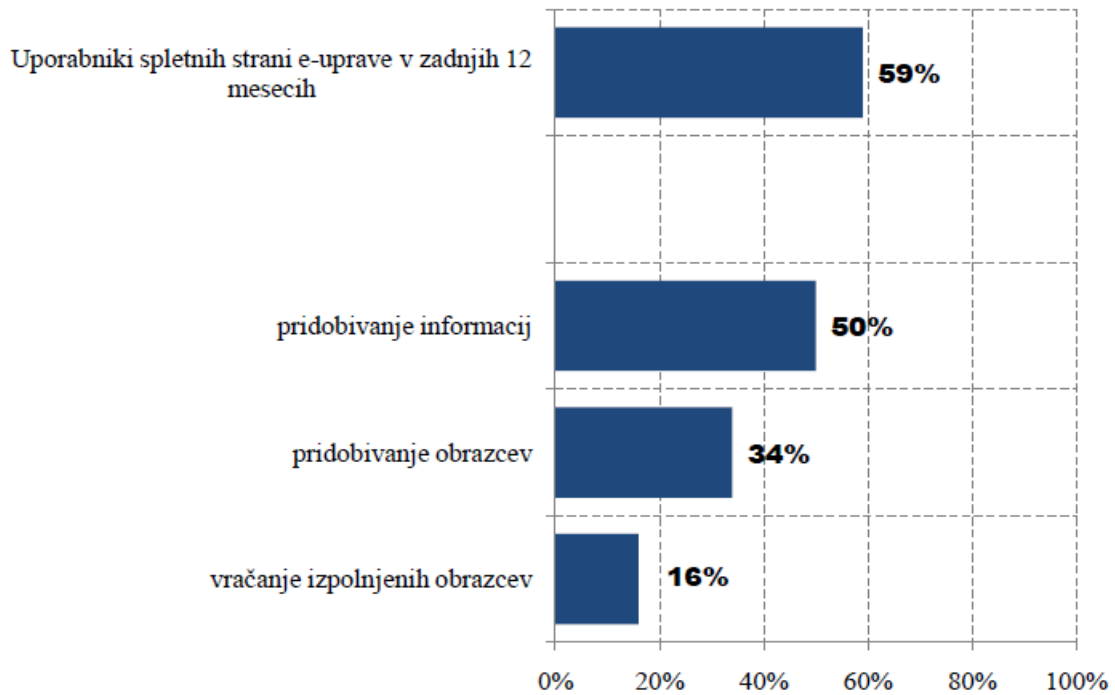
Slika 15: Ali ste na internet že kdaj ... glede na leto začetka uporabe internet (RIS 2009, n=365, tisti, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljali internet in so stari med 18 in 75 let, vir: Mašič in Vehovar 2010)

- Delež uporabnikov storitev e-uprave glede na raziskavo iz leta 2006 narašča. Dobra tretjina jih je v zadnjem letu uporabila storitev vpogleda v zemljiško knjigo prek spleta (36 %), desetina podaljšala registracijo avtomobila (10 %) in slaba desetina uporabila storitve portala e-VEM (8 %). V predhodni raziskavi je splet za vpogled v zemljiško knjigo izkoristila petina vprašanih, podaljševanje registracije avtomobila in storitve portala e-VEM pa manj kot 4 %

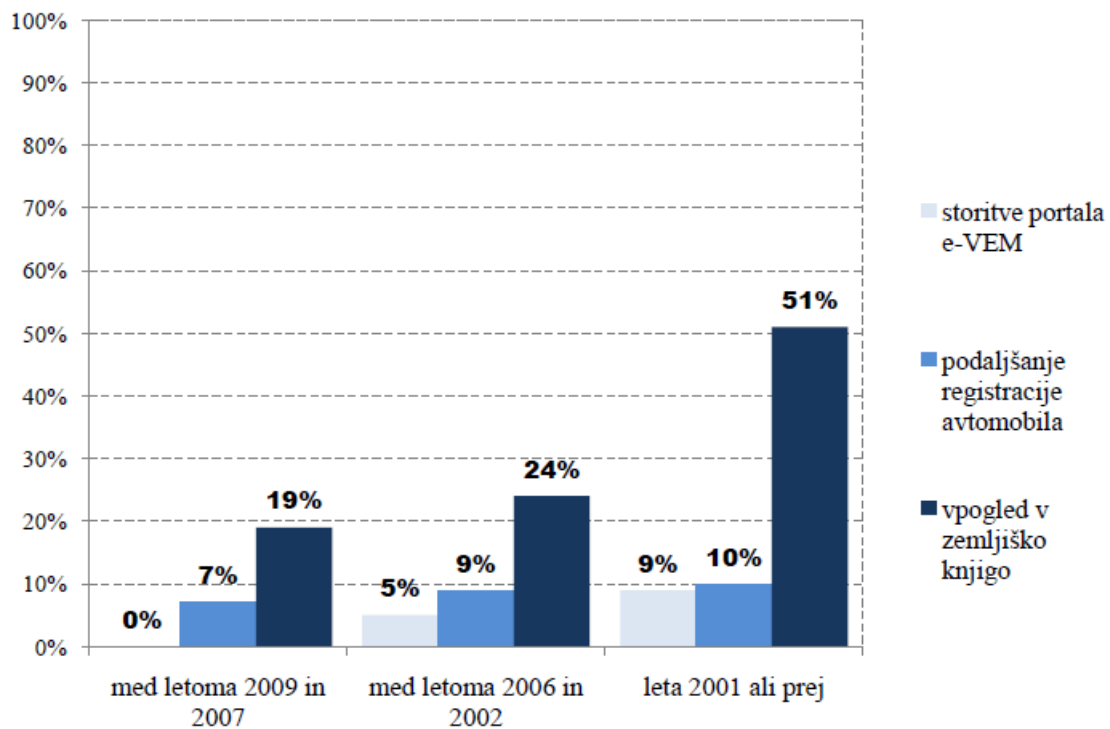
vprašanih. Značilna spremenljivka, ki vpliva na uporabo storitev e-uprave je začetek uporabe interneta. Anketiranci, ki internet uporabljajo dlje, v večji meri uporabljajo tudi storitve e-uprave.

Slika 16: Ali ste v zadnjih 12 mesecih uporabili naslednje storitve e-uprave (RIS 2006, n=304; RIS 2009, n=365; vir: Mašić in Vehovar 2010)

Slika 17: Uporabniki spletnih strani e-uprave v zadnjih 3 mesecih – SURS 2009 (n=1093584; osebe, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljale internet; vir: Mašič in Vehovar 2010)

Slika 18: Ali ste v zadnjih 12 mesecih uporabili naslednje storitve e-uprave ... glede na začetek uporabe internet (RIS 2009, n=365; osebe, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljale internet in so stare med 18 in 75 let; vir: Mašič in Vehovar 2010)

2.3. RIS: Razvoj pan-evropskih storitev informacijske družbe v Sloveniji (2010)

Raziskovalni projekt "Razvoj pan-evropskih storitev informacijske družbe v Sloveniji" je skušal podati vidik uporabnika na storitve informacijske družbe v Sloveniji in njegove ugotovitve temeljijo na rezultatih anketne raziskave, ki je bila v letu 2009 izvedena v okviru raziskave RIS (populacija posameznikov starih od 18 do 75 let). Raziskava se sicer osredotoča na vprašanja mednarodne povezljivosti javnih storitev informacijske družbe, vendar pa je nekaj implikacij pomembnih tudi za vprašanje opredelitve e-kompetentnega državljana; predvsem z vidika zanimanja za in uporabe nekaterih storitev javne uprave.

Med slovenskimi rednimi uporabniki interneta od 18 do 75 let je zanimanje za e-storitve javne uprave veliko. V glavnih ugotovitvah avtorji poročajo, da največ zanimanja vprašani kažejo za področje e-zdravja, kjer so zanimanje za elektronsko urejanje zdravstvenega zavarovanja na lestvici od 1 do 5 v povprečju ocenili s 4,42. Sledi elektronsko povezovanje slovenskih storitev e-zdravja s podobnimi storitvami v EU državah (4,19), denimo dostop zdravnika v EU državi do osebnih zdravstveni podatkov in obratno. Naslednje področje je e-poslovanje: elektronsko urejanje, priznavanje, menjavanje šole oz. izobrazbe (4,10) in izmenjava podatkov, dokumentacije za urejanje zaposlovanja (4,09). Najmanj zanimanja vprašani kažejo za ustavljanje podjetij prek spleta (3,59) ter priznavanje certifikatov slovenske javne uprave v državah EU in obratno (3,58).

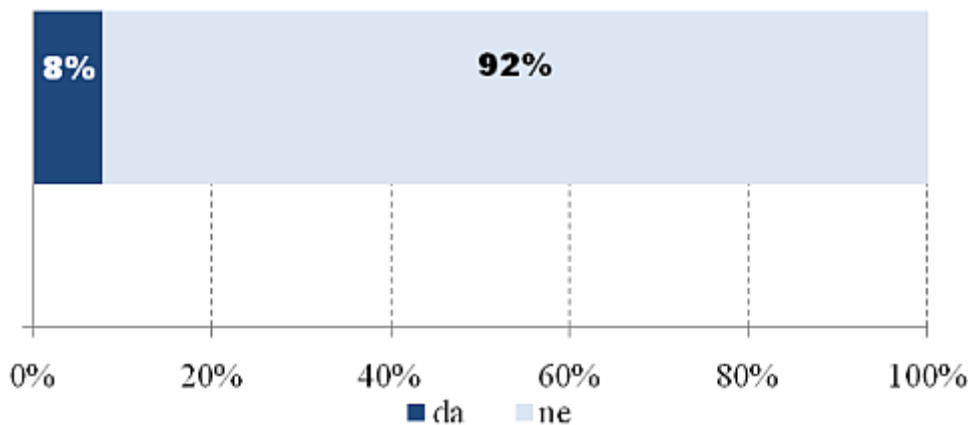

Slika 19: Zanimanje za storitve e-uprave v Sloveniji (projekt RIS, 2009, redni uporabniki interneta, stari od 18-75 let, n=365, Vintar et al. 2009)

Rezultati projekta kažejo, da je zanimanje za e-storitve javne uprave povezano s starostjo. Mlajši kažejo manj zanimanja, tudi z zaposlitvenim statusom, saj upokoenci in šolajoči respondenti prav tako kažejo manj zanimanja, kot zaposleni ali nezaposleni/ brezposelni na drugi strani.

Zanimanje za e-storitve javne uprave se torej veže na specifične življenjske situacije, zato ne preseneča, da je večje tudi med tistimi, ki pogosteje potujejo v druge države EU.

Uporaba storitev javne uprave drugih držav EU ni tako zelo pogosta, saj je to že počela slaba desetina vprašanih (8 %), med njimi več kot polovica (56 %) prek spleta. Države, v katerih so vprašani potrebovali te storitve, so Nemčija, Italija in Avstrija, a najpogosteje so e-storitve porabljali v Avstriji, nato v Italiji in Nemčiji. Vrstni red držav se torej ravno obrne, kar kaže na to, da ima Avstrija bolj razvite e-storitve javne uprave.

*posamezniki od 18 do 75 let, ki so v zadnjih 3 mesecih uporabljali internet.

Slika 20: Ali ste že kdaj uporabljali storitve javne uprave katere od držav EU? (RIS 2009, n=356, Vintar et al. 2009)

2.4. RIS – Evalvacija stanja ter ukrepi za izboljšanje IKT pismenosti (2008)

V okviru CMI je bila v letu 2008 že izdelana celostna analiza »**Evalvacija stanja ter ukrepi za izboljšanje IKT pismenosti – Konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013**«¹², katere cilj je bil posredno izmeriti informacijsko-komunikacijsko in splošno pismenost. V okviru projekta je bil izdelan merski inštrument, s katerim smo s pomočjo posrednih indikatorjev (zaradi obsežnosti neposrednih meritev pismenosti namreč to ni bilo možno) ocenili informacijsko-komunikacijsko pismenost in splošno pismenost populacije.

Raziskovalci danes pravijo, da morajo v luči hitrega in kontinuiranega razvoja digitalne tehnologije “posamezniki uporabljati vedno več različnih tehničnih, kognitivnih in socioloških spretnosti, da lahko opravljajo naloge in rešujejo probleme v digitalnih okoljih.” (Eshet-Alkalai 2004) Martin (2005) celo pravi, da je svet postal “e-prežet” (e-permeated), kar pomeni, da so tisti, ki razumejo in uporabljajo e-pripomočke v bistveni prednosti glede možnosti uspeha pri izobraževanju, obetov glede zaposlitve in na mnogih drugih področjih življenja. Avtorji poročila smo za namen splošne evalvacije stanja iz pregleda literature na področju povzeli, da informacijsko pismeni državljan zna digitalno komunicirati, uporabljati sodobne tehnologije in digitalna orodja, predvsem pa zna hitro in učinkovito poiskati, obdelati in uporabiti informacijo.

V prvem delu raziskovanja smo se lotili pregleda različnih opredelitev IKT oz. digitalne pismenosti ter pregleda strategij na EU in nacionalni ravni, ki se neposredno ali posredno navezujejo na oblike pismenosti v Evropi in Sloveniji. Splošna ugotovitev je (na podlagi pregleda dokumentov, ki so bili aktualni do leta 2008), da Slovenija sicer sledi mnogim Evropskim strategijam na področju rabe in razvoja IKT, vendar pa zgolj vlaganje v dostopnost in razvoj IKT še ne pomeni povečevanja dejanske

¹² Ugotovitve v poročilu temeljijo na podatkih, zbranih z reprezentativno telefonsko anketo spomladi in poleti 2008. Z metodo računalniško podprtega telefonskega anketiranja je bilo v eni anketi anketiranih 878 posameznikov v starosti od 10 do 75 let ter v drugi anketi 225 posameznikov v starostni skupini od 15 do 65 let. Iz gospodinjstva so bili respondenti izbrani po metodi zadnjega rojstnega dne.

rabe le-te in tudi ne neposredno izboljševanja spretnosti splošne populacije za izkoriščanje njenega potenciala v vsakdanjem življenju. Potrebujemo torej bolj usmerjene ukrepe za opismenjevanje populacije in širjenje splošnih spretnosti in kompetenc, ki so potrebne za koristno rabo IKT.

Podrobnejše podatke o uporabi računalnika in e-gradiv v šolah (v formalnem izobraževanju) ponuja **raziskava Empirice** (2006). Na tem mestu podajamo le nekaj izvlečkov, ki so zanimivi za nas.

Tabela 8: Delež učiteljev, ki uporabljajo računalnik v razredu in ... (vir: Empirica 2006)

Delež učiteljev, ki uporabljajo računalnik v razredu in ...	uporabljajo gradivo, ki so ga poiskali na internetu	uporabljajo gradivo, ki se nahaja na izobraževalnih portalih	uporabljajo gradivo, ki ga imajo v šolskih bazah	uporabljajo elektronsko gradivo – npr. CD-rome	uporabljajo drugo učno gradivo, ko uporabljajo računalnike v razredu
SI skupaj	70,6	53,9	51,7	73	6,1
NMS-10 skupaj	81,8	61,8	52,7	82,2	10,8
EU-25 – skupaj	82,7	74,2	63,1	83	8,8
OŠ	69,4	52,4	53,9	73,1	4,5
SŠ	79	61,6	43,2	76	13,4
poklicna šola	78,3	56	36,7	72,9	12,4

Poročilo »Next steps in developing information society services in the new member states« uvršča Slovenijo med vodilne glede na delež posameznikov, ki uporabljajo internet za formalne izobraževalne dejavnosti. Zanimivo na tem mestu je, da imajo Skandinavske države (ki se sicer kažejo kot napredne pri IKT-pismenosti) najnižje deleže v Evropi. V Sloveniji je manj pogosta uporaba interneta za izobraževalne tečaje, ki so povezani z delom (12 %, EU-15 17 %).

Splošna slika analiz je sicer pokazala, da je Slovenija edina med državami, novimi članicami EU, ki dosega dobre rezultate v večini kategorij in parametrov, ki so bili obravnavani. Avtorji poročila pa so na podlagi posameznih nacionalnih poročil identificirali tudi ključne spodbude in ovire na štirih področjih: ekonomski, pravni, tehnološki in socio-kulturni dejavniki.

V ekonomski sferi kot ključni ugodni okoliščini za Slovenijo identificirajo ekonomsko rast, vključenost sekundarnega sektorja in rast terciarnega sektorja, medtem ko sta ključni oviri velikost lokalnega trga za programsko opremo in vsebine za e-izobraževanje ter grožnja tujih ponudnikov e-izobraževanja. Na pravnem področju ugodne okoliščine predstavlja dostopnost EU strukturnih skladov in programov, obstoj splošnih strateških dokumentov, ki poudarjajo prioriteto uporabe IKT v izobraževanju, vključevanje EU harmonizacijskih standardov, obseg nacionalnih vlaganj v izobraževanje in kakovost slovenskega izobraževalnega sistema. Na drugi strani pa ni obširnejšega pristopa k razvoju IKT pri izobraževanju, obstajajo konflikti med zagovorniki informacijske družbe,

prav tako manjka ocena preteklih ukrepov na e-izobraževanje, nizka je tudi možnost lobiranja na državni ravni za razvoj informacijske družbe. Eno izmed ovir je od oblikovanja poročila Slovenija že presešla, saj sta bila v letu 2007 sprejeta dva dokumenta, strategija si2010 in Strategija vseživljenjskega učenja, ki pokrivata tudi področje e-izobraževanja. Seveda pa je tudi na tem področju še prostor za izboljšave. Tako moramo stremeti k oblikovanju kakovostnih standardov za projekte e-izobraževanja, nadzoru in urejanju področja ter k standardizaciji storitev in produktov e-izobraževanja. Na področju socio-kulturnih dejavnikov pa se za Slovenijo pokaže visok interes za uporabo IKT orodij in e-storitev, visoka raven uporabe IKT na delovnem mestu, kot ugodna je označena tudi velikost države, relativno dobre pa so tudi spretnosti učiteljev za uporabo računalnika in njihov odnos do IKT. Za Slovenijo je sicer značilna nizka mobilnost glede zaposlitve in izobrazbe, nizka splošna raven izobrazbe ter nizko vrednotenje e-izobraževanja v okviru formalnega izobraževanja, kar Slovenija sama ocenjuje kot ovire v razvoju e-izobraževanja. Tehnološki dejavniki pa so tisti, ki so povezani z IKT-infrastrukturo. Slovenija sicer ocenjuje, da je razvita IKT-infrastuktura ugodna okoliščina in da je le-ta dobro urejena v poslovnem sektorju in na ravni gospodinjstev, medtem ko sta oviri predvsem raven IKT-opremljenosti v šolah in na univerzah (Vehovar 2007).

Tabela 9: Delež posameznikov, ki so uporabili internet v zadnjih 3 mesecih za 3 tipe dejavnosti v povezavi z izobraževanjem (Vir: Vehovar 2007)

	Formalne izobraževalne dejavnosti	Izobraževalni tečajji, povezani z možnostmi zaposlitve	Tečajji po rednem izobraževanju
Ciper	34	16	24
Češka	18	20	20
Estonija	9	3	4
Madžarska	23	8	10
Litva	34	38	39
Latvija	16	9	6
Poljska	9	1	2
Slovenija	32	12	17
Slovaška	10	8	10
NMS	15*	8*	9*
EU15	16	17	17

* Izračun na podlagi razpoložljivih podatkov.

V okviru raziskave RIS 2008 pa je bila izveden tudi empirična študija (s posrednim merjenjem splošne in IKT pismenosti), na podlagi katere so avtorji identificirali več skupin respondentov na obeh nivojih, ki se med seboj značilno ločijo glede na osnovne demografske značilnosti. Izkazalo se je, da se indeks splošne pismenosti in indeks računalniških veščin zelo močno povezuje, zato ni bilo presenetljivo, da se tudi splošna in IKT pismenost močno povezuje. Združili smo oba nivoja in **identificirali 4 skupine**.

Na osnovi analiz smo identificirali več skupin respondentov, in to na nivoju SPLOŠNE PISMENOSTI in na nivoju IKT PISMENOSTI. Na obeh nivojih so bile identificirane različne skupine, ki se med seboj ločijo glede na stopnjo pismenosti ter imajo specifične demografske značilnosti. Na področju splošne pismenosti lahko opredelimo naslednje tipične skupine:

- nizka splošna pismenost – upokojniki z nizko izobrazbo (27 %)

- srednja splošna pismenost – nižje izobraženi zaposleni, nezaposleni, osnovnošolci (17 %)
- visoka splošna pismenost (starejši) – stareši izobraženi, šolajoči (29 %)
- visoka splošna pismenost (mlajši) – mlajše izobražene ženske, šolajoči (27 %)

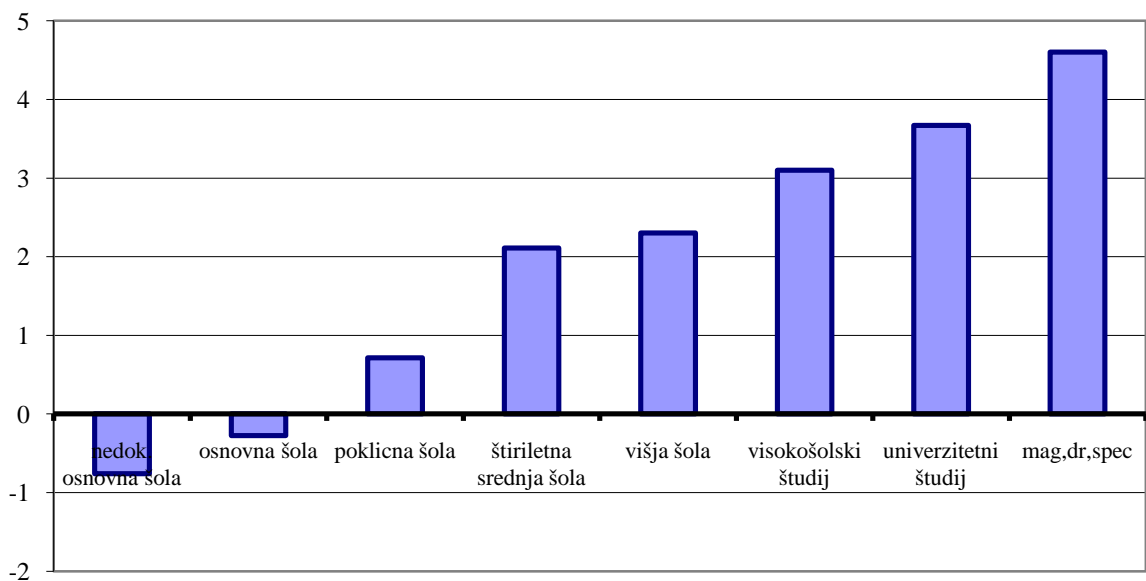
Splošna pismenost, ki smo jo seveda merili posredno (in ne z "nalogami" kot v klasičnih študijah pismenosti), je v izrazitem sorazmerju z IKT pismenostjo – podatki nakazujejo, da ima prva skupina najnižjo IKT pismenost, druga nekoliko višjo, najvišjo pa tretja in četrta skupina. Na nivoju IKT PISMENOSTI identificiramo tri skupine:

- Nizka IKT pismenost - upokojeanci z nizko izobrazbo, ženske (30 %)
- Srednja IKT pismenost – srednja do visoka izobrazba, zaposleni, šolajoči (OŠ) (59 %)
- Visoka IKT pismenost – mladi šolajoči, moški (11 %)

Projekt je utemeljil, da se indeks splošne pismenosti in indeks računalniških veščin zelo močno povezujeta (kar 66 % ene spremenljivke lahko pojasnimo z drugo), zato ni bilo presenetljivo, da se tudi splošna in IKT pismenost močno povezujeta. Ob združitvi obeh nivojev – analizi splošne in IKT pismenosti skupaj – so bile identificirane 4 skupine in sicer:

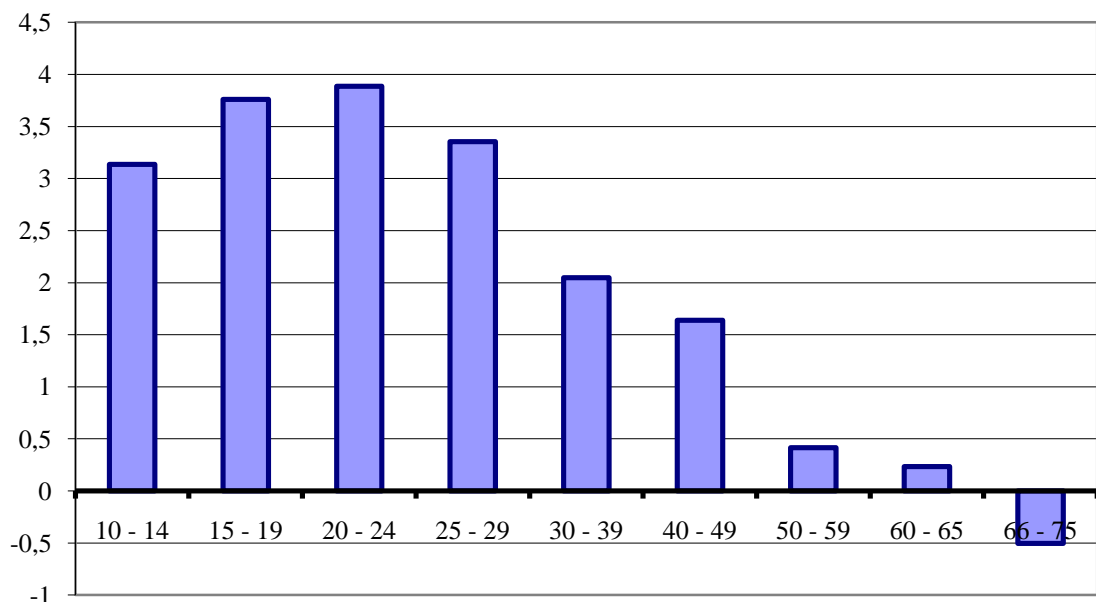
- nizka IKT; srednja splošna pismenost (slabo izobražene starejše ženske) (26 %)
- nizka IKT, nizka splošna pismenost (slabo izobraženi starejši moški) (18 %)
- srednja IKT, visoka splošna pismenost (izobražene ženske srednjih let) (30 %)
- visoka IKT, visoka splošna (izobraženi, mlajši, šolajoči) (26 %)

Sociodemografski dejavniki, ki najbolj izrazito vplivajo na indeks računalniških veščin, so po analizi podatkov spol, starost in izobrazba respondenta (kar 44 % indeksa lahko pojasnimo s temi spremenljivkami). Višja kot je izobrazba respondenta, višji bo tudi indeks računalniških spretnosti, obenem pa je indeks nižji, če gre za starejše respondente in ženske. Spodnja grafa prikazujeta odnos, kot se pokaže po regresijski analizi (Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008).

Slika 21: Indeks računalniških veščin glede na izobrazbo (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)

Z izobrazbo se torej zvišuje indeks računalniških veščin. V skupini respondentov, ki imajo nekončano osnovno šolo ali samo osnovno šolo je indeks nižji od 0, kar pomeni, da je v tej skupini velik delež respondentov, ki računalnika sploh ne uporabljajo. Najvišji indeks dosegajo respondenti z dokončanim magisterijem, doktoratom ali specializacijo (4,6).

Slika 22: Indeks računalniških veščin glede na starost (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)

S starostjo pa veščine uporabe računalnika padajo. Najvišji indeks računalniških spretnosti dosega skupina respondentov starih od 20-24 let (3,8), močno pa se zniža v skupini respondentov 30-39 let (2), v skupini respondentov od 50-59 pa je že izredno nizek (0,4).

Nekoliko podrobnejši povzetek analiz o IKT pismenosti podajamo v nadaljevanju. Na podlagi analiz posrednih indikatorjev IKT pismenosti, kjer smo v anketi spraševali posameznike po samooceni posameznih aktivnosti, povezanih z uporabo računalnika in interneta, smo dobili naslednje značilne skupine (iz poročila Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008):

1. skupina: srednja IKT pismenost – visoka izobrazba, srednji IKT indeks (59 %). Gre za največjo skupino, saj je tu vključenih kar šest desetih respondentov. V skupini je polovica moških in polovica žensk, prevladujejo pa starostne skupine od 20 do 60 let – se pravi respondenti, ki so delovno aktivni. V tej skupini je več kot polovica vprašanih zaposlenih. Njihove računalniške veščine so solidne, IKT pa uporabljajo nekoliko manj kot tretja skupina, kjer je IKT pismenost najvišja. V tej skupini je 79 % respondentov, ki uporabljajo internet. V tej skupini je visok delež respondentov, ki imajo dokončno štiriletno srednjo šolo ali več. Relativno visok delež je tudi študentov.

2. skupina: nizka IKT pismenost – starejši, nizka izobrazba, ženske (30 %). Gre za skupino, ki zelo malo uporablja vso informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, večinoma jo sestavljajo upokojniki (54 %) in respondenti z nižjo izobrazbo. V tej skupini je nekaj več žensk kot moških, skoraj sedem desetih respondentov te skupine je starejših od 50 let. V tej skupini so respondenti, ki v primerjavi z ostalimi redkeje uporabljajo mobilni telefon, bankomat, kar 75 % jih nikoli ne uporablja osebne računalnika, 89 % jih nikoli ne uporablja DVD predvajalnika. Povprečni indeks spretnosti uporabe računalnika te skupine je seveda nizek. V tej skupini je 76 % respondentov, ki ne uporabljajo interneta.

3. skupina: visoka IKT pismenost – šolajoči, moški – visok IKT indeks (11 %). Za to skupino je značilno, da je delež moških višji kot delež žensk, gre pa za skupino, kjer so nekoliko mlajši respondenti, saj je kar šest desetih respondentov te skupine starih do 24 let. Gre predvsem za skupino šolajočih in respondentov (močni skupini so osnovnošolci in srednješolci), ki imajo končno poklicno šolo. Respondenti te skupine zelo visoko ocenjujejo svoje računalniške skupine, sicer pa pogosteje kot ostale skupine uporabljajo različno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Več kot devet desetih respondentov te skupine uporablja internet.

Tabela 10: Velikost skupin glede na IKT pismenost; (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)

	n	veljavni %
Srednja IKT pismenost	514	59,4
Nizka IKT pismenost	255	29,5
Visoka IKT pismenost	95	11,1
Skupaj	864	100

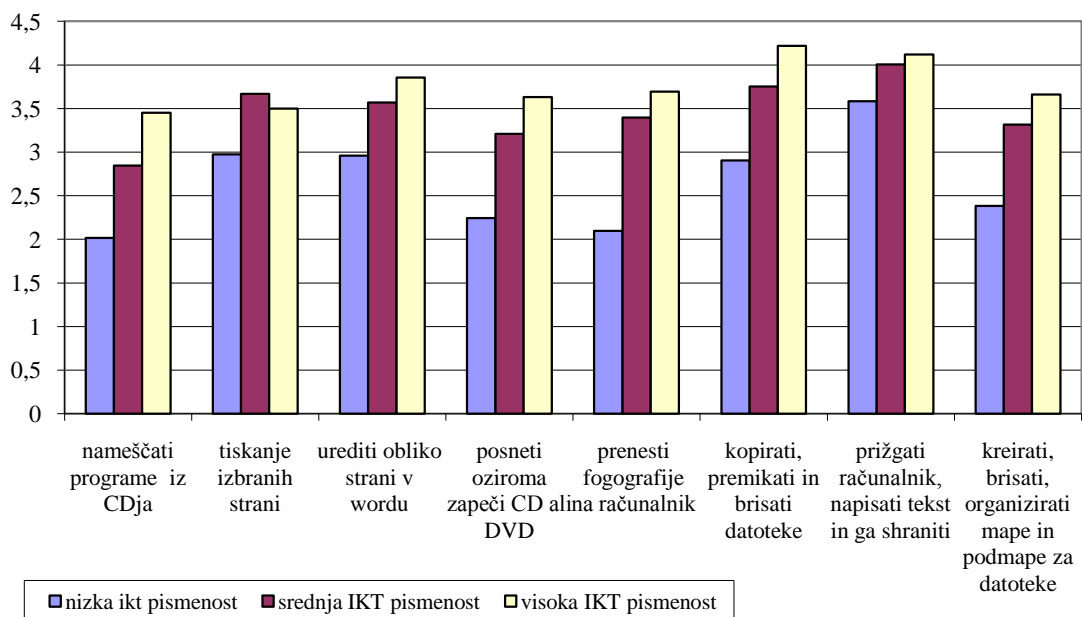
Tabela 11: Demografske značilnosti glede na pripadnost skupini (IKT pismenost); (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008), 1. del

	Srednja IKT pismenost		Nizka IKT pismenost		Visoka IKT pismenost	
	n	%	n	%	n	%
spol						
moški	261	50,85	107	42,01	59	61,96
ženske	253	49,15	148	57,99	36	38,04
starost						
10 – 14	28	5,41	8	3,27	21	22,35
15 – 19	49	9,59	1	0,56	22	23,42
20 – 24	54	10,51	1	0,56	16	17,3
25 – 29	58	11,34	6	2,28	11	11,33
30 – 39	108	21,18	25	9,82	11	11,21
40 – 49	100	19,53	41	16,23	8	8,39
50 – 59	67	13,08	55	21,59	5	4,92
60 – 65	25	4,88	46	18,36	1	1,07
66 – 75	23	4,48	69	27,33	0	0

Tabela 12: Demografske značilnosti glede na pripadnost skupini (IKT pismenost); (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008), 2. del

	Srednja IKT pismenost		Nizka IKT pismenost		Visoka IKT pismenost	
	n	%	n	%	n	%
izobrazba						
nedokončana osnovna šola	5	1,33	18	7,35	0	0
osnovna šola	50	12,59	77	31,29	5	10,71
poklicna šola	106	26,66	76	31,09	28	55,86
štiriletna srednja šola	141	35,52	47	19,11	13	26,21
višja šola	22	5,64	11	4,64	2	3,59
visokošolski strokovni študij	14	3,5	0	0	0	0
visoka šola	19	4,69	6	2,52	0	0
univerzitetni študij	32	8,06	9	3,78	2	3,63
magisterij	5	1,28	0	0	0	0
doktorat	2	0,46	1	0,23	0	0
specializacija	1	0,27	0	0	0	0
status						
zaposlen	268	52,12	60	23,57	34	35,39
lastnik podjetja - delodajalec	12	2,43	1	0,38	0	0,41
obrnik	0	0	0	0,14	0	0
samostojni podjetnik	8	1,65	1	0,2	3	2,75
samozaposleni strokovnjaki	0	0	1	0,22	1	1,43
svobodni poklici	2	0,33	1	0,2	0	0
pogodbeno delo, avtorska pogodba	5	1,04	2	0,61	0	0
nezaposlen	28	5,36	23	9,05	8	8,34
upokojenec	59	11,47	132	51,64	2	2,41
osnovnošolec	31	6,03	8	3,23	21	22,57
srednješolci	42	8,16	1	0,41	17	17,7
študent	37	7,26	1	0,46	7	7,8
kmetovalec, dela-pomaga na kmetiji	7	1,38	12	4,88	0	0
gospodinja, služkinja, negovalka na domu	5	0,95	10	3,96	1	1,19
pomagajoči član v gospodinjstvu	0	0	3	1,04	0	0
drugo...	7	1,38	0	0	0	0
dohodek						
do vključno 690 EUR	95	43,78	52	12,68	11	15,28
nad 690 EUR do vključno 1380 EUR	87	40,09	152	37,07	20	27,78
nad 1380 EUR do vključno 2070 EUR	28	12,9	119	29,02	20	27,78
nad 2070 EUR do vključno 2760 EUR	5	2,3	46	11,22	12	16,67
nad 2760 EUR	2	0,92	41	10	9	12,5

Skladno z IKT pismenostjo se višajo tudi računalniške veščine.

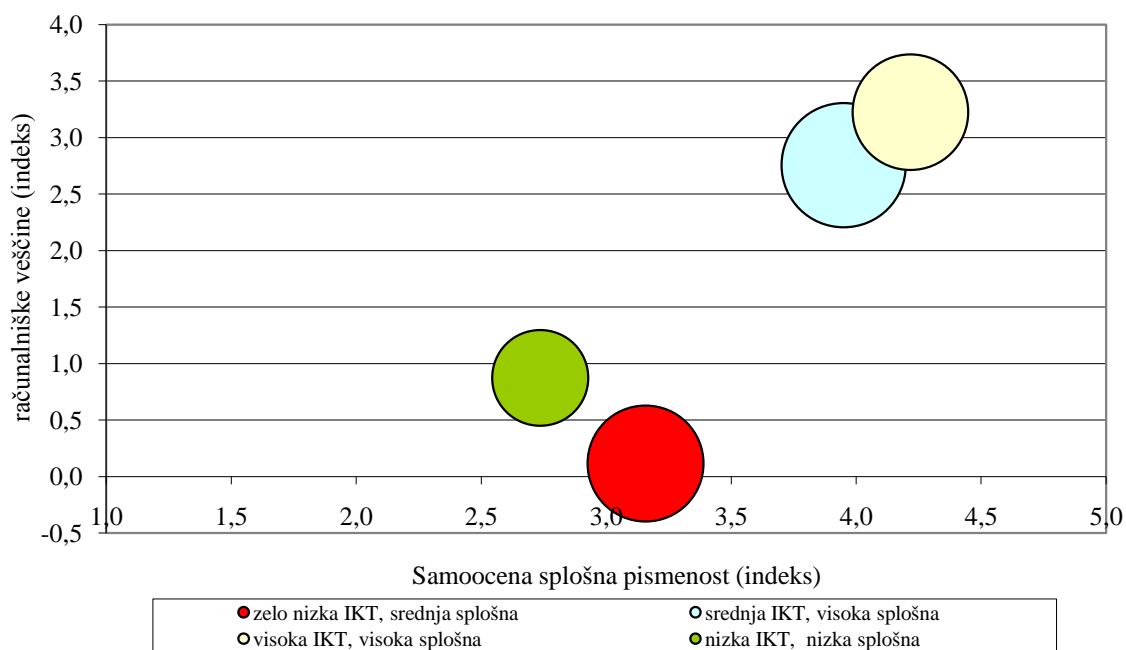

Slika 23: Računalniške veščine glede na IKT pismenost (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)

Povezava IKT in splošne pismenosti ter opis tipičnih predstavnikov opredeljenih skupin:

- 1. skupina: zelo nizka IKT; srednja splošna pismenost (slabo izobražene starejše ženske).** V tej skupini so respondenti, ki so svoje računalniške spretnosti ocenili zelo nizko. To skupino sestavljajo starejši respondenti z nižjo izobrazbo – v tej skupini je štiri desetine upokojevcev in 37 % zaposlenih. Ostali respondenti v tej skupini imajo status kmetovalca, gospodinje in nezaposlenega. V tej skupini je 60 % starejših od 50 let ter 61 % žensk. Izobrazbena struktura te skupine je nizka – tretjina respondentov te skupine ima dokončano le osnovno šolo, prav toliko pa jih ima poklicno šolo. Poleg tega, da je v tej skupini relativno redka uporaba računalnikov in interneta, ta skupina redkeje uporablja tudi ostalo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Ta skupina sicer solidno ocenjuje svoje pisne in bralne sposobnosti v slovenščini, nekoliko nižje pa ocenjujejo svoje matematične sposobnosti, sposobnosti uporabe računalnika ter znanje angleškega jezika. V tej skupini je kar sedem desetih takih, ki ne uporabljajo računalnika.
- 2. skupina: srednja IKT, visoka splošna pismenost (izobražene ženske srednjih let).** V tej skupini so respondenti, ki so svoje računalniške spretnosti ocenili relativno visoko. Predvsem se čutijo suvereni v osnovnih računalniških veščinah, kot je prižiganje računalnika, uporaba Worda, tiskanje izbranih strani ter kopiranje, brisanje in premikanje datotek. V tej skupini je višji delež žensk kot moških – žensk je 60 %, kar polovica respondentov pa je v starostnih skupinah med 25 in 49 let. Izobrazbena struktura te skupine je visoka – kar 12 % vprašanih te skupine ima dokončan univerzitetni študij, 7 % visoko šolo in 42 % jih ima zaključeno štiriletno srednjo šolo. V tej skupini je najvišji delež zaposlenih (51 %), nekaj pa je tudi šolajočih. Svoje sposobnosti branja, pisanja in matematične sposobnosti ocenjujejo visoko, čeprav v povprečju nekoliko nižje kot tretja skupina. Ta skupina najpogosteje obiskuje knjižnice, knjigarne (tudi spletno), kulturne prireditve kot so gledališče, kino ali koncert.

- 3. skupina: visoka IKT, visoka splošna (izobraženi mlajši).** Tretjo skupino predstavljajo nekoliko mlajši respondenti – nekaj več kot polovica (55 %) jih je v starostnih skupinah do 29 let. V tej skupini je nekaj več moških (55 %) kot žensk. V tej skupini je tretjina šolajočih, in nekaj manj kot polovica zaposlenih. Kar devet desetih respondentov te skupine uporablja internet, svoje bralne, pisne, matematične in računalniške spretnosti sicer ocenjujejo zelo visoko, vendar opazimo, da dejavnosti kot je branje knjig, revij, časopisov, obiskovanje knjižnic, kulturnih prireditev opravljajo redkeje kot druga skupina (ki je svoje sposobnosti ocenila nekoliko nižje kot tretja skupina). Svoje računalniške sposobnosti ocenjujejo zelo visoko, v povprečju računalnik uporabljajo okoli 11 ur tedensko, prav tako so v primerjavi z ostalimi skupinami pogosti uporabniki ostale informacijsko-komunikacijske tehnologije.
- 4. skupina: nizka IKT, zelo nizka splošna pismenost.** Četrto skupino sestavljajo večinoma moški, ki jih je kar 72 %, gre za skupino, v kateri so respondenti v starostnih skupinah od 30 let dalje. Tako kot za prvo skupino je za četrto značilno, da gre za respondente z nizko izobrazbo, le da je v tej skupini manj upokoencev, ter več zaposlenih, brezposelnih in šolajočih. V tej skupini je polovica takih, ki ne uporabljajo računalnika in tudi ostalo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo uporabljajo redkeje.

Slika 24: Indeks računalniških veščin in samoocena splošne pismenosti glede na pripadnost skupini (Vir: Vehovar, Brečko in Prevodnik 2008)

Zgornja slika prikazuje štiri skupine (velikosti krogov predstavljajo velikosti skupin) glede na njihovo samooceno splošne pismenosti in računalniških veščin. S stališča ukrepov sta posebno zanimivi skupini, ki imata nizko pismenost – skupina, ki je predstavljena z rdečim krogom prikazuje respondente, ki imajo zelo nizek indeks računalniških veščin (vrednost indeksa -1 do 5). V tej skupini so tudi respondenti, ki ne uporabljajo računalnika. Če to skupino primerjamo s skupino, ki ima tudi nizek indeks računalniških veščin (predstavljena z zelenim krogom) opazimo, da ima ta skupina vseeno višji indeks samoocene splošne pismenosti.

Tako raznovrstnih skupin seveda ne gre metati v isti koš, ampak imajo povsem specifične interese in potrebe pri pridobivanju in razvoju spretnosti v smislu dela z informacijami v sodobni družbi. Eden izmed pomembnejših sklepov projekta je bil tako, da se je smiselno predvsem intenzivno usmeriti v segment nizko pismenih, ki so izrazili pripravljenost za izobraževanje na tem področju, to so predvsem nižje izobraženi zaposleni, brezposelni ter šolajoče osebe z nižjo oz. srednjo splošno pismenostjo.

2.5. RIS: Šolajoči in uporaba IKT (2009)

Poročilo povzema podatke pilotne raziskave, ki je služila kot osnova za raziskavo med šolajočimi v prihodnjem letu (podatki pridobljeni s telefonsko anketo v juniju in juliju 2008). Povzetek raziskave pravi:

- Vsi anketirani šolajoči uporabljajo internet.
- Med šolajočimi je 98 % tedenskih uporabnikov interneta.
- Med študenti je 87 % takih, ki internet uporabljajo večkrat na dan, med srednješolci je 84 % dnevnih uporabnikov in med osnovnošolci 55 %.
- Najpogosteje uporabljena IKT med šolajočimi je mobilni telefon – dnevno ga uporablja 99 % študentov, 98 % srednješolcev in 70 % osnovnošolcev.
- Vse tri skupine pogosto uporabljajo tudi osebni računalnik. Med osnovnošolci je 81 % dnevnih uporabnikov, med srednješolci je 85 % dnevnih uporabnikov računalnika in med študenti 90 %.
- Najpogosteje uporabljena IKT med poučevanjem je projektor (uporaba učiteljev) – tedensko uporabo poroča 60 % anketiranih. 57 % šolajočih poroča vsaj tedensko uporabo računalnika pri pouku/predavanjih, 25 % jih poroča o vsaj tedenski uporabi interneta pri pouku oz. predavanjih.
- IKT je najmanj pogosto uporabljena med poučevanjem osnovnošolcev, nekoliko bolj pogosto pa med poučevanjem srednješolcev. Pri poučevanju osnovnošolcev se IKT uporablja predvsem mesečno, medtem ko srednješolci poročajo, da se pri njihovem poučevanju IKT v relativno veliki meri uporablja nekajkrat tedensko.
- Učitelji zelo redko uporabljajo virtualna učna okolja, kot so moodle, echo – 57 % šolajočih je dejalo, da njihovi učitelji teh okolij nikoli ne uporabljajo.
- Na internetu najpogosteje objavljajo gradiva učitelji/predavatelji študentov - 72 % študentov poroča vsaj mesečno objavljanje gradiv na internetu (objava predavateljev).
- Med anketiranimi študenti je skoraj šest desetih takih (59 %), ki vsaj tedensko uporabljajo internet v šolskem okolju za učenje.
- Vsaj tedensko internet za učenje doma uporablja 79 % študentov.
- Vsaj tedensko uporablja za učenje internet doma 82 % vprašanih dijakov.
- Med osnovnošolci je tretjina takih, ki tedensko uporabljajo internet za učenje doma.

2.6. RIS: Kvalitativna raziskava med učitelji in ravnatelji (2009)

Kvalitativna raziskava med učitelji in ravnatelji osnovnih in srednjih šol v Sloveniji je bila leta 2009 izvedena kot del širšega projekta »Konceptualizacija in evalvacija portala Slovensko izobraževalno omrežje (SIO)«. Izvedbo projekta je omogočilo sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije in Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Eden izmed ključnih ciljev projekta je bil izdelava vprašalnikov za ciljno skupino učitelji z namenom merjenja obstoječega stanja. S poglobljenimi intervjuji smo skušali ugotoviti stanje problematike glede na pomene in razumevanje ključnih vprašanj s strani različnih deležnikov (učiteljev in ravnateljev), izsledki pa bodo uporabljeni pri oblikovanju vprašalnikov za merjenje obstoječega stanja rabe IKT v izobraževanju.

Za poglobljene intervjuje smo izbrali **učitelje osnovnih šol**, ki poučujejo na različnih stopnjah in predmetnih področjih. Računalnik in internet uporabljajo predvsem pri pripravah na pouk, za vodenje evidenc in za svoje lastno delo, medtem ko pri samem poučevanju le redko. Ključna ovira je pomanjkanje ustrezne opreme. Kot pomembno so poudarili tudi, da računalnik in spletna komunikacija ne moreta nadomestiti učitelja in "žive interakcije" (v razredu ali v stikih s starši). Izpostavili so tudi dejanski dostop učencev do računalnika in interneta izven šole, ki je v ruralnih predelih še vedno bistveno manjši, kot v mestih. Zato učitelji v teh šolah ne morejo od svojih učencev zahtevati bolj pogoste uporabe oz. nalog z računalnikom in internetom. Med slabostmi e-gradiv so poudarili neujemanje z učnim načrtom, slaba informiranost uporabnikov, pomanjkanje gradiv za zgodnejše učenje. Med zaželenimi karakteristikami portalov za učenje pa so preglednost, obširnost in preprostost za uporabo. Izpostavili so tudi problematiko nezainteresiranosti in nemotiviranosti učiteljev za razvoj tovrstnih vsebin in načinov dela, ki je po njihovem mnenju premalo vrednoteno.

Tudi **ravnatelji slovenskih osnovnih in srednjih šol** so poudarili rastočo potrebo po IKT opremi, ki je predvsem posledica rasti uporabnikov te tehnologije med učitelji. Opozorili pa so na problematike sistema financiranja, nadgrajevanja in obnavljanja opreme. Osnovno znanje o IKT s strani učiteljev je po njihovem mnenju v sedanjih razmerah nujno, saj to zahtevajo učenci ter narava dela (učenci pri svojem domačem delu vedno več uporabljajo IKT, zato mora tudi učitelj imeti vsaj osnovno znanje). Zato tudi menijo, da to ne pomeni dodatnega dela. Prednosti IKT se pri učiteljih po mnenju ravnateljev pokažejo po določenem vmesnem obdobju povečanega obsega dela, ko se kot uporabniki privadijo novih načinov dela. Večina izobraževanj je interne narave, saj so v tej obliki najbolj učinkovita. Tudi ravnatelji sicer uporabljajo IKT pri svojem delu in aktivno spodbujajo enako pri svojih zaposlenih.

2.7. E-izobraževanje (Vehovar 2007)

E-izobraževanje samo sicer ni predpogoj za pridobivanje e-kompetenc pač pa je orodje za utrjevanje le-teh in pridobivanje novih, prav tako pa je pomembna spodbuda posameznikom, ki želijo z uporabo IKT do novega znanja. Zato na tem mestu povzemamo nekaj pomembnejših zaključkov obsežne analize stanja e-izobraževanja v Sloveniji, ki jo je leta 2007 objavil Vehovar.

Kot ključne pomembne faktorje, ki so oblikovali razvoj e-izobraževanja opredelimo:

- Odprto gospodarstvo, hitra gospodarska rast in sočasno konkurenca med izobraževalnimi institucijami ter drugimi ponudniki e-izobraževanja,
- Tradicionalna odprtost za storitve informacijske družbe,
- Tehnološki napredek, ki je v razmeroma kratkem času prinesel mnogo odprtokodnih aplikacij, predvsem npr. Moodle, ki prevladuje v večini sektorjev¹³.

E-izobraževanje se je v Sloveniji začelo intenzivneje širiti relativno pozno (orodja za podporo virtualnim učnim okoljem so bila v Sloveniji v večji meri implementirana okoli leta 2000), saj zaradi v preteklosti ni bilo na voljo mnogo uporabniku prijaznih in poceni (ali odprtokodnih) aplikacij. Ključna ovira je majhnost države (in posledično trga), kar je pomeni da je število organizacij, ki bi imele koristi od kompleksnih informatičnih rešitev, relativno majhno. Posledično učenje v virtualnem učnem okolju še ni pustilo večjega učinka v razvoju informacijske družbe. Po drugi strani pa vendarle lahko poročamo o tem, da se je relativno dobro ustalila praksa elementarne rabe IKT (računalnik, projektov, internet...) v poučevanju na vseh ravneh. Vehovar (2007) prepoznava e-izobraževanje kot pomembno priložnost za Slovenijo za izkoristek konkurenčnih prednosti kot so tradicionalno dobro sprejemanje IKT, visoka vključenost v izobraževanje, prilagodljivost in majhnost države (in njenega učnega sistema). Investicije v vzpostavitev naprednega nacionalnega sistema e-izobraževanja pa so kljub temu relativno majhne, predvsem v primerjavi s potencialnimi prednostmi le-tega. Med izpostavljenimi izzivi na področju je tudi vloga slovenskega jezika, ki je zaradi majhnosti trga uporabnikov specifična (na svetovnem spletu prevladuje uporaba angleškega jezika). Kot ključne cilje politik izpostavlja:

- Vzpostavitev kompetentnega organa za koordinacijo aktivnosti e-izobraževanja,
- Izboljšanje stanja opremljenosti z IKT v šolskem sistemu,
- Zagotavljanje in regulacija stimulatívnega okolja za vse učitelje z namenom spodbujanja implementacije e-izobraževanja.

Podobne zaključke o potrebah in interesih uporabnikov je pokazala tudi kvalitativna raziskava med učitelji in ravnatelji osnovnih in srednjih šol (Prevodnik 2009).

¹³ Zaključki so osnovani na pregledu področja in podatkov, ki so bili na voljo do leta 2007.

V povzetku pomembnih dosežkov in pomanjkljivosti v trenutnem stanju e-izobraževanja pravi:

A. General issues and indirect relevance	
Major achievements	Major shortcomings
<ul style="list-style-type: none"> - solid public education system, - stable economic developments, - relatively high (compared to EU-25) ICT usage and computer literacy, - high informal learning levels over the Internet; among the highest in EU-25, - considerable spending of GDP on education, among the largest in EU-25, - early computer literacy project activities (RO) provided a strong core network of experts for continuous ICT training of teachers from early 1990s, - good Internet infrastructure for public education institutions; share of schools with broadband is among the leading in EU-25, - recent government activities in drafting, preparing and accepting general si2010 national strategy on information society developments. 	<ul style="list-style-type: none"> - general delay in modernisation and further regulations of the educational system, - lack of strategic priority to information society developments, - absence of an ambitious and binding eLearning strategy and related absence of a competent operative body with enough professional staff to implement the strategy, - deficiency of other ambitious government initiatives in the area of ICT and information society, - decline in intensity of the computer literacy project activities (RO) from late 1990s on and corresponding lagging in PC equipments for schools, - lack of faster and more ambitious implementation of the optic fibre for all schools, but also for the households.

Vir: Vehovar 2007

Dosežke in pomanjkljivosti analizira tudi na ravni uporabe e-izobraževanja na različnih ravneh:

B. eLearning usage	
Major achievements	Major shortcomings
Pre-schools: ICT-related activities are implemented in the majority of organisations-	The curriculum is not compulsory. Lack of equipments.
Primary and secondary schools: Computer education is de facto compulsory. Good ICT network infrastructure. Share of schools with broadband is among the highest in EU-25. Considerable segment of schools has advanced implementation of ICT. Teachers are motivated to apply ICT in teaching. Good network for ICT education of teachers.	Computer literacy competencies for pupils are not formalised. No compulsory subject. Teachers are not properly motivated for applying ICT in teaching. The on-line content is not formalised nor rewarded. On-line content is not systematically evaluated. The status of ICT personal in schools is not formalised. Lack of equipments. The school network website is not maintained.
Tertiary education: This is the leading sector for the implementation of on-line education, particularly the small universities.	The largest university lags considerably in strategic and practical implementation. Status of on-line courses is not regulated. Organisations lack national coordination.
Lifelong learning: In general well developed. Large EU funds for ECDL for blended learning, considerable indirect benefits.	Relatively limited number of on-line applications. The ECDL project was not optimally exploited; direct benefits were limited.
Companies: Informal on-line learning and the Intranets with certain on-line materials are well in use. Recent increase in the supply of on-line courses.	The use of virtual learning environments is only present in a few large companies; the demand is otherwise low. There is a small number of specialised on-line suppliers.

Vir: Vehovar 2007

Povzema specifične dosežke in pomanjkljivosti e-izobraževanja (Vir: Vehovar 2007).

eLearning specifics	
Major achievement	Major shortcomings
<p>eLearning services and functions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Internet is used as a learning tool by 68 % of persons involved in any kind of learning in past month (which is almost half of the population 10-75). CD-ROMs are also widely produced, marketed and used (43 % of these persons). - The business sector often uses DVDs and particularly the internal network (e.g. Intranet) to distribute documents and learning materials. - the share of Internet users (16-74 years) using the Internet for informal education is the highest in the EU; similar is true also for the use of virtual libraries. 	<ul style="list-style-type: none"> - Interactive educational services in an on-line virtual environment are very rare. - Delays in on-line courses educational supply on the Internet; it appeared more substantially only in last two years. - Very few LMS were developed by Slovenian organisations. - Very few other LMS were fully translated into Slovenian language. - Public catalogue of eContent materials is poorly updated.
<p>eLearning services content</p> <ul style="list-style-type: none"> - English language knowledge is among the highest in the EU (56 % of the population¹⁴), so the majority of eLearners report using English materials - Foreign language courses dominate in supply among on-line courses, what is the sign that also the substantial areas (and not only ICT educational courses) are becoming of interest. - Large number of learning applications (mostly CD-ROMs) has been produced by commercial providers and by teachers. 	<ul style="list-style-type: none"> - Almost all interactive courses in a virtual learning environment are closed or commercial. - Free and demonstration/promotion courses are very rare, at least the high quality ones. - Full ECDL courses are available only commercially. - The supply of the digital content and learning software is not evaluated and sorted.
<p>eLearning service interactivity</p> <ul style="list-style-type: none"> - The majority of learning material on CD-ROMs have achieved a friendly interactivity. - Majority of virtual learning environments rely on professional tools (e.g. Moodle), which enable interaction. - ICT support (i.e. PPT or Internet projectors) are routinely used at all levels of education system. 	<ul style="list-style-type: none"> - The majority of eLearning is limited to the interaction of the eLearner with the eLearning materials. - On-line courses are often reduced to postings of PDF materials and forum discussion. Due to costs savings, the level of interaction with the content is limited. - Only in some rare (predominantly university environment) courses do eLearners interact among themselves.

¹⁴ Languages in the EU, 2005. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_237.en.pdf.

Na osnovi prednosti in pomanjkljivosti so bili identificirani naslednji trije ključni izzivi za prihodnji razvoj e-izobraževanja:

- Tehnološki izziv: izdelava lokalnih orodij za virtualna učna okolja. Izziv izhaja iz nejasnosti, ali v Sloveniji dejansko obstaja trg za razvoj "lokalnih" orodij v tem segmentu. V 90. letih so bila tovrstna orodja zelo draga in zahtevna za uporabo, danes pa so komercialne rešitve vse bolj ugodne, obsežne in prijazne za uporabo. Na voljo je vse več odprtokodnih rešitev, čeprav je prednost posamičnih rešitev brez dvoma več prilagodljivosti za uporabnika.
- Jezikovni izziv: Slovenski jezik kot obvezen učni (in e-učni) jezik.
- Izziv politik: Raven podpore s strani vlade.

3. Matrika ciljnih skupin, agentov in prioritet

Predstavljena je preliminarna matrika ponudnikov na področju razvoja e-kompetenc ter ciljnih skupin in ključnih aktivnosti (ki so glede na specifične lastnosti posameznih segmentov najustreznejše in optimalne). Gre za osnovo za določitev pilotnega modela potrebnih aktivnosti in dejavnosti za ustrezno uvajanje IKT in razvoj e-veščin v družbi.

Z izrazom ponudnik v tem kontekstu opredeljujemo subjekte oz. kanale, ki nudijo ali posredujejo izobraževalne storitve, za katere ocenjujemo, da prispevajo k razvoju e-kompetenc, to je e-veščin in e-znanja. Ponudniki (ustanove, organi, organizacije, mediji) so prikazani glede na prioritete v ključnih ciljnih skupinah. Skupna matrika pa je osnova za opredelitev aktivnosti, ki lahko prispevajo k dvigu ravni e-veščin in e-znanja v družbi.

Pomembnost opredeljenih ponudnikov v tabeli je progresivno označena z barvno lestvico prioritet. Najtemnejša barva pomeni, da bi usmerjanje dodatnih resursov/aktivnosti v tako celico imelo večji učinek za večanje e-kompetenc. Neobarvanost pomeni obrobno vlogo – vlaganje resursov v tako celico bi imelo minimalne učinke.

Vloge agentom so bile določene na podlagi analiz sekundarnih podatkov na področju, analiz primerov dobrih praks ter ekspertne ocene.

Tabela 13: Preliminarna tabela ponudnikov na področju razvoja e-kompetenc

AGENTI // CILJNE SKUPINE	Šolajoči	Aktivno prebivalstvo			Neaktivno prebivalstvo	
		Zaposleni v izob.	Ostali aktivni	Brezposelni	Upokojenci (starejši)	Ostali neaktivni
Formalno izobraževanje*						
Neformalno izobraževanje*	Specializirani ponudniki izobraževanj					
	Neprofitne organizacije (društva ipd)					
Interna izobraževanja**** (v podjetjih, organizacijah)						
Samoizobraževanje***						
Mediji						

Legenda:

	Agent primarnega pomena
	Agent sekundarnega pomena
	Agent obrobne pomena

***Formalno** (*formal education*) izobraževanje v javnih (ali privatnih) izobraževalnih ustanovah, ki dajejo državno priznano formalno izobrazbo (primarno, sekundarno in terciarno izobraževanje).

****Neformalno** (*non-formal education*) izobraževanje pomeni organizirano pridobivanje novih znanj in spretnosti (npr. delavnice, predavanja, seminarji, tečaji); rezultat je običajno tudi listina o pridobljenih kompetencah (npr. potrdilo o izobraževanju, certifikat ipd). Dva osnovna tipa:

- Specializirani ponudniki kot komercialne organizacije, ki nudijo izobraževanja s področja uporabe strojne in programske opreme in drugih IKT,
- Specializirane neprofitne organizacije, ki nudijo izobraževanje kot organizatorji ali kot ponudniki izobraževanj, npr. zavodi, mladinskih centri, društva (strokovna, upokojska), prostovoljstva...

*****Samoizobraževanje** (*informal education*) – neorganizirano in neformalno izobraževanje, ki je posledica samoiniciative posameznika, brez sistema priznavanja pridobljenih spretnosti,

******Interna izobraževanja:** Notranje izobraževanje v organizacijah, ki je lahko obvezno ali neobvezno, z lastnimi ali zunanjimi izvajalci in lahko vključuje določene stopnje interne formalizacije/kvalifikacije (notranji certifikati).

Tabela 14: Tabela ponudnikov na področju razvoja e-kompetenc – dopolnjeno s strani naročnika (interes MVZT)

AGENTI // CILJNE SKUPINE	Šolajoči	Aktivno prebivalstvo			Neaktivno prebivalstvo	
		Zaposleni v izob.	Ostali aktivni	Brezposelni	Upokojenci (starejši)	Ostali neaktivni
Formalno izobraževanje*						
Neformalno izobraževanje*	Specializirani ponudniki izobraževanj					
	Neprofitne organizacije (društva ipd)					
Interna izobraževanja**** (v podjetjih, organizacijah)						
Samoizobraževanje***						
Mediji						

Legenda:

	MVZT
	Agent primarnega pomena
	Agent sekundarnega pomena
	Agent obrobne pomena

3.1 Pregled potencialnih aktivnosti ponudnikov v ciljnih skupinah

V Tabeli 15 ključne ciljne skupine obravnavamo še posamezno in predstavljamo preliminarne glavne predloge aktivnosti, s pomočjo katerih bi preko ključnih ponudnikov lahko optimalno fokusirali pristop k spodbujanju pridobivanja novih in ohranjanja obstoječih e-kompetenc posameznikov. (Zaporedje obravnavanih ciljnih skupin je ne-informativno in sledi tabeli 1.)

Opomba: vse izpostavljene aktivnosti po področjih so ključne za vzpostavljanje okolja, ki bo spodbudno za razvoj in pridobivanje e-kompetenc, so pa najpomembnejše prioritete izpostavljene tudi z barvo (bolj intenzivna barva pomeni večji poudarek predlagani aktivnosti).

Tabela 15: Potencialne aktivnosti večanja e-kompetenc v ciljnih skupinah

1) Šolajoči (formalni izobraževalni sistem: otroci, šolarji, dijaki, študenti)	
Ključni agenti:	<ul style="list-style-type: none"> • Formalno izobraževanje – šolski sistem (vrtci, OŠ, SŠ, postsekundarno izobraževanje) • Neformalno izobraževanje – neprofitne organizacije • Samoizobraževanje • Mediji
Akcijske prioritete:	<ul style="list-style-type: none"> • vsebine v slovenskem jeziku (predvsem OŠ); • določitev oz. opredelitev kompetenc oz. veščin za uporabo IKT, ki naj bi jih imeli oz. pridobili s formalnim izobraževanjem na različnih ravneh izobraževalnega sistema v Sloveniji; • prepoznavanje in seznanjanje s pravicami in problematiko zasebnosti in varnosti v rabi IKT; • razvoj koncepta »open labs« po Sloveniji; • zagotavljanje dostopa do računalniške in programske opreme (sofinanciranje); • finančno ugodnejši dostop do IKT in interneta; • medgeneracijsko povezovanje - projekt E-šolstvo, ki je v teku – kontinuirane aktivnosti na področju!
2) Delovno aktivni – ZAPOSLENI V IZOBRAŽEVANJU (zaposleni v sektorju formalne izobrazbe: učitelji, predavatelji, asistenti, svetovalci...)	
Ključni agenti:	<ul style="list-style-type: none"> • Interna izobraževanja (kolektivi šol, aktivni posameznih področij ipd) • Formalno izobraževanje (pedagoške smeri srednjih šol in terciarnega izobraževanja) • Neformalno izobraževanje – specializirani ponudniki izobraževanj • Samoizobraževanje
Akcijske prioritete:	<ul style="list-style-type: none"> • določitev oz. opredelitev ključnih kompetenc oz. veščin, ki so za učinkovito in smiselno rabo IKT potrebne pri pedagoških delavcih – standardizacija znanj oz. veščin (npr. podpora iniciative e-kompetentnega učitelja, npr. www.sio.si in projekta e-šolstvo, ki razvija standarde e-kompetentnega učitelja, računalnikarja in ravnatelja oz. e-kompetentne šole na primarni in sekundarni ravni) • uvedba sodobnih vsebin o uporabi IKT v formalne izobraževalne programe za pedagoške delavce (na osnovi standardiziranih modelov ključnih kompetenc); • ustrezne učne vsebine, predvsem v slovenskem jeziku (gradiva za učitelje in iniciative za oblikovanje gradiv za učence); • zagotovitev ustreznih pogojev dela za vse pedagoške delavce (uporaba IKT pri pripravah in pri poučevanju); • ustrezná motivacija (formalno priznavanje znanj in spretnosti – npr. uvedba certifikatnega sistema, upoštevanje pridobljenih kompetenc; standard e-kompetentnega učitelja); • spodbuda sodelovanja med učitelji – dostop do učnih gradiv in deljenje le-teh med njimi • smiselna uporaba IKT pri poučevanju in učenju;

3) Delovno aktivni – SPLOŠNO (ostalo aktivno prebivalstvo 15+, razen 1 in 2)
Ključni agenti: <ul style="list-style-type: none"> • Neformalno izobraževanje – specializirani ponudniki izobraževanj • Interna izobraževanja • Samoizobraževanje
Akcijske prioritete: <ul style="list-style-type: none"> • Formalizacija pridobljenega znanja (certifikati, priznavanje spretnosti)
4) Delovno neaktivni – BREZPOSELNI (gre za dejansko brezposelnost po ILO definiciji)
Ključni agenti: <ul style="list-style-type: none"> • Neformalno izobraževanje – specializirani ponudniki izobraževanj • Samoizobraževanje • Neformalno izobraževanje – neprofitne organizacije
Akcijske prioritete: <ul style="list-style-type: none"> • formalizacija pridobljenega znanja (certifikati, priznavanje spretnosti); • spodbude za povečevanje »splošne pismenosti« (predvsem z vidika funkcionalne pismenosti); • zagotavljanje izobraževanja in usposabljanja (predvsem za nižje izobražene segmente) – zavod za zaposlovanje, centri za svetovanje (ponudniki brezplačnih izobraževanj); • zagotavljanje podpore uporabnikom; • promocija uporabe spletnih strani za e-participacijo (npr. občinske spletne strani, strani upravne enote, različnih društev, ipd); • zagotavljanje dostopa do IKT in aplikacij; • finančno ugodnejši dostop do IKT in interneta
5) Neaktivni – UPOKOJENCI (STAREJŠI; predvsem gre tu za starejše državljane, upokojene in ostalo delovno neaktivno populacijo 50+, ločeno se lahko obravnava 65-75 in 75+)
Ključni agenti: <ul style="list-style-type: none"> • Neformalno izobraževanje – specializirani ponudniki izobraževanj • Neformalno izobraževanje – neprofitne organizacije • Samoizobraževanje • Mediji
Akcijske prioritete: <ul style="list-style-type: none"> • ukrepi za »prestopanje praga« (prva uporaba IKT in interneta) – predstavitev prednosti uporabe IKT • zagotavljanje podpore uporabnikom (primeri dobre prakse, npr. inštrukcije zavoda Zlata leta); • ustrezne – potrebam specifičnih skupin prilagojene - vsebine v slovenskem jeziku; • spodbude za povečevanje »splošne pismenosti« (predvsem z vidika funkcionalne pismenosti); • zagotavljanje storitev in aplikacij z že uveljavljenimi tehnologijami (npr. mobilni telefon); • vlaganje v razvoj »prilagojene« računalniške in programske opreme potrebam starejših (glede na najpogostejše težave, npr. slabovidnost, sluh, blažje oblike motorične oviranosti) • prepoznavanje in seznanjanje s pravicami in problematiko zasebnosti in varnosti v rabi IKT; • dostop do IKT na javnih točkah s podporo (npr. uradi, knjižnice, šole, pošte ipd); • medgeneracijsko povezovanje, • promocija uporabe spletnih strani za e-participacijo (npr. občinske spletne strani, strani upravne enote, različnih društev ipd); • finančno ugodnejši dostop do IKT in interneta;
6) Neaktivni – OSTALI (zelo specifična in heterogena skupina; gospodinje, hendikepirani, brezdomci, varovanci itd))
Ključni agenti: <ul style="list-style-type: none"> • Neformalno izobraževanje – specializirani ponudniki izobraževanj • Neformalno izobraževanje – neprofitne organizacije • Samoizobraževanje in mediji
Akcijske prioritete:

- vlaganje v razvoj in dostopnost do »prilagojene« računalniške in programske opreme potrebam oseb s posebnimi potrebami (slabovidni, gluhi, gibalno oz. motorično ovirani itd);
- predstavitev prednosti in koristi uporabe IKT – ukrepi za »prestopanje praga« (prva uporaba IKT) ali naprednejšo rabo IKT;
- ustrezne – potrebam specifičnih skupin prilagojene – vsebine v slovenskem jeziku;
- dostop do IKT javnih točkah s podporo (npr. uradi, knjižnice, šole, pošte ipd.);
- finančno ugodnejši dostop do IKT in interneta.

Zaključek

Sekundarni podatki torej nakazujejo, da so v najbolj deprivilegiranem položaju glede pridobivanja in ohranjanja e-kompetenc skupine, ki so zaznamovane z:

- izobrazbo (predvsem manj e-kompetenc posedujejo nižje izobraženi, imajo tudi manj priložnosti in interesa za pridobivanje novih)
- starostjo (starejši značilno manj dostopajo do IKT, jo uporabljajo za različne aktivnosti in tudi v najnižji meri vstopajo v načine pridobivanja teh spretnosti) in
- druge oblike hendikepa oz. deprivilegiranosti (predvsem brezposelni, invalidi in druge osebe s posebnimi potrebami, ostali delovno neaktivni, manjšine in priseljenci)

Podatki za specifične skupine so pomanjkljivi, zato bi bilo na raziskovalnem področju nujno usmeriti več podpore raziskovalnim projektom, ki se ukvarjajo s temi skupinami. Na tem mestu smo lahko podali le nekaj kazalnikov, ki nakazujejo oz. potrjujejo naše teze, za oblikovanje širših profilov teh skupin, pa bi bilo potrebno sistematično in poglobljeno zbiranje podatkov.

Literatura in viri

Literatura:

- Brečko, Barbara N. in Vasja Vehovar. 2009. *Šolajoči in uporaba IKT*. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko http://www.ris.org/2009/01/RIS_porocila/Solajoci_in_uporaba_IKT/?
- Calderaro, A. 2008. Defining the network society: Mapping the transnational digital inequalities in shaping the internet. *Paper presented at the AoIR Conference Copenhagen 2008*. <http://aoir.org/conferences/past/ir-9-2008/> (accessed February 2, 2010).
- Chen, W. and B. Wellman. 2004. The global digital divide: Within and between countries. *IT & Society* 1(7):39-45.
- Cullen Kevin and Robinson Simon with contributions from Dolphin Ciaran, Kubitsche Lutz and Clarkin Nadia. 1997. *Tellecommunications for Older People and Disabled People in Europe*, Preparing for the Information Society, Assistive Technology Research Series, Vol.2, IOS Press OHM Ohmsha. Netherlands.
- Digital Inclusion Team, 2007, *Final report and case studies*, Social Exclusion Unit, London.
- Dolničar, Vesna. 2008. *Merjenje dinamike digitalnega razkoraka*. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana.
- Evropska komisija. 2010. *Digital Agenda for Europe*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/index_en.htm (februar 2011).
- Gurstein, Michael. 2003. Effective use: A community informatics strategy beyond the digital divide. *First Monday*, Special Issue #8: A Web site with a view — The Third World.
- Haddon, L. 2004. *Information and Communication Technologies in Everyday Life: A Concise Introduction and Research Guide*. Oxford: Berg.
- Jenko, Mojca, Jože Guna, Andrej Kos, Matevž Pustišek in Janez Bešter. 2007. Zasnova večpredstavnega konvergenčnega uporabniškega vmesnika kot del koncepta pametnega doma za potrebe starejših. *Elektrotehniški vestnik*. 74 (3): 125-130.
- Mansell, R. 2002. From digital divides to digital entitlements in knowledge societies. *Current Sociology* 50(3):407-426.
- Nurmela, J., in Vihera, M.-L. 2000. *Communication capability is an intrinsic determinant for the information society*. Helsinki.
- OECD. 2000. *Learning to bridge the digital divide*. Paris: OECD Publications.
- Radojc, Aleksandra. 2010. *Prilagoditev spletnih strani za starejše*. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana
- Rogers, E.M. (2003). *Diffusion of Innovations*, 5th Ed. New York: The Free Press.
- Servon, L.J. 2002. *Bridging the digital divide: technology, community and public policy*. Malden, MA, Oxford: Blackwell Pub.
- Stephens Ronald and Anderson Andrew: *Outcomes in Computer Literacy Distance-training programmes using Assistive Technology, Assistive technology – Added Value to the Quality of life*, AAATE'01, Edited by Marinček Črt, Bühler Christian, Knops Harry and Andrich Renzo, IOS Press, 2001, Netherlands.

- Thomas, Sue, Chris Joseph, Jess Laccetti, Bruce Mason, Simon Mills, Simon Perril, and Kate Pullinger. 2007. Transliteracy: Crossing divides, *First Monday*, Volume 12 Number 12 - 3 December 2007. Dostopno preko: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2060/1908>.
- Van Dijk, J., in Hacker, K. 2003. The digital divide as a complex and dynamic phenomenon. *Information Society*, 19(4), 315-326.
- Warschauer, M., 2002, Reconceptualizing the digital divide. *First Monday*, 7(7).

Viri sekundarnih podatkov:

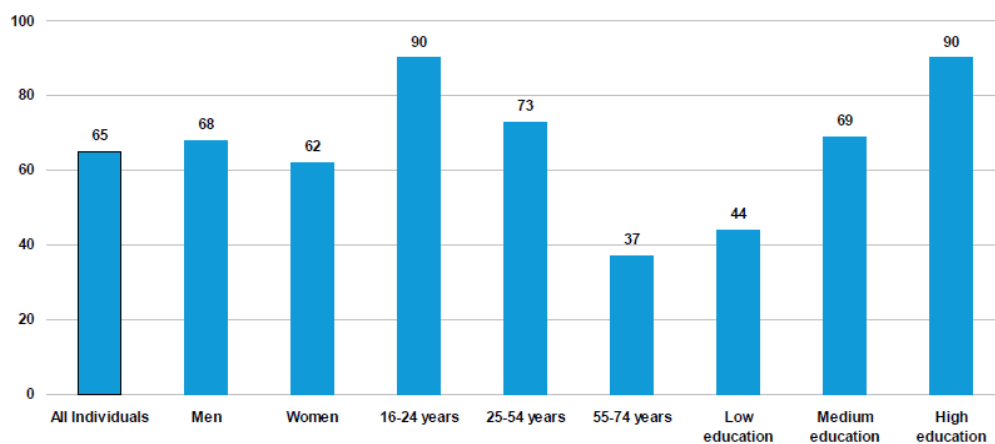
- Empirica. 2006. Benchmarking Access and Use of ICT in European Schools 2006. Dostopno na http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/studies/final_report_3.pdf
- Eurostat News Release: Internet Access and Use in 2010. Dostopno preko http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-14122010-BP/EN/4-14122010-BP-EN.PDF.
- Eurostat Data in Focus 50/2010. Internet Usage in 2010. Households and Individuals. Dostopno preko http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-10-050/EN/KS-QA-10-050-EN.PDF.
- Mašič, Saša in Vasja Vehovar. 2010. Internet in slovenska država 2010. Raba interneta v Sloveniji. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko: http://www.ris.org/2010/11/RIS_porocila/Internet_in_slovenska_drzava_2010/
- Pačnik, Milena, Robert Repnik in Helena Gaberšek. 2008. *Analiza stanja in potreb o računalniški in drugi informacijsko-komunikacijski tehnologiji v izobraževalnih ustanovah za osebe s posebnimi potrebami*. Poročilo za naročnika MVZT, Direktorat za informacijsko družbo.
- Prevodnik, Katja. 2009. Kvalitativna raziskava med učiteji in ravnatelji. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko http://www.ris.org/2009/03/RIS_porocila/Kvalitativna_raziskava_med_ucitelji_in_ravnatelji/ ?
- Vehovar, V. (1999). Bančno poslovanje med gospodinjstvi 1999/1: Elektronsko nakupovanje in bančno poslovanje. Dostopno na <http://www.ris.org/index.php?fl=2&lact=1&bid=98&parent=13&cat=705&p1=276&p2=285&id=1357> (december 2008).
- Vehovar, Vasja, Vesna Dolničar, Polona Kramar, Luka Kronegger, Andraž Petrovčič, Vika Pušnik, Pavle Sicherl, Maša Marošević. 2005. Razširitev metode časovne distance na problematiko digitalnih razkorakov - končno poročilo. Projekt. Raba internet v Sloveniji. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko http://www.ris.org/2005/11/RIS_porocila/Razsiritev_metode_casovne_distance_na_problematiko_digitalnih_razkorakov_koncno_porocilo/?
- Vehovar, Vasja. 2007. eLearning in Slovenia. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana.
- Vehovar, Vasja, Barbara Neža Brečko in Katja Prevodnik. 2008. Evalvacija stanja ter ukrepi za izboljšanje IKT pismenosti – Konkurenčnost Slovenije 2006-2013. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko

http://www.ris.org/2009/01/RIS_porocila/Evalvacija_stanja_ter_ukrepi_za_izboljsanje_IKT_pismenosti/?

- Vintar, Mirko, Mateja Kunstelj, Damijana Keržič, Dalibor Stanimirović, Vasja Vehovar, Jaroslav Berce, Katja Lozar Manfreda, Bojana Lobe in Saša Mašič. 2010. Razvoj pan-evropskih storitev informacijske družbe v Sloveniji. Ljubljana. Dostopno preko: http://www.ris.org/2010/11/RIS_porocila/Razvoj_panevropskih_storitev_informacijske_druzbe_v_Sloveniji/?
- SURS. 2010. Starejše prebivalstvo v Sloveniji. Dostopno preko: <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf> (februar 2011).

Priloge

Priloga A: Podrobni sekundarni podatki (tabele in grafi)

Source: Eurostat (online data code: [isoc_pibi_use](#))

Slika 25: Posamezniki, ki so v preteklih 3 mesecih uporabljali internet v povprečju vsaj enkrat tedensko, glede na spol, starost in stopnjo formalne izobrazbe, EU-27, 2010 (% posameznikov), vir: Eurostat Data in Focus 50/2010

Tabela 16: Razlogi, zakaj v gospodinjstvu nimajo dostopa do interneta (delež gospodinjstev), 2010, EU-27 (vir: Eurostat)

	Ker so stroški dostopa previsoki	Zaradi telesne okvare	Ker imate dostop do interneta drugje, npr. v službi, šoli	Ker so stroški opreme previsoki	Ker interneta ne potrebujete, npr. zaradi nekoristnosti, nezanimivosti	Ker imate pomisleke glede zasebnosti ali varnosti	Zaradi pomanjkljivega znanja o upor. računalnika, interneta	Ker interneta ne želimo imeti, npr. zaradi škodljivih vsebin	Iz kakega drugega razloga
EU-27	7	1	4	8	12	2	10	4	5
Belgija	6	0	3	8	11	2	7	1	2
Bolgarija	9	4	2	18	23	1	28	5	8
Češka	5	1	5	8	15	1	8	13	3
Danska	1	0	1	1	8	0	2	2	1
Nemčija	5	0	4	5	10	3	6	1	0
Estonija	17	2	7	19	13	2	19	9	: (u)
Irska	3	: (u)	4	4	8	: (u)	8	3	5
Grčija	5	1	3	6	17	1	16	9	7
Španija	10	1	6	9	23	1	11	8	2
Francija	10	1	4	10	7	4	10	3	6
Italija	4	1	7	5	9	1	15	1	5
Ciper	9	0	7	9	22	3	31	11	1
Latvija	22	2	16	23	17	3	18	8	0
Litva	8	0	4	8	26	0	4	0	1
Luksemburg	0	0	1	0	6	2	0	1	1
Madžarska	16	4	9	19	22	3	14	9	2
Malta	1	0	2	1	9	0	16	2	3
Nizozemska	0	0	1	1	4	0	2	4	1
Avstrija	4	: (u)	4	4	13	1	8	7	1
Poljska	8	1	3	9	19	1	11	1	3
Portugalska	8	1	2	12	21	1	24	3	7
Romunija	22	1	7	27	14	2	18	6	6
Slovenija	13	2	4	14	21	5	18	8	2
Slovaška	6	1	8	6	18	1	11	3	2
Finska	5	1	4	6	14	5	10	4	3
Švedska	3	0	4	3	6	1	4	5	1
Velika Britanija	4	: (u)	2	5	6	1	4	4	18

: (u) – podatek ni na voljo

Tabela 17: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, države EU-27 (vir: Eurostat), 1.del

Ali ste v zadnjih 3 mesecih v zasebne namene uporabljali internet za...	...pridobivanje informacij o izobraževanju in tečajih	...opravljanje tečaja prek interneta, za e-učenje,iskanje informacij, povezanih z zdravjem,pošiljanje ali prejemanje e-pošte	...igranje ali prenašanje računalniških iger, fotografij, filmov ali glasbe	...iskanje informacij o blagu ali storitvah	...iskanje službe ali pošiljanje prijav za službo
EU 27	34	7	49	89	40	81	22
Belgija	24	5	47	93	:(u)	80	17
Bolgarija	25	4	31	81	52	61	22
Češka	12	2	31	89	44	81	12
Danska	46	6	59	94	41	89	33
Nemčija	33	4	60	91	36	90	21
Estonija	35	8	47	85	51	83	35
Irska	41	8	41	86	29	85	21
Grčija	28	5	50	73	41	81	14
Španija	52	13	53	86	44	85	25
Francija	27	6	46	91	36	83	21
Italija	38	6	45	83	37	69	20
Ciper	17	2	41	79	56	90	11
Latvija	37	8	49	83	58	85	38
Litva	33	13	51	82	53	80	25
Luksemburg	45	6	65	93	43	87	14
Madžarska	33	5	65	93	52	89	33
Malta	51	9	54	88	44	83	24
Nizozemska	35	5	56	96	56	90	21
Avstrija	30	3	50	90	24	78	15
Poljska	23	4	43	81	41	67	18
Portugalska	57	4	59	88	44	86	20
Romunija	41	11	53	86	57	72	18
Slovenija	39	6	64	86	42	83	20
Slovaška	32	43	47	92	43	81	22
Finska	38	16	67	89	55	86	32
Švedska	33	8	45	92	28	90	28
Velika Britanija	32	8	39	90	40	76	27

:(u) - nezanesljivi podatki oz. podatki niso na voljo

Tabela 18: Uporaba interneta za posamezne aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2010, države EU-27 (vir: Eurostat), 2.del

Ali ste v zadnjih 3 mesecih v zasebne namene uporabljali internet za...	...branje ali prenašanje spletnih novic, časopisov, revij, lahko brezplačnih ali plačljivih	ali ste nanje naročeni in jih redno prejimate (spletne novice, časopis ali revije)	...prenašanje programske opreme, lahko brezplačne ali plačljive	...telefoniranje po internetu ali telefoniranje s spletno kamero po internetu	...poslušanje spletnih radijskih postaj ali gledanje spletne TV	...nalaganje vsebin, kot so besedilo, fotografije, video posnetki, glasba, ki ste jih oblikovali sami, na katerokoli spletno stran	...pošiljanje sporočil v spletnih socialnih omrežjih ali za neposredno sporočanje (instant messaging)
EU 27	50	8	31	27	38	32	46
Belgija	49	3	28	25	29	23	39
Bolgarija	46	4	20	63	41	28	56
Češka	66	8	18	41	34	10	39
Danska	72	38	59	36	46	42	51
Nemčija	53	6	37	21	31	27	41
Estonija	89	8	37	46	44	43	48
Irska	30	3	18	25	26	21	37
Grčija	57	4	22	22	40	22	47
Španija	62	7	33	20	42	36	49
Francija	27	5	25	28	34	35	41
Italija	47	5	27	28	31	37	41
Ciper	55	9	33	44	42	37	47
Latvija	77	2	28	53	45	58	42
Litva	86	3	28	64	42	46	68
Luksemburg	66	26	43	31	43	39	43
Madžarska	65	17	35	37	36	55	58
Malta	64	15	32	26	41	19	49
Nizozemska	53	6	32	19	58	29	43
Avstrija	58	7	27	22	21	26	36
Poljska	30	4	28	34	37	19	72
Portugalska	56	11	46	26	50	40	69
Romunija	61	13	31	41	42	42	48
Slovenija	61	9	32	21	59	42	53
Slovaška	49	3	22	54	32	12	51
Finska	86	7	34	17	51	18	49
Švedska	60	7	38	23	61	30	51
Velika Britanija	51	16	30	24	46	38	44

:(u) - nezanesljivi podatki oz. podatki niso na voljo

Eurostat-ovi zadnji podatki o dostopnosti in uporabi IKT v 2010 poročajo, da je v EU-27 kar okoli 90 % vseh uporabnikov interneta¹⁵ pošiljajo elektronska sporočila v prvem četrtletju 2010 (na katero se nanašajo podatki zadnje raziskave) brez značilnih razlik po starosti. Po drugi strani pa starost izrazito vpliva na uporabo interneta za objavljanje sporočil v forume, pisanje bloga in socialna omrežja. Le-to počne kar štiri petine uporabnikov interneta starih med 16 in 24 let, medtem ko le 2 petini uporabnikov starosti med 25 in 54 let in manj kot ena petina starejših (55-74 let). Razlika po starosti

¹⁵ Eurostat kot aktivnega uporabnika interneta opredeljuje osebo, ki je uporabila internet v zadnjih 3 mesecih.

je manj značilna za uporabo interneta za telefonske in video pogovore. Spodnja tabela prikazuje podatke o uporabi interneta za komunikacijo v letu 2010 (v % uporabnikov interneta).

Tabela 19: Uporaba internet za komunikacijo (podatki za 1. četrletje 2010), delež med uporabniki interneta (vir: Eurostat NewsRelease 2010)

	Elektronska pošta			Objava sporočil na spletne klepetalnice, bloge ali v spletna socialna omrežja			Telefoniranje ali video-pogovori preko interneta		
	16-24	25-54	55-74	16-24	25-54	55-74	16-24	25-54	55-74
EU-27	91	89	86	80	42	18	35	26	20
Belgija	95	93	92	70	35	19	35	24	20
Bolgarija	86	80	73	73	52	32	73	60	49
Češka	94	90	83	76	33	13	58	38	29
Danska	96	95	92	86	53	23	48	36	29
Nemčija	95	91	86	88	38	13	31	21	15
Estonija	93	87	65	83	42	u	57	45	31
Irska	86	87	81	64	33	8	22	27	17
Grčija	75	73	62	72	40	18	32	18	13
Španija	91	85	81	79	45	21	26	19	17
Francija	93	92	90	82	37	17	40	26	24
Italija	84	83	79	73	38	15	34	28	22
Ciper	86	77	73	76	37	14	59	37	35
Latvija	91	84	61	69	36	15	67	50	36
Litva	93	79	65	87	63	42	76	61	44
Luksemburg	94	94	90	74	41	26	32	33	24
Madžarska	94	93	92	79	55	37	40	37	37
Malta	94	86	83	79	42	18	28	24	36
Nizozemska	98	97	95	55	26	13	27	18	18
Avstrija	92	89	87	73	32	14	26	22	20
Poljska	89	80	70	94	67	45	36	33	35
Portugalska	95	87	85	90	65	46	35	23	25
Romunija	91	85	78	61	44	23	45	40	31
Slovenija	94	85	78	90	46	29	28	19	19
Slovaška	94	92	86	86	46	18	61	52	49
Finska	92	92	81	85	52	18	20	16	18
Švedska	96	94	86	89	53	20	34	22	17
Velika Britanija	88	90	90	75	43	u	30	24	u
<i>Norveška</i>	<i>96</i>	<i>93</i>	<i>87</i>	<i>80</i>	<i>49</i>	<i>19</i>	<i>26</i>	<i>20</i>	<i>12</i>
<i>Hrvaška</i>	<i>78</i>	<i>73</i>	<i>60</i>	<i>74</i>	<i>31</i>	<i>13</i>	<i>33</i>	<i>25</i>	<i>17</i>
<i>Turčija</i>	<i>80</i>	<i>69</i>	<i>62</i>	<i>76</i>	<i>59</i>	<i>34</i>	<i>54</i>	<i>44</i>	<i>34</i>

u – unreliable data

Tabela 20: Do katere mere so aktivnosti na internetu zamenjale navedene aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2008, države EU-27 (vir: Eurostat), 1.del

2008	Branje tiskanih novic, časopisov ali revij nadomestili z branjem spletnih novic			Kupovanje CD-jev nadomestili s prenašanjem glasbenih datotek z interneta		
	V veliki meri	Do določene mere	Sploh ne	V veliki meri	Do določene mere	Sploh ne
EU-27	12	29	48	10	16	61
Belgija	9	22	69	7	19	74
Bolgarija	15	35	38	24	27	32
Češka	8	23	22	7	11	11
Danska	17	27	57	9	12	79
Nemčija	15	42	43	4	13	82
Estonija	22	51	27	9	29	62
Irska	3	6	17	4	5	22
Grčija	8	26	66	13	20	68
Španija	13	32	55	13	24	63
Francija	5	7	21	7	6	9
Italija	8	34	57	10	18	69
Ciper	10	24	66	15	13	72
Latvija	13	37	50	13	27	60
Litva	23	45	32	21	28	52
Luksemburg	12	31	57	12	21	67
Madžarska	4	49	48	2	23	22
Malta	12	29	59	17	27	56
Nizozemska	13	24	63	9	10	81
Avstrija	7	16	77	6	7	87
Poljska	21	37	41	16	24	60
Portugalska	27	30	43	16	28	57
Romunija	24	46	30	23	36	41
Slovenija	10	41	50	14	22	64
Slovaška	10	40	51	15	21	64
Finska	22	33	45	6	16	77
Švedska	20	47	32	9	16	75
Velika Britanija	11	18	71	13	16	71

Tabela 21: Do katere mere so aktivnosti na internetu zamenjale navedene aktivnosti (redni uporabniki interneta, 16-74 let), 2008, države EU-27 (vir: Eurostat), 2.del

	Poslušanje običajnega radia nadomestili s poslušanjem spletnih radijskih postaj			Osebne stike z državnimi organi (npr. osebni obisk) nadomestili s stiki prek interneta (npr. s postavljanjem vprašanj državnim organom prek e-pošte)		
	V veliki meri	Do določene mere	Sploh ne	V veliki meri	Do določene mere	Sploh ne
EU-27	6	17	64	8	28	57
Belgija	3	14	83	3	13	84
Bolgarija	7	16	47	3	12	52
Češka	4	8	8	3	16	16
Danska	7	15	78	16	32	52
Nemčija	5	20	74	6	37	56
Estonija	6	24	70	7	26	67
Irska	: (u)	4	16	3	8	2
Grčija	6	18	75	5	13	83
Španija	6	23	71	9	28	62
Francija	7	14	15	16	26	28
Italija	3	14	81	9	28	60
Ciper	4	12	83	3	18	79
Latvija	8	22	69	3	30	67
Litva	6	19	75	11	25	64
Luksemburg	6	21	72	11	34	55
Madžarska	1	17	12	1	21	78
Malta	6	15	79	8	15	77
Nizozemska	8	15	76	6	24	69
Avstrija	: (u)	4	94	11	26	63
Poljska	11	24	65	6	21	72
Portugalska	12	29	59	19	31	51
Romunija	8	29	62	10	26	64
Slovenija	7	18	75	5	20	75
Slovaška	4	15	81	4	28	67
Finska	6	16	78	16	40	43
Švedska	8	24	68	9	31	59
Velika Britanija	5	12	83	7	23	69

Tabela 22: Načini pridobivanja e-znanj oz. e-spretnosti (vsi posamezniki, 16-74 let), 2007, EU-27 (vir: Eurostat)

	...v formalni izobraževalni inštituciji (šola, univerza)	...na tečajih, delavnicah (vendar ne na zahtevo delodajalca)	...na dodatnih izobraževanjih, na zahtevo delodajalca	...s samo-izobraževanjem, z uporabo knjig, cd-romov	...s samo-izobraževanjem, s praktičnim delom	...z neformalno pomočjo sodelavcev, sorodnikov, prijateljev in na druge načine
EU-27	22	11	17	25	50	47
Belgija	20	10	10	19	47	36
Bolgarija	14	5	5	9	24	20
Češka	22	7	14	23	33	42
Danska	26	12	24	29	78	69
Nemčija	27	15	32	36	64	72
Estonija	30	10	8	47	63	57
Irska	24	15	6	11	26	18
Grčija	17	12	6	8	30	21
Španija	20	18	15	22	53	46
Francija	23	8	17	39	64	62
Italija	14	11	10	23	38	32
Ciper	25	12	12	19	38	34
Latvija	29	9	7	9	39	33
Litva	28	7	6	25	23	40
Luksemburg	27	15	22	27	66	60
Madžarska	27	13	12	34	42	35
Malta	19	18	5	14	37	28
Nizozemska	16	8	18	19	72	62
Avstrija	25	16	24	23	60	53
Poljska	25	5	7	15	36	35
Portugalska	22	10	11	25	45	45
Romunija	13	2	2	10	19	15
Slovenija	28	12	14	29	53	51
Slovaška	27	10	14	30	54	58
Finska	27	9	17	28	56	47
Švedska	32	17	42	48	80	74
Velika Britanija	25	10	18	15	45	35

Priloga B: Ostalo gradivo

Povzetka projektov SOPRANO in LEAGE

Service Oriented PRogrammable smArt enviroNments for Older Europeans (SOPRANO)

Services based on ICT technologies are already part of everyday life in Europe. However, the complexity and novelty of many new devices and services run the risk of rendering the majority of older people unable to use them. At the same time, research has shown that a large segment of older people in Europe can be offered AAL (Ambient Assisted Living) services which radically improve their quality of life. This has been made possible by recent developments in ambient intelligence and new abilities of software systems to communicate with users in a similar way to "person-to-person" interaction.

Today, new technologies enable the home environment to be monitored and functions such as heating, lighting or locks to be controlled remotely. The market for intelligent technologies used at home is currently split between comfort and control "smart home" systems. The first, high-end approach is to give owners full information and control of their environment. The second, low-end social care approach is to give one set of outside professionals full insight and control over their clients' living environments. Both approaches not proving entirely successful in their respective marketplaces.

The social care approach is challenged by lack of acceptance on the part of potential service users. Despite their promise of increased safety and comfort, service providers find it difficult to persuade clients to accept technology-based monitoring systems. As a result, appropriate systems are introduced too late or not at all. Older people, despite being in need of some help, are wary of giving outsiders intimate insight into and access to their homes. It is evident that many would accept technology-based help more readily if they had more say in what information is disclosed, to whom and under what circumstances. They are willing to accept assistance but not lose independence to outsiders.

The societal trends that SOPRANO is responding to are:

- *the increase in the proportion of older citizens in the population due to demographic change*
- *the scale and type of needs of older citizens which society must plan to meet, the rejection of current ICT-based services by many older citizens, and the steady deterioration of non-ICT-based service provision in the Information Society*
- *the poverty of offer of ICT-based services usable by older citizens*
- *the difficulty of designing ICT-based services to be usable by older citizens.*

Learning games for elder Europeans (LEAGE)

Gerontology research and technologies so far compensate for physical, perceptual and cognitive decline, but rarely focus on enhancement of opportunities and motivation to connect people and provide lifelong learning. While people continue to develop and learn throughout their lives, when they age it is important to provide them with opportunities for educational activities that also support communication and social interaction, while being fun and entertaining. Existing learning opportunities mostly address younger social groups and they usually presuppose physical presence in a classroom or ICT skills (eLearning), both forming a barrier for elders to attend. Moreover elders usually lack motivation to learn, social aspects of their life are reduced due to various reasons, and educational topics provided may not be of interest to their age.

LEAGE proposes innovative ICT-based opportunities for lifelong learning for elders in Europe by focusing on attractiveness and accessibility, addressing the theory of multiple intelligences in order to integrate collaborative technologies with gerontology. LEAGE will provide elders with educational social networking games that will help them improve their competences by practicing and widening their knowledge on health issues, travel, foreign languages, technology. Hence, senior citizens will acquire new skills, maintain their clarity and be active in society, thus strengthening their confidence and satisfaction. LEAGE will help elders to communicate, practice games and learn, often involving other members of the family such as grandchildren, thus enforcing family ties via inter-generational family learning.

Two popular delivery platforms will be used, Digital TV and Wii, as means for both self-learning (single player games) and social learning (multiple players). The experimental educational approach, its impact and success factor for adult learning will be evaluated. Tests will take place in Spain, Netherlands and Greece.

E-KOMPETENTNI DRŽAVLJAN SLOVENIJE DANES

– Dodatek k poročilu

Nosilec: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Vasja Vehovar in Katja Prevodnik

DP1, *Dodatek k poročilu «Pregled sekundarnih virov», april 2011*

Kazalo

Kazalo slik	2
Kazalo tabel	2
1. Starejši in izobrazba (Eurostat 2010).....	4
2. Prilagoditev spletnih strani za starejše (2011)	14
3. RIS 2005 – Ovire pri starejših.....	16
4. Ovire za uporabo oz. dostop (RIS 2009) & posredni uporabniki	20
5. RIS 2008; IKT pismenost	33
6. Mednarodni projekt »Digital Literacy«	37
7. Dodatni sklepi in zaključki diskusije ob pregledu sekundarnih podatkov	38
Dodatni viri	39

Kazalo slik

Slika 1: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 55-74 let (vir: Eurostat, 2010)	4
Slika 2: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 65-74 let (vir: Eurostat, 2010)	5
Slika 3: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 25-54 let (vir: Eurostat, 2010)	5
Slika 4: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); populacija 16-74 let in delež rednih uporabnikov interneta med starejšimi (55-74 let) glede na izobrazbo; izbrane države, vir podatkov: Eurostat 2010	7
Slika 5: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); populacija 16-74 let in delež rednih uporabnikov interneta med starejšimi (55-74 let) glede na izobrazbo; države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010	8
Slika 6: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) med starejšimi glede na izobrazbo (podatki za skupino 55-74 let in za leto 2009); države EU-27, vir podatkov: baze Eurostat 2009	9
Slika 7: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) med starejšimi glede na izobrazbo (podatki za skupino 55-74 let in za leto 2009); izbrane države EU-27, vir podatkov: baze Eurostat 2009	10
Slika 8: Povprečja zaznavanja posameznih razlogov za neuporabo interneta za skupine neuporabnikov interneta (vir podatkov: RIS 2009)	28
Slika 9: Ali so neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta v preteklem letu prosili koga, da je namesto njih uporabil internet (tortni diagram) in če, kako pogosto (strukturni stolpec) (vir podatkov: RIS 2009)	31
Slika 10: Ciklično prilagajanje ukrepov in programov	36

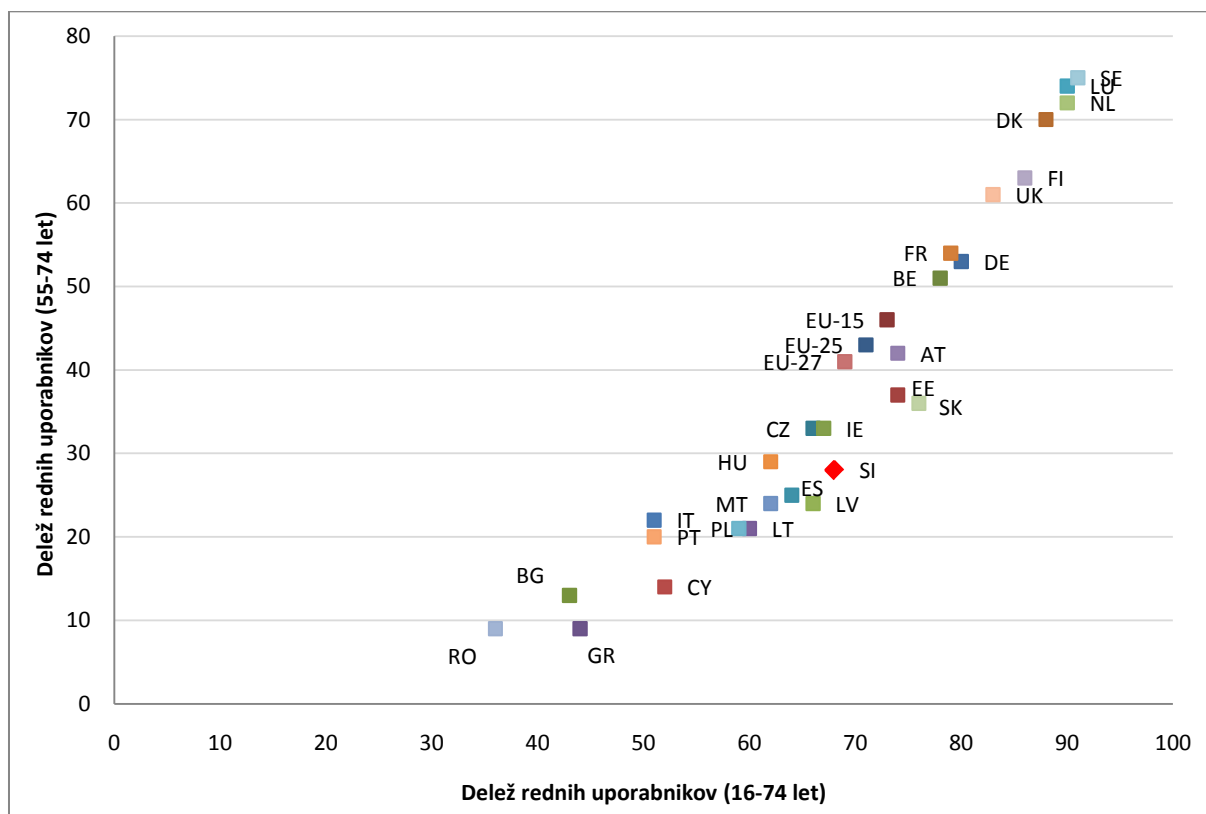
Kazalo tabel

Tabela 1: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) v različnih starostnih skupinah (vir: Eurostat 2010)	6
Tabela 2: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010	11
Tabela 3: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); države EU-27, izobrazba (16-74 let); vir podatkov: Eurostat 2010	12
Tabela 4: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); 16-74 let in 55-74 let (glede na spol); države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010	13
Tabela 5: Sestava uporabnikov, nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta glede na spol, starost in izobrazbo (vir podatkov: RIS 2009)	21
Tabela 6: Pogostost nudenja pomoči uporabnikov interneta pri uporabi interneta drugim (vir podatkov: RIS 2009)	21
Tabela 7: Komu uporabniki najpogosteje pomagajo pri uporabi interneta (vir podatkov: RIS 2009) ..	22
Tabela 8: Razlogi za prenehanje z uporabo interneta (odprti odgovori) (vir podatkov: RIS 2009)	23
Tabela 9: Pomembnost posameznih razlogov za neuporabo interneta – frekvenčna porazdelitev in povprečja (vir podatkov: RIS 2009)	24

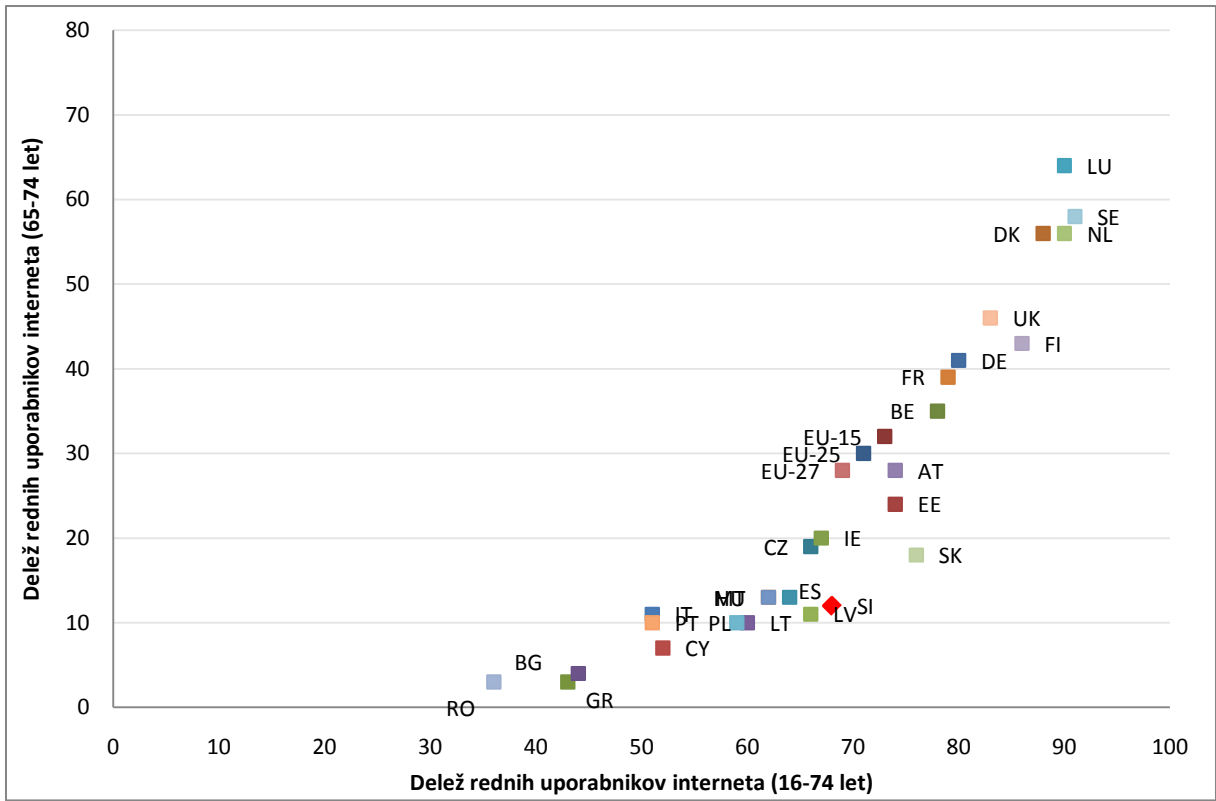
Tabela 10: Povprečja zaznavanja razlogov za neuporabo interneta za skupine neuporabnikov interneta (vir podatkov: RIS 2009)	25
Tabela 11: Sestava skupin neuporabnikov interneta glede na spol, izobrazbo, starost in načrtovanje pričetka rabe interneta (vir podatkov: RIS 2009)	27
Tabela 12: V kolikšni meri neuporabniki in nekdanji uporabniki poznajo osebo, na katero bi se lahko obrnili, da bi namesto njih uporabila internet (vir podatkov: RIS 2009).....	29
Tabela 13: Na koga bi se tisti neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta, ki poznajo osebo, ki bi lahko namesto njih uporabila internet, najverjetneje uporabili po pomoč (vir podatkov: RIS 2009) ..	30
Tabela 14: Osnovne opisne statistike tega, na koliko različnih oseb bi se lahko obrnili po pomoč (vir podatkov: RIS 2009)	30
Tabela 15: Kako pogosto so neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta v zadnjem letu prosili druge, da so zanje uporabili internet (vir podatkov: RIS 2009).....	31
Tabela 16: Na koga so se neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta največkrat obrnili, da je namesto njih uporabil internet v preteklem letu (vir podatkov: RIS 2009)	32
Tabela 17: Koliko različnih oseb je v preteklem letu anketirancem pomagalo tako, da so namesto njih uporabili internet (vir podatkov: RIS 2009).....	32

1. Starejši in izobrazba (Eurostat 2010)

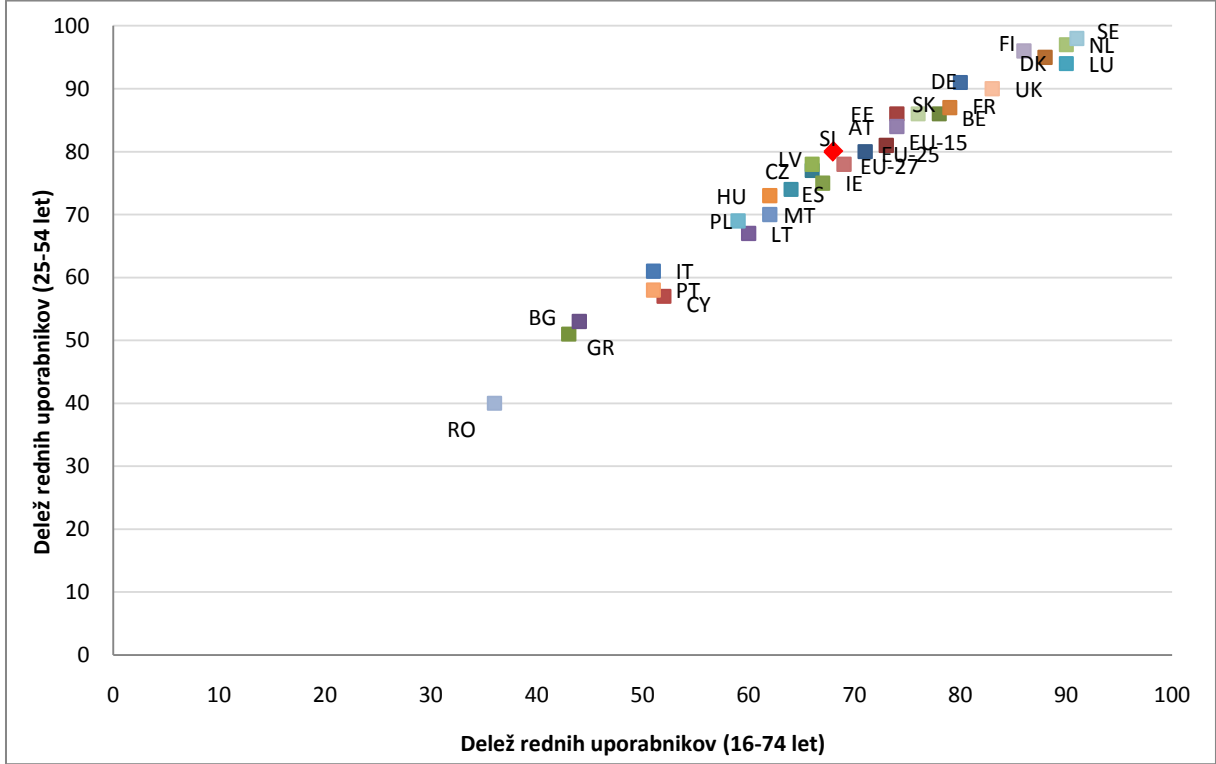
Dodatni grafični prikazi s predstavitve poročila DP1 E-kompetentni državljani Slovenije danes.

Slika 1: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 55-74 let (vir: Eurostat, 2010)

Slika 2: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 65-74 let (vir: Eurostat, 2010)

Slika 3: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih): populacija 16-74 let in skupina 25-54 let (vir: Eurostat, 2010)

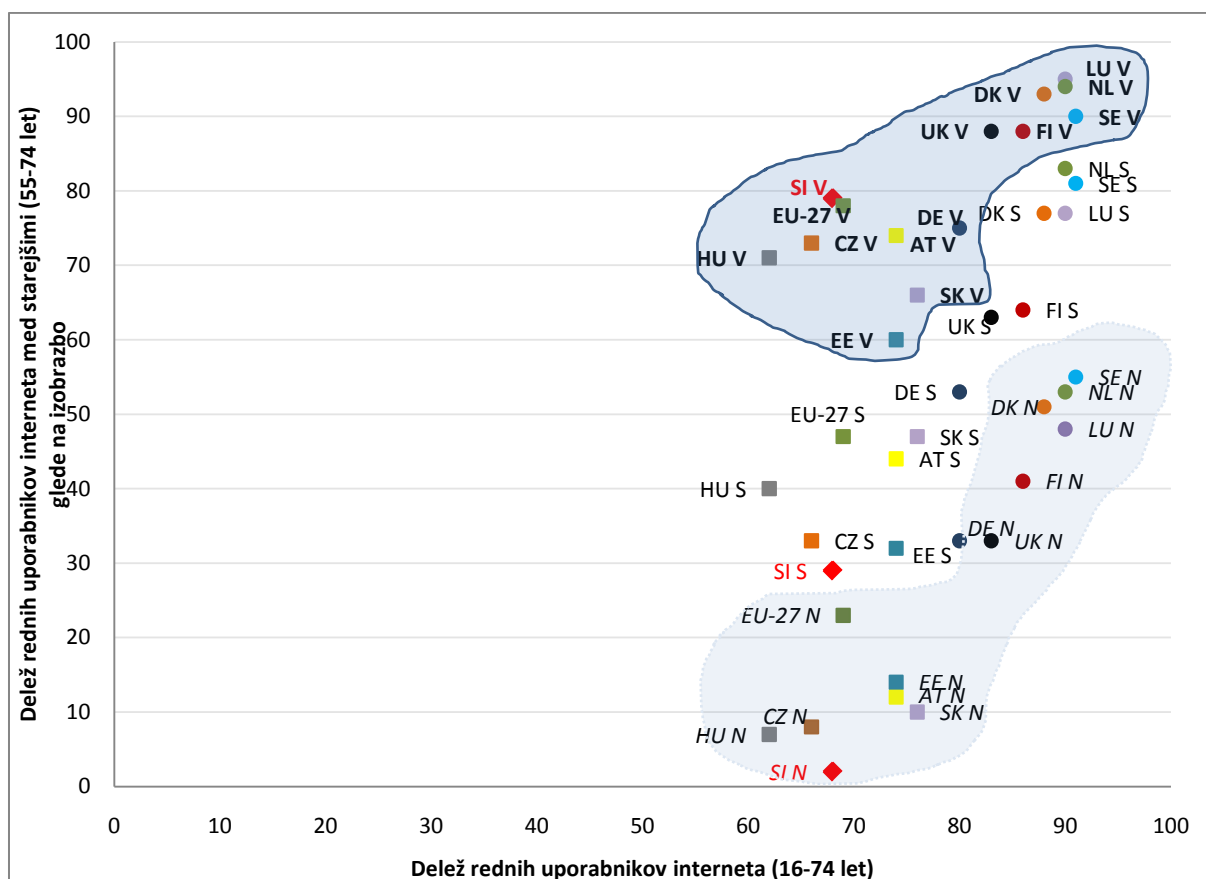
Podatki po starosti so predstavljeni tudi v tabeli:

Tabela 1: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) v različnih starostnih skupinah (vir: Eurostat 2010)

	vsi, 16-74 let	16-24 let	25-54 let	55-64 let	55-74 let	65-74 let
EU-27	69	93	78	50	41	28
EU-25	71	95	80	52	43	30
EU-15	73	95	81	56	46	32
Belgija	78	97	86	63	51	35
Bolgarija	43	78	51	19	13	3
Češka	66	92	77	42	33	19
Danska	88	98	95	80	70	56
Nemčija	80	98	91	65	53	41
Estonija	74	98	86	47	37	24
Irska	67	88	75	40	33	20
Grčija	44	86	53	15	9	4
Španija	64	94	74	34	25	13
Francija	79	98	87	63	54	39
Italija	51	82	61	31	22	11
Ciper	52	90	57	19	14	7
Latvija	66	96	78	35	24	11
Litva	60	94	67	30	21	10
Luksemburg	90	98	94	80	74	64
Madžarska	62	91	73	42	29	13
Malta	62	99	70	32	24	13
Nizozemska	90	99	97	83	72	56
Avstrija	74	95	84	53	42	28
Poljska	59	95	69	28	21	10
Portugalska	51	89	58	28	20	10
Romunija	36	65	40	13	9	3
Slovenija	68	97	80	39	28	12
Slovaška	76	98	86	46	36	18
Finska	86	99	96	75	63	43
Švedska	91	100	98	87	75	58
Velika Britanija	83	97	90	72	61	46

Slika 4 prikazuje izbrane države (izpostavljene države, ki so primerljive s Slovenijo ter najbolj uspešne države (glede na skupni delež rednih uporabnikov). Za vsako državo so v grafu označene tri točke (z isto barvo v isti liniji glede na delež uporabnikov v celi populaciji – gledano vertikalno; črke za posamezno kratico države so oznake izobrazbe: N – nizko izobraženi; S – srednja izobrazba in V – visoka izobrazba); Slovenija ima npr. skupni delež uporabnikov v liniji 68 %, glede na izobrazbo pa se med starejšimi (55-74 let) razporejajo tako, da je v skupini z nizko izobrazbo med starejšimi le 2 % uporabnikov interneta, v skupini s srednjo izobrazbo jih je 29 %, v skupini z visoko izobrazbo pa jih je kar 79 %.

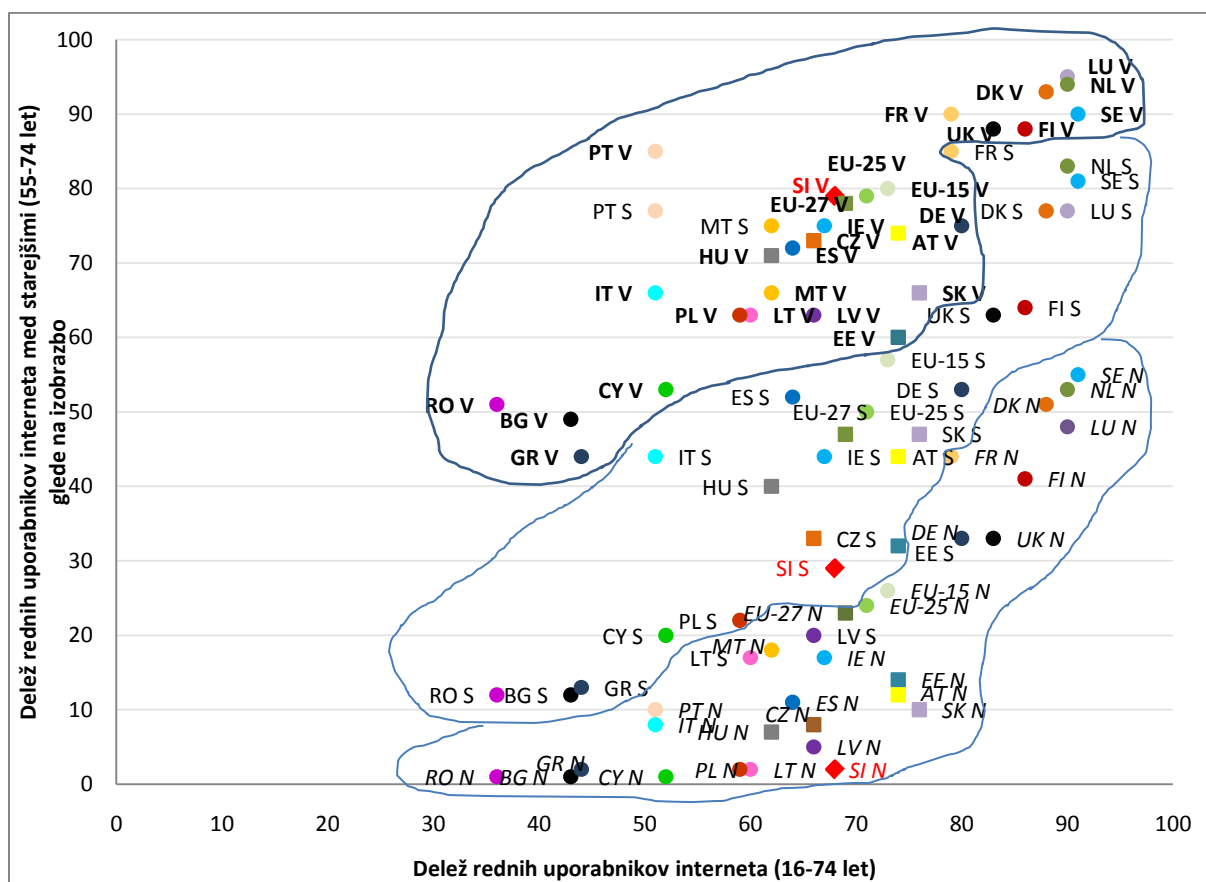
Obkroženi so trije segmenti: deleži uporabnikov v državah z nizko izobrazbo¹, deleži uporabnikov v državah s srednjo stopnjo formalne izobrazbe ter deleži uporabnikov z visoko izobrazbo. Opazimo lahko, da med izpostavljenimi državami Slovenija med starejšimi prednjači v deležu uporabnikov z visoko izobrazbo, medtem ko so primerljivo uporabniki z nizko ali srednjo izobrazbo na dnu skupin (relativno glede na skupni delež rednih uporabnikov).

Slika 4: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); populacija 16-74 let in delež rednih uporabnikov interneta med starejšimi (55-74 let) glede na izobrazbo; izbrane države, vir podatkov: Eurostat 2010

Naslednja slika prikazuje vse države EU-27 (skupine niso povsem homogene, vmes je nekaj izstopajočih držav, a vzorec je vseeno jasen).

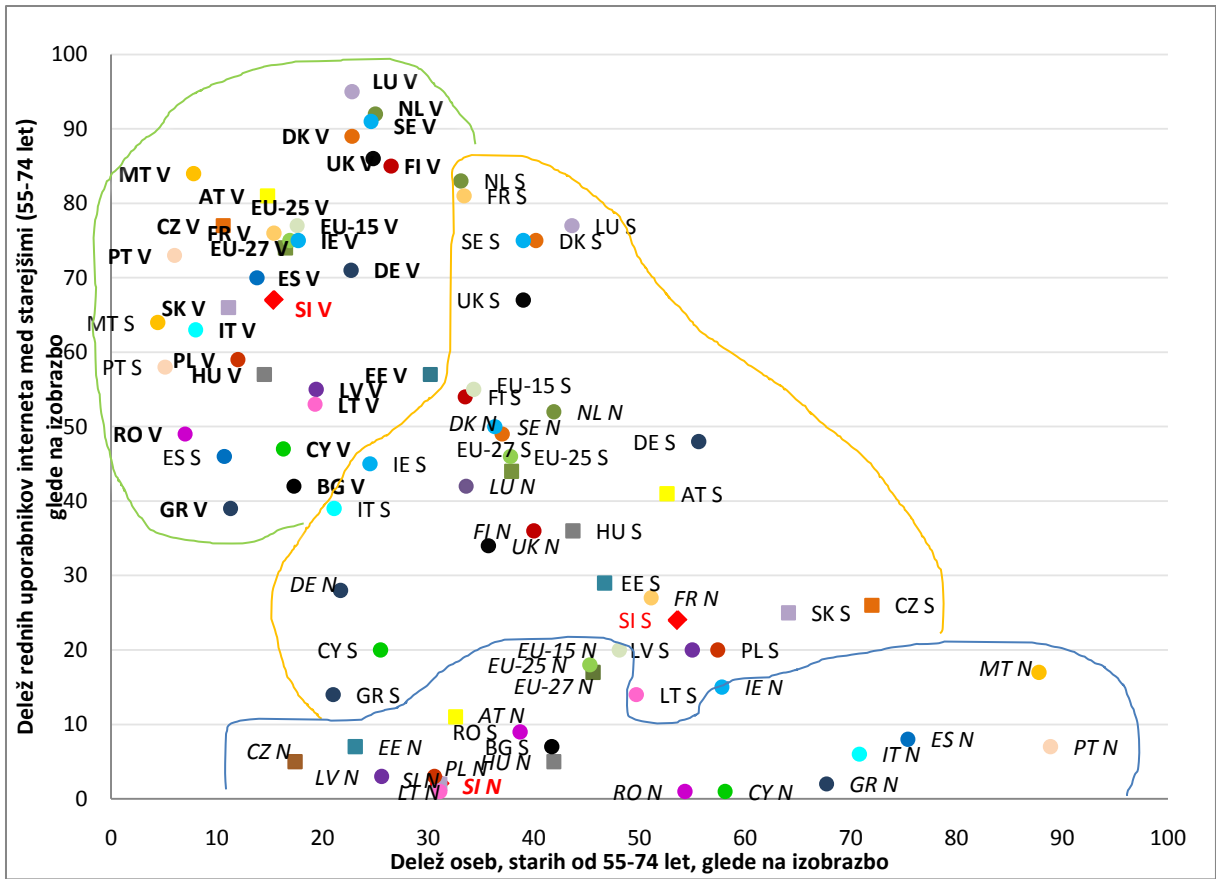
¹ Eurostat sicer obravnava izobrazbo po metodologiji ISCED, ki v prvo kategorijo uvršča ISCED 0, 1 ali 2; v kategorijo srednje izobrazbe ISCED 3 in 4, v kategorijo visoke pa ISCED 5 in 6.

Slika 5: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); populacija 16-74 let in delež rednih uporabnikov interneta med starejšimi (55-74 let) glede na izobrazbo; države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010

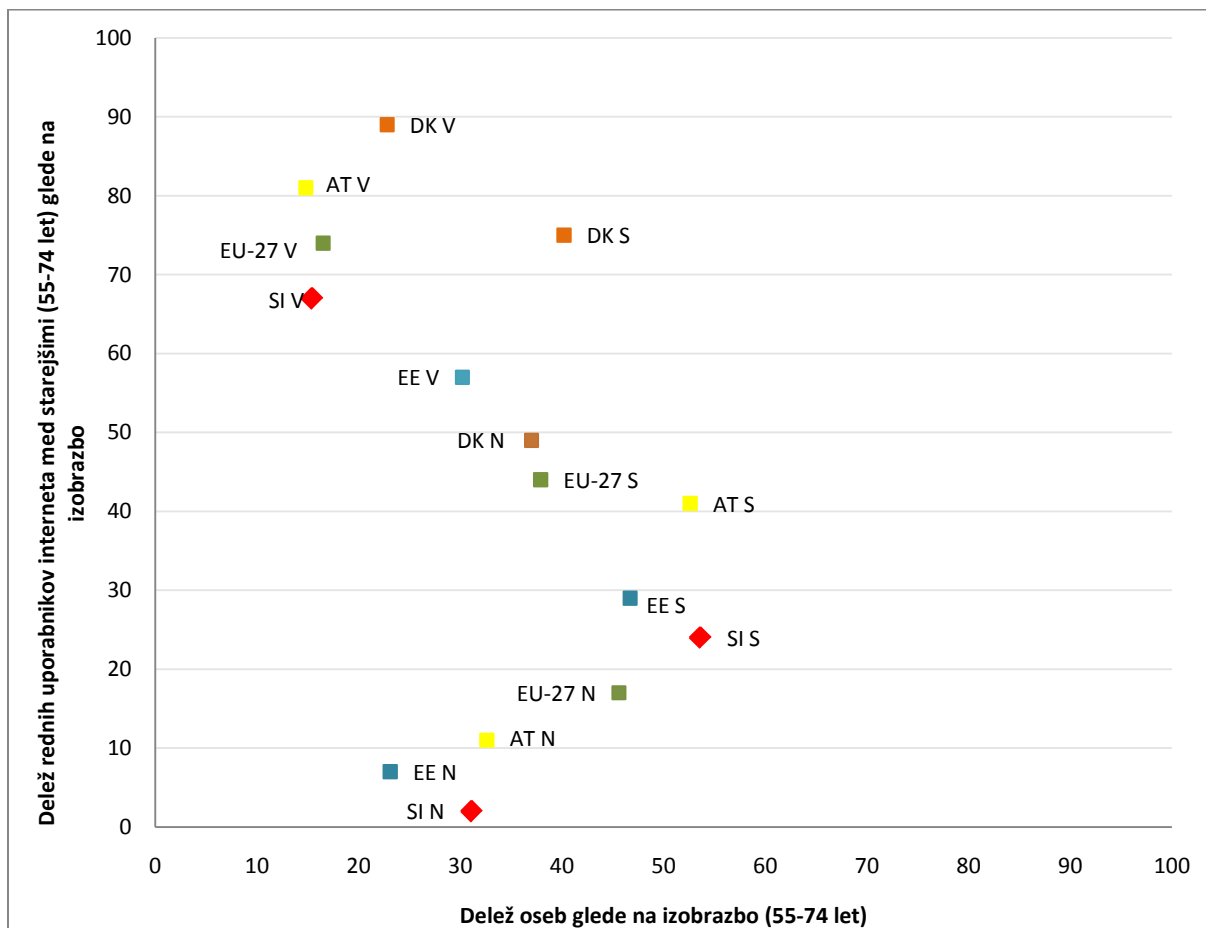
Naslednja slika prikazuje posebej uporabo med starejšimi glede na njihovo doseženo formalno izobrazbo v letu 2009². Za vsako državo tako prikazujemo kolikšen delež starejših (55-74 let) v posamezni izobrazbeni skupini (nizka, srednja in visoka izobrazba) je rednih uporabnikov interneta. V splošnem se pokaže, da je izobrazbena raven v državah EU-27 zelo različna (predvsem delež nizko izobraženih starejših je zelo različen, od dobrih 10 % pa do 90 %). Med nizko izobraženimi sega delež rednih uporabnikov od nekaj odstotkov pa do približno 25 % te skupine (le nekaj najboljših držav ima približno 50 % uporabnikov med nižje izobraženimi starejšimi, to so Nizozemska, Danska, Švedska in Luksemburg), med srednje izobraženimi je od manj kot 10 % rednih uporabnikov do dobrih 80 %, medtem ko je med visoko izobraženimi precej več rednih uporabnikov (najmanj, slabih 40 % v Grčiji in največ, 95 % v Luksemburgu).

² Za kasnejša leta žal v Eurostatovih bazah ni na voljo podatkov o doseženi formalni izobrazbi med starejšimi.

Slika 6: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) med starejšimi glede na izobrazbo (podatki za skupino 55-74 let in za leto 2009); države EU-27, vir podatkov: baze Eurostat 2009

Slika 7 zaradi preglednosti prikazuje Slovenijo in nekaj izbranih držav. Načeloma lahko rečemo, da je v Sloveniji predvsem nizek delež rednih uporabnikov interneta med starejšimi z nizko izobrazbo, kot v izbranih primerljivih državah. Imamo veliko starejših s srednjo izobrazbo, ki pa uporabljajo internet v manjši meri kot enaka skupina v primerljivih državah in imamo relativno nizek delež visoko izobraženih starejših, ki prav tako zaostajajo pri uporabi.

Slika 7: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih) med starejšimi glede na izobrazbo (podatki za skupino 55-74 let in za leto 2009); izbrane države EU-27, vir podatkov: baze Eurostat 2009

Podrobni podatki so predstavljeni v naslednji tabeli:

Tabela 2: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010

	vsi, 16-74 let	55-74 let, nizka izobrazba	55-74 let, srednja izobrazba	55-74 let, visoka izobrazba
EU-27	69	23	47	78
EU-25	71	24	50	79
EU-15	73	26	57	80
Belgija	78	32	63	81
Bolgarija	43	1	12	49
Češka	66	8	33	73
Danska	88	51	77	93
Nemčija	80	33	53	75
Estonija	74	14	32	60
Irska	67	17	44	75
Grčija	44	2	13	44
Španija	64	11	52	72
Francija	79	44	85	90
Italija	51	8	44	66
Ciper	52	1	20	53
Latvija	66	5	20	63
Litva	60	2	17	63
Luksemburg	90	48	77	95
Madžarska	62	7	40	71
Malta	62	18	75	66
Nizozemska	90	53	83	94
Avstrija	74	12	44	74
Poljska	59	2	22	63
Portugalska	51	10	77	85
Romunija	36	1	12	51
Slovenija	68	2	29	79
Slovaška	76	10	47	66
Finska	86	41	64	88
Švedska	91	55	81	90
Velika Britanija	83	33	63	88

Kot potrjujejo mnoge poglobljene študije (med drugim tudi več RIS poročil, podatki SURS in Eurostat in drugi) so glavni socio-demografski dejavniki, ki vplivajo (in so medsebojno tudi povezani) na uporabo IKT predvsem starost, izobrazba in tudi spol (glede na starost in izobrazbo pa se vidi tudi vpliv statusa posameznika, dohodka posameznika ali gospodinjstva, poklica itd.).

- Digitalni razkorak **glede na izobrazbo** v populaciji 16-74 let pa prav tako kažejo podobno sliko kot v zgornjih slikah. V Sloveniji je v splošni populaciji med osebami z nizko izobrazbo 42 % uporabnikov, s srednjo izobrazbo 69 % in z visoko izobrazbo 94 % (EU-27: 48 % / 74 % / 92 %). Podatki za vse EU27 države po izobrazbi so predstavljeni v tabeli spodaj.

Tabela 3: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); države EU-27, izobrazba (16-74 let); vir podatkov: Eurostat 2010

	vsi, 16-74 let	nizka izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba
EU-27	69	48	74	92
EU-25	71	50	77	93
EU-15	73	50	81	93
Belgija	78	57	84	93
Bolgarija	43	16	45	81
Češka	66	52	65	92
Danska	88	78	91	97
Nemčija	80	69	80	91
Estonija	74	64	72	85
Irska	67	40	73	92
Grčija	44	16	56	76
Španija	64	39	80	92
Francija	79	65	95	96
Italija	51	29	69	83
Ciper	52	24	53	84
Latvija	66	54	61	89
Litva	60	40	52	90
Luksemburg	90	77	92	99
Madžarska	62	40	75	89
Malta	62	42	92	97
Nizozemska	90	77	95	98
Avstrija	74	52	77	89
Poljska	59	42	55	90
Portugalska	51	34	92	96
Romunija	36	15	37	87
Slovenija	68	42	69	94
Slovaška	76	50	80	93
Finska	86	72	87	96
Švedska	91	78	93	97
Velika Britanija	83	48	86	96

- Digitalni razkorak **glede na spol** v Sloveniji ni tako izrazit (v starostni skupini 55-74 let redno uporablja internet 32 % moških in 25 % žensk, medtem ko je v nekaterih evropskih državah ta razkorak skoraj dvakraten; povprečje EU-27 za moške je 47 % rednih uporabnikov, za ženske pa 35 %). Podrobni podatki so v spodnji tabeli.

Tabela 4: Delež rednih uporabnikov interneta (uporabljali v zadnjih 3 mesecih); 16-74 let in 55-74 let (glede na spol); države EU-27, vir podatkov: Eurostat 2010

	vsi, 16-74 let	55-74 let, moški	55-74 let, ženske
EU-27	69	47	35
EU-25	71	49	37
EU-15	73	52	40
Belgija	78	60	43
Bolgarija	43	13	12
Češka	66	39	29
Danska	88	73	67
Nemčija	80	61	45
Estonija	74	34	38
Irska	67	33	32
Grčija	44	14	5
Španija	64	31	20
Francija	79	60	48
Italija	51	30	15
Ciper	52	19	9
Latvija	66	26	23
Litva	60	22	20
Luksemburg	90	83	65
Madžarska	62	34	25
Malta	62	31	18
Nizozemska	90	79	66
Avstrija	74	52	32
Poljska	59	26	18
Portugalska	51	24	16
Romunija	36	11	7
Slovenija	68	32	25
Slovaška	76	41	32
Finska	86	65	62
Švedska	91	77	72
Velika Britanija	83	64	58

Ključne implikacije so torej, da fokusiranje samo na skupino »starejših« kot homogene in enotne ciljne skupine ni ustrezno. Potrebno je upoštevati podrobno sliko glede na izpostavljene (in tudi nekatere druge) dejavnike: spol, izobrazbo in starost.

2. Prilagoditev spletnih strani za starejše (2011)

VIR: Radojc, Aleksandra. 2011. *Prilagoditev spletnih strani za starejše*. Diplomsko delo. FDV, Ljubljana. Dostopno prek: http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300958185Radojc2010_Prilagoditev_spletnih_strani_za_starejse_FDV.pdf

Aleksandra Radojc v povzetku svoje diplomske naloge ugotavlja:

14

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je v Evropski uniji, ki ima preko 500 milijonov prebivalcev, okoli 45 milijonov (16%) invalidnih oseb, v Sloveniji je invalid vsak trinajsti prebivalec. Približno 45% oseb, starejših od 60 let, ima okvaro sluha; ocenjujejo, da je v Sloveniji okoli 2.000 gluhih in 50.000 naglušnih oseb. Slepih ali slabovidnih ljudi je v svetu 314 milijonov, tj. 4 % vsega svetovnega prebivalstva. Med ljudmi z okvaro vida so večinoma starejši: približno 82 % slepih in slabovidnih oseb je starih 50 ali več let (SURS 2007, SURS 2010b). V Sloveniji je v bazo Zveze društev slepih in slabovidnih prijavljenih nekaj več kot 4000 oseb, med katerimi je približno tretjina bolnikov slabovidnih, dve tretjini pa je slepih.

Ker se s staranjem človeka naglušnost, gluhost, slabovidnost in slepost povečujejo, motorične sposobnosti pa zmanjšujejo, se zaradi staranja prebivalstva povečuje tudi število te vrste invalidnih oseb pri nas. Trenutno je v Sloveniji po podatkih SURS-a nekaj manj kot 17% oseb, starejših od 65 let. Raziskovalci projekta RIS navajajo, da pri nas med starejšimi najdemo le 10% uporabnikov spleta, kar je znatno manj od povprečja EU25, ki znaša 47 odstotkov.

Politika Evropske unije se z idejo e-vključenosti zavzema, da "nihče ne ostane zadaj" pri izkoriščanju prednosti IKT; njen cilj je zmanjšanje razlik v uporabi IKT, spodbujanje rabe IKT za premagovanje izključenosti ter izboljšanje gospodarske uspešnosti, zaposlitvenih možnosti, kakovosti življenja, socialne vključenosti in kohezije.

V okviru analize odgovorov s strani predstavnikov ministrstev, SURS in ZDUS sem ugotovila, da ne poznajo samega koncepta univerzalne dostopnosti v okviru W3C konzorcija, v celoti gledano pa so v večini primerov seznanjeni s trenutno situacijo težav starejših in konkretnimi rešitvami, kako jim omiliti težave. Na podlagi več neformalnih pogovorov z oblikovalci spletnih strani sem prišla do ugotovitve, da tudi oni približno vedo, kaj naj bi univerzalna dostopnost bila in kako jo je možno doseči, povečini pa še niso slišali za W3C konzorcij. Kot glavni razlog neupoštevanja njihovih priporočil pri oblikovanju spletnih strani navajajo naročnika in njegove zahteve glede vizualnega izgleda spletne predstavitve podjetja, saj starejši povečini niso njihova ciljna skupina. Kot sta pojasnila predstavnika podjetja Arctur, d.o.o., je žal še vedno prisotno splošno mnenje, da se zaradi (pre)majhnega števila starejših in kakorkoli oviranih uporabnikov ne splača nadgrajevati obstoječih spletnih strani; tudi oblikovalci povečini prilagoditve smatrajo le kot dodatno delo. A dejstvo je, da bi lahko že z manjšim premikom v tovrstnem razmišljanju prišli do konkretnih rezultatov.

V času zaključevanja diplomskega dela se je zgodil tudi pomemben premik: spletne strani ministrstev so s 1. januarjem 2011 dobile drugačno vizualno podobo zaradi vpeljave nove celostne grafične podobe organov državne uprave. Nove spletne strani imajo navigacijo v horizontalni liniji (prej v vertikalni), uporabljena ozadja v glavah strani so v toplejših, bolj svetlih pastelnih barvah (prej v bolj živahnih modrih), besedilo sive barve je sedaj na belem ozadju (prej črno na svetlo modrem). Strani

so strukturirane bolj enotno, v okviru predstavitve posameznih ministrstev dodane so tudi slike, funkcije in kontakti zaposlenih, česar prej ni bilo. Nove strani so povprečnemu uporabniku bolj prijazne, starejši in tisti s posebnimi potrebami pa si morajo za sebi primerno prilagoditev spletne vsebine pomagati sami v okviru brskalnika in operacijskega sistema.

V eni od raziskav (Evropska komisija 2010f) so ugotovili, da zgolj trije odstotki javnih spletnih strani, zajetih v raziskavo, izpolnjuje minimalne standarde spletne dostopnosti. To pomeni, da ovirajo njihovo uporabo ljudem s posebnimi potrebami, ki predstavljajo nezanemarljivih 15% evropske populacije. Poglavitni razlog za veliko število nedostopnih strani gre iskati v tem, da se veliko ljudi ne zaveda težav nekaterih uporabnikov ali pa si pred njimi zatiskajo oči, saj naj bi jih bilo premalo, da bi se ozirali nanje. Posledično poskrbijo le za izgled spletne strani v grafičnem delu spletnega brskalnika. Kot pa je bilo predstavljeno na predhodnih straneh, za izdelavo univerzalno dostopnih spletnih strani ni potrebno nič drugega kot nekaj pazljivosti in uporabe pravih elementov, tako strukturnih, tipografskih, kot tudi barvnih. Za oblikovalca torej le nekaj malenkosti, za marsikoga pa razlika med tem, ali vsebino lahko razume ali ne.

Potrebna bo torej še veliko dela v spreminjanju miselnosti oblikovalcev spletnih strani – ravno ti bi morali znati naročniku predstaviti prednosti posredovanja informacij na spletnih straneh – pomembna je vsebina in ne oblika posredovanja informacij, saj na koncu pogostokrat postane sama sebi namen. Ravno ta lastnost fleksibilnosti spleta, da si vsak uporabnik lahko predstavitev vsebine prilagodi svojim potrebam, je lastnost, ki se je ne sme jemati kot pomanjkljivost, ampak obratno, kot prednost.

- Starejših se pri oblikovanju spletnih strani ne upošteva v zadostni meri – že zgolj osnovne smernice za prilagoditev spletnih strani starejšim niso upoštevane v zadostni meri.
- Deset naših najbolj obiskanih spletnih strani le v polovici primerov zadostuje načelom univerzalne dostopnosti; največkrat je zadoščeno načelu razumevanja, najmanj, skorajda nezadostno pa najpomembnejšemu načelu zaznavanja.
- Na ministrstvih se zavedajo tovrstnih težav, pripravljene so sodelovati in pomagati, a roke imajo zvezane že pri oblikovni podobi lastnih spletnih strani, saj se morajo vsi organi državne uprave držati načel celostne grafične podobe, ki je za vse enaka (in se ne drži smernic za prilagoditev spletnih strani starejšim).
- V zasebnem sektorju vse številčnejšo starejšo skupino še ne prepoznavajo kot eno od ciljnih skupin, zato so vsakršne prilagoditve smatrane le kot (nepotrebno) dodatno delo.
- Starejše bi bilo potrebno obravnavati kot vse pomembnejšo skupino uporabnikov spletnih strani, potrebno je njihovo bolj intenzivno usposabljanje z ustreznimi IKT kompetencami.
- Spodbujati bi bilo potrebno bolj dosledno upoštevanje načel univerzalne dostopnosti, predvsem v zasebnem sektorju.

3. RIS 2005 – Ovire pri starejših

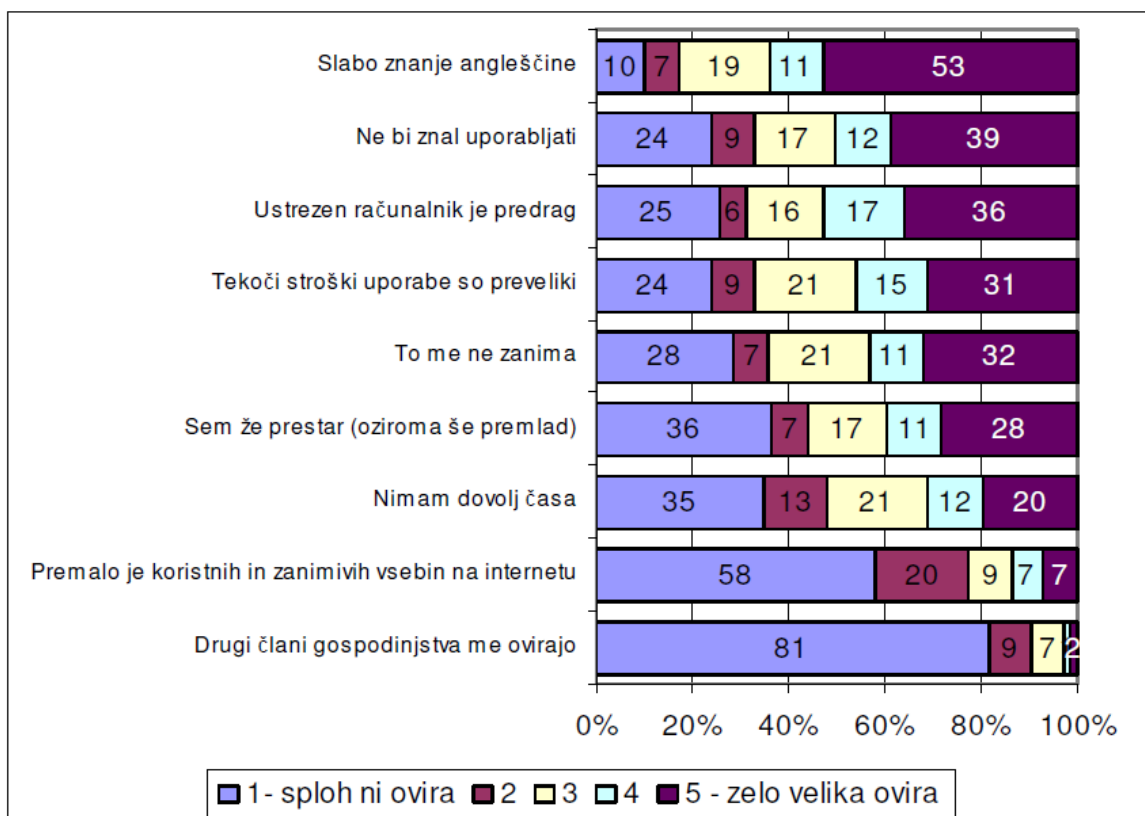
VIR: Vehovar, Vasja, Vesna Dolničar, Polona Kramar, Luka Kronegger, Andraž Petrovčič, Vika Pušnik, Pavle Sicherl, Maša Marošević. 2005. *Razširitev metode časovne distance na problematiko digitalnih razkorakov - končno poročilo*. Projekt. Raba internet v Sloveniji. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana. Dostopno preko http://www.ris.org/2005/11/RIS_porocila/Razsiritev_metode_casovne_distance_na_problematiko_digitalnih_razkorakov_koncno_porocilo/?

V obsežnem poročilu raziskave RIS 2005 povzemajo v tretjem poglavju tudi primerjave izsledkov o ovirah za dostop in uporabo IKT pri posameznikih (za tri raziskave, RIS 2001, RIS 2004 in RIS 2005). Celotno tretje poglavje je dostopno na naslednji povezavi: http://uploadi.www.ris.org/editor/1131970316f_3_poglavje.pdf.

Na tem mestu pa prikazujemo nekaj glavnih tabel s podatki in povzemamo zanimivejše ugotovitve.

Tabela 3.1: Ovire za uporabo interneta med neuporabniki interneta (vir: RIS 2004)

<i>Ovire</i>	<i>n</i>	<i>povprečje</i>	<i>SE</i>	<i>95% interval zaupanja (+,-)</i>
Slabo znanje angleščine	298	3.90	0.08	0.16
Ne bi znal uporabljati	299	3.33	0.09	0.18
Ustrezen računalnik je predrag	292	3.32	0.09	0.18
Tekoči stroški uporabe so preveliki	274	3.20	0.09	0.18
To me ne zanima	299	3.11	0.09	0.18
Sem že prestar (oziroma še premlad)	296	2.88	0.1	0.20
Nimam dovolj časa	294	2.68	0.09	0.18
Premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	241	1.86	0.08	0.16
Drugi člani gospodinjstva me ovirajo	295	1.33	0.05	0.10

Slika 3.1: Ovire za uporabo interneta med neuporabniki interneta (vir: RIS 2004)

V raziskavi RIS 2004 se je torej pokazalo, da se neuporabnikom interneta zdi neznanje angleščine največja ovira za uporabo interneta, poleg tega pa še strah, da interneta na bi znali uporabljati ter mnenje, da je ustrezen računalnik predrag. Drugi člani v gospodinjstvu, pomanjkanje koristnih in zanimivih vsebin na internetu jim ni predstavljalo večje ovire. Na splošno so imeli neuporabniki navedene trditve zaznavali kot večje ovire kot uporabniki interneta.

Tabela 3.4: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta med uporabniki interneta (vir: RIS 2004)

Ovire	<i>n</i>	<i>povprečje</i>	<i>SE</i>	<i>95% interval zaupanja (+,-)</i>
Nimam dovolj časa	297	2.76	0.08	0.16
Nimam potrebe po večji uporabi	296	2.44	0.08	0.16
Tekoči stroški uporabe so preveliki	297	2.25	0.08	0.16
Slabo znanje angleščine	298	2.16	0.08	0.16
Nimam dovolj kvalitetnega dostopa	297	2.05	0.07	0.14
Pomanjkanje znanja za uporabo interneta	297	1.88	0.07	0.14
Drugi člani gospodinjstva me ovirajo	298	1.65	0.07	0.14
Premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	297	1.54	0.05	0.10
Sem že prestar (oziroma še premlad)	297	1.43	0.06	0.12

Tabela 3.7: Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta od doma (vir: RIS 2004)

<i>Ovire za intenzivnejšo uporabo interneta od doma</i>	<i>n</i>	<i>povprečje</i>	<i>SE</i>	<i>95% interval zaupanja (+,-)</i>
nimam dovolj časa	145	2.98	0.12	0.24
nimam potrebe	145	2.58	0.12	0.24
dostop od doma je prepočasen	145	2.55	0.12	0.24
tekoči stroški uporabe so preveliki	142	2.35	0.10	0.21
slabo znanje angleščine	145	2.32	0.12	0.25
ustrezen računalnik je predrag	145	2.17	0.11	0.22
na internetu se slabo najdem	145	2.11	0.10	0.21
premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	144	1.73	0.09	0.18
drugi člani gospodinjstva me ovirajo	145	1.54	0.08	0.17
nimam svojega računalnika	145	1.34	0.07	0.15

Na osnovi primerjalnih analiz med letoma 2001 in 2004 so avtorji poročila sklepali, da so v tem obdobju posamezniki večji pomen pripisovali skupinam ovir za dostop do interneta, ki jim v preteklosti uporabniki niso pripisovali velikega pomena (npr. pomanjkanje časa, nizek interes za uporabo interneta, slabo znanje angleškega jezika). Nekatere skupine ovir gledano skozi perspektivo anketirancev pa izgubljajo svojo omejevalno naravo, čeprav še vedno omejujejo dostop do interneta specifičnim socio-demografskim skupinam (npr. ovire visoke cene računalniške opreme in visoki stroški uporabe interneta za skupine nižje izobraženih, prebivalcev slabše gospodarsko razvitih regij ipd).

Na osnovi kompleksnosti in prepletenosti ovir za dostop do interneta so avtorji razvrstili dejavnike v dve kategoriji. Prva kategorija so spremembe lastnosti samih uporabnikov oz. skupin uporabnikov, ki jih lahko razdelimo na:

- a) **Subjektivne spremembe** (npr. starost in finančne sposobnosti, motiviranost, izobraženost posameznikov; izkušnost oz. e-pismenost);
- b) **Objektivne spremembe** oz. vpliv sprememb okolja na posameznike, ki v njem bivajo in na katere sami nimajo neposrednega vpliva (npr. pojav novih IKT, novih tehničnih rešitev za dostop do interneta, popularizacija in širitev širokopasovnega dostopa, nižanje cen dostopa, nove aplikacije in storitve...)

Drugo kategorijo dejavnikov pa so povezali s pojavom povsem novih segmentov uporabnikov, ki v preteklosti niso uporabljali interneta (npr. mlajši ali starejši uporabniki, ki niso imeli možnosti dostopa do interneta ter bolj izkušeni uporabniki, ki prej niso bili seznanjeni z vsemi možnostmi, ki jih internet ponuja).

Podatki RIS 2005 pa poročajo naslednje zaznavanje ovir:

Tabela 3.29: Ovire za uporabo interneta med neuporabniki interneta (vir: RIS-IKT 2005)

Ovire	n	povprečje	SE	95% interval zaupanja (+,-)
to me ne zanima	494	3.79	0.07	0.14
slabo znanje angleščine	495	3.57	0.07	0.14
ne bi znal/a uporabljati	492	3.53	0.07	0.14
sem že prestar/a oz. še premlad/a	497	3.09	0.07	0.15
tekoči stroški uporabe so preveliki	470	2.55	0.07	0.15
ustrezen računalnik je predrag	475	2.54	0.08	0.15
nimam dovolj časa	494	1.98	0.07	0.13
premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	423	1.61	0.05	0.11
drugi člani gospodinjstva me ovirajo	496	1.14	0.03	0.05

Tabela 3.32: Ovire za uporabo interneta med neuporabniki interneta z dostopom do interneta od doma (vir: RIS-IKT 2005)

Ovire	n	povprečje	SE	95% interval zaupanja (+,-)
to me ne zanima	116	3.81	0.14	0.28
ne bi znal/a uporabljati	117	3.64	0.15	0.29
slabo znanje angleščine	117	3.51	0.14	0.29
sem že prestar/a oz. še premlad/a	117	2.80	0.15	0.29
nimam dovolj časa	117	2.22	0.15	0.29
tekoči stroški uporabe so preveliki	116	1.66	0.11	0.23
ustrezen računalnik je predrag	114	1.54	0.11	0.21
premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	107	1.36	0.08	0.15
drugi člani gospodinjstva me ovirajo	117	1.20	0.07	0.14

Primerjava RIS 2004-2005 je prikazana v spodnji tabeli. Anketiranci v RIS 2005 kot največjo oviro navajajo pomanjkanje zanimanja za uporabo interneta. To isto oviro so anketiranci v RIS 2004 postavili šele na peto mesto. Ovire, povezane s potrebnimi znanji za uporabo interneta so v obeh raziskavah visoko rangirane, pri čemer izrazito veliko oviro predstavlja slabo znanje angleškega jezika. Pomen finančnih ovir za dostop do interneta se je v letu 2005 zmanjšal glede na leto 2004.

Tabela 3.37: Ovire za uporabo interneta med neuporabniki interneta v letih 2004 in 2005 (vir: RIS-IKT 2005, RIS 2004)

Nasteli vam bomo nekaj razlogov oziroma ovir, zakaj ne uporabljate interneta...(1 - sploh ni ovira, 5 - zelo velika ovira)	n	RIS-IKT 2005	#	n	RIS 2004	#
to me ne zanima	494	3.79	1	299	3.11	5
slabo znanje angleščine	495	3.57	2	298	3.90	1
ne bi znal/a uporabljati	492	3.53	3	299	3.33	2
sem že prestar/a oz. še premlad/a	497	3.09	4	296	2.88	6
tekoči stroški uporabe so preveliki	470	2.55	5	274	3.20	4
ustrezen računalnik je predrag	475	2.54	6	292	3.32	3
nimam dovolj časa	494	1.98	7	294	2.68	7
premalo je koristnih in zanimivih vsebin na internetu	423	1.61	8	241	1.86	8
drugi člani gospodinjstva me ovirajo	496	1.14	9	295	1.33	9

4. Ovire za uporabo oz. dostop (RIS 2009) & posredni uporabniki

VIR: Pomembno ponovitev serije vprašanj o ovirah pri uporabi IKT je projekt RIS ponovil v raziskavi RIS 2009. Celotno poročilo³ je dostopno na naslednji povezavi:

http://mi.ris.org/uploads/editor/1300958218TinaCinkole_Digitalnirazkorak2010_Neuporabniki_razlogiIPD.pdf

Pomembnejši izsledki raziskave so:

- 80% anketirancev ima v gospodinjstvu **dostop do interneta**, večina jih do interneta dostopa preko različnih širokopasovnih povezav: 45% preko DSL, 35% preko kabelske in 16% prek drugih širokopasovnih povezav.
- 24% vprašanih interneta ni uporabljalo *še nikoli* (**neuporabniki**), 3% so ga uporabljali *pred več kot tremi meseci* (**nekdanji uporabniki**), 74% vprašanih pa v *zadnjih 3 mesecih* (**uporabniki**). Demografska primerjava skupin pokaže, da je med neuporabniki in nekdanjimi uporabniki več starejših od 60 let, oseb z nižjo izobrazbo in žensk.
- Med **uporabniki** jih 82% internet uporablja *vsak dan ali skoraj vsak dan*. Ko gre za pomoč drugim pri uporabi interneta, 39% uporabnikov občasno pomaga drugim, 32% pa nikoli. Med tistimi, ki vsaj občasno pomagajo drugim, jih 60% pomaga *drugim uporabnikom, ki so manj spretni pri uporabi interneta*, le 16% pa *neuporabnikom*.
- Najpomembnejši razlogi za prenehanje uporabe interneta med **nekdanjimi uporabniki** so, da za to nimajo potrebe oz. da so že v pokoju. Med vnaprej razlogi so najvišje ocenili *nezanimanje* (povprečje 3.4 na skali 1-5), da *nimajo ustreznega računalnika* (3.1) in *slabo znanje angleščine* (3).
- Med **neuporabniki interneta** je največji razlog za neuporabo interneta *nezanimanje* (povprečje 3.6 na skali 1-5) in da *ga ne bi znali uporabljati* (3.6). Ženske večino ovir zaznavajo bolj kot moški; glede na izobrazbo se kaže, da ovire večinoma bolj zaznavajo osebe z nižjo izobrazbo; glede na starost pa večino ovir v največji meri zaznavajo starejši od 60 let.
- Govorimo lahko o 4 skupinah neuporabnikov: **prepričani neuporabniki** (33%), ki nadpovprečno zaznavajo večino razlogov za neuporabo; **tehnološko deprivilegirani in nezainteresirani neuporabniki** (19%), katerim so ovire to, da nimajo ustreznega računalnika oz. dostopa do interneta, uporaba pa jih tudi ne zanima; **skeptiki brez internetnih spretnosti** (25%), katerim so ovire predvsem pomanjkanje znanja in pričakovanje slabih izkušenj z internetom, internet vidijo kot premalo koristen in zanimiv; in **neuporabniki brez razloga** (23%), ki vse razloge zaznavajo podpovprečno, a ne načrtujejo uporabe.
- **Demografsko** gledano kaže, da je **med neuporabniki** skozi čas vedno večji delež oseb, starih med 46 in 60 let, ter tistih, ki imajo dokončano srednjo šolo ali manj, ter tudi žensk.
- **Časovna primerjava pomembnosti ovir med neuporabniki** pokaže padanje pomembnost ovir *slabo znanje angleščine*, *tekoči stroški uporabe so preveliki* in *skrbi me za varnost pri uporabi interneta*; medtem ko nekoliko narašča pomembnost oviri *premalo je koristnih in zanimivih stvari*.

³ Poročilo sicer še ni bilo uradno objavljeno in je posredovano kot interno gradivo.

- Večina neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov (79%) *zagotovo pozna* nekoga, ki bi lahko uporabil internet namesto njih, ki je v največ primerih (79%) *otrok ali vnuk(inja)*. V zadnjem letu je za to, da so namesto njih uporabili internet, prosilo 59% neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov, od njih največ (69%) *manj kot enkrat na mesec*, 26% pa *mesečno*. Pri tem se jih je 76% obrnilo na *otroke oz. vnuke(inje)*; 43% se jih je obrnilo na eno, 33% pa na dve različni osebi.

Velika dodana vrednost poročila je v **podrobni analizi različnih skupin neuporabnikov in prvič v raziskovalnem smislu se loči tudi nekdanje uporabnike od neuporabnikov in t.i. posrednih uporabnikov.**

Osnovna primerjava treh skupin glede na spol, starost in izobrazbo:

Tabela 5: Sestava uporabnikov, nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta glede na spol, starost in izobrazbo (vir podatkov: RIS 2009)

		Uporabniki		Neuporabniki		Nekdanji uporabniki		Skupaj	
		N	%	N	%	N	%	N	%
SPOL	Moški	467	53.1	103	35.5	23	40.3	593	49.1
	Ženski	412	46.9	187	64.5	34	59.7	616	50.9
STAROST	Manj kot 30	380	43.2	2	0.6	0	0.0	381	31.5
	30 – 45	248	28.2	15	5.3	9	15.8	273	22.6
	46 – 60	191	21.8	124	42.9	20	35.3	335	27.7
	Nad 60	61	6.9	148	51.1	28	48.9	219	18.1
IZOBRAZBA	Nižja	233	26.6	139	47.8	5	14.3	380	31.5
	Srednja	450	51.3	138	47.5	29	76.9	617	51.1
	Visoka	194	22.1	14	4.7	3	8.8	211	17.4
SKUPAJ		879	100	290	100	57	100	1209	100

Zanimiv vpogled omogočajo tudi **podatki o pomoči pri uporabi interneta drugim**. Zanimalo nas je, kako pogosto uporabniki interneta pomagajo drugim osebam pri uporabi interneta (spodnja tabela), npr. za nekoga pošljejo elektronsko pošto, poiščejo informacije na internetu, opravijo nakup preko interneta ipd. Največ (39%) drugim pomaga *občasno*, skoraj tretjina (32%) pa *nikoli*. Kar nekaj (13%) drugim ljudem pomaga *tedensko*.

Tabela 6: Pogostost nudenja pomoči uporabnikov interneta pri uporabi interneta drugim (vir podatkov: RIS 2009)

POGOSTOST NUDENJA POMOČI PRI UPORABI INTERNETA DRUGIM	N	%
Nikoli	281	32.0
Občasno	343	39.0
Mesečno	84	9.6
Tedensko	115	13.1
Dnevno	55	6.2
Skupaj	878	100

Tiste, ki drugim pomagajo vsaj občasno, torej 68% uporabnikov interneta, smo vprašali, komu najpogosteje uporabljajo pri uporabi interneta. Rezultati so kar nekoliko presenetljivi, saj, kot je razvidno iz tabele spodaj, pomoč največ uporabnikov (60%) nudi *drugim uporabnikom, ki so manj spretni pri delu z internetom*, skoraj četrtina (24%) tistim *uporabnikom, ki so sicer spretni pri delu z internetom, a morda potrebujejo dodatno uslugo*; le 16% pa neuporabnikom.

Tabela 7: Komu uporabniki najpogosteje pomagajo pri uporabi interneta (vir podatkov: RIS 2009)

KOMU NAJPOGOSTEJE POMAGATE PRI UPORABI?	N	%
Neuporabnikom	93	15.8
Uporabnikom, ki so manj spretni pri delu z internetom	354	60.1
Uporabnikom, ki so sicer spretni pri delu z internetom, a morda potrebujejo dodatno uslugo	142	24.1
Skupaj	590	100

Sedaj pozornost usmerjamo na **nekdanje uporabnike interneta**, torej tiste, ki so internet nazadnje uporabljali pred 3 meseci do 1 leta oz. pred več kot 1 letom. Zanimalo nas je, kateri so razlogi za to, da interneta ne uporabljajo več, pri čemer so najprej sami podali odgovore, s čimer smo želeli zajeti čim natančnejše odgovore. Vsebinsko podobne razloge smo nato za lažjo analizo združili (spodnja tabela).

Najpogosteje so navajali, da so z uporabo prenehali, ker *interneta ne potrebujejo* (23%), 18% pa zato, ker *so v pokoju*. Zanimivo je tudi, da jih je 13% internet prenehalo uporabljati, ker *se je član gospodinjstva (predvsem otroci), ki je imel opremo oz. dostop do interneta, odselil*. Internet jih tudi *ne zanima oz. nimajo ustrezne opreme* (oboje 8%). Nekaj je tudi takih, ki *čakajo na novo priključitev* (7%), drugi internet uporabljajo le, *ko potrebujejo kakšno informacijo* (5%). Več kot enkrat se kot razlog pojavljajo še: »škoda časa, pomanjkanje časa«, »izguba službe«, »nezaupanje oz. preveliko število informacij«; »ne maram interneta oz. nočem biti odvisen«. Pod kategorijo »drugo« smo združili odgovore, ki se pojavljajo le enkrat, in sicer so to sledeči razlogi: »to mi ne leži«, »internet mi ni prioriteta«, »slabo berem« in »bil sem v bolnici, sedaj pa ne uporabljam več«.

Tabela 8: Razlogi za prenehanje z uporabo interneta (odprti odgovori) (vir podatkov: RIS 2009)

ZAKAJ STE PRENEHALI Z UPORABO?	N	%
Ne potrebujem, ni potrebe	14	22.6
Sem v pokoju	11	17.7
Član gospodinjstva odselil	8	12.9
Me ne zanima	5	8.1
Nimam več ustrezne opreme (računalnika, dostopa do interneta)	5	8.1
Čakam na novo priključitev, menjava operaterja	4	6.5
Uporabljam, ko potrebujem kakšne informacije	3	4.8
Škoda časa, nimam časa	2	3.2
Izguba službe	2	3.2
Preveč je informacij na internetu; informacijam ne zaupam	2	3.2
Ne maram interneta, nočem biti odvisen	2	3.2
Drugo	4	6.5
Skupaj	62	100

S tem, da so respondente prosili, naj sami navedejo razloge, so v raziskavi pridobili tudi kar nekaj novih informacij, ki jih serija že določenih »ovir«, ki jih navaja večina velikih družboslovnih raziskav področja informacijske družbe (npr. SURS, OxIS), ne vključuje. Predvsem zanimivi sta mnenji, da interneta ne potrebujejo in da so z uporabo prenehali, ker se je odselil član gospodinjstva.

Razlogi za neuporabo internet (**pri neuporabnikih**). Primerjava povprečij pokaže: Najpomembnejši razlog za neuporabo je to me preprosto ne zanima, ki v povprečju dosega oceno 3.63, sledita pa mu razloga ne bi znal/a uporabljati (3.56) in slabo znanje angleščine (3.5). Kot najmanj pomembna razloga, ki edina dobivata v povprečju ocene nižje od 2, se izkažeta me drugi člani gospodinjstva ovirajo, mi to otežujejo ali preprečujejo in imam telesno oviro, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost (oba 1.5) (spodnja tabela).

Tabela 9: Pomembnost posameznih razlogov za neuporabo interneta – frekvenčna porazdelitev in povprečja (vir podatkov: RIS 2009)

RAZLOG	\bar{x}	POMEMBNOST RAZLOGA						
		1 – Sploh ne drži	2	3	4	5 – Zelo drži	Skupaj	
		%	%	%	%	%	N	%
To me preprosto ne zanima	3.63	14.7	11.8	11.1	20.1	42.3	276	100
Ne bi znal/a uporabljati	3.56	17.5	10.7	11.1	19.2	41.5	273	100
Slabo znanje angleščine	3.48	20.1	11.7	9.9	16.8	41.5	274	100
Sem že prestar/a oz. premlad/a	3.33	22.8	9.9	13.7	19	34.6	279	100
Nimam dostopa do interneta v gospodinjstvu	3.09	37.3	7.8	5.4	7.7	41.8	275	100
Nimam ustreznega računalnika	3.04	34.1	12.3	3.3	15.8	34.5	272	100
Je nov računalnik predrag	2.71	36.8	15.1	10.4	15.8	21.9	256	100
So tekoči stroški uporabe preveliki	2.58	34.0	21.3	14.0	14.7	16.0	250	100
Nimam dovolj časa	2.44	38.1	21.7	11.7	14.6	13.8	270	100
Pričakujem slabe izkušnje z nezaželeno pošto ali virusi	2.39	40.2	20.9	12.1	13.1	13.7	245	100
Me skrbi za varnost pri uporabi interneta	2.35	39.3	23.8	10.3	15.9	10.6	248	100
Nimam zaupanja v informacije, ki so dostopne na internetu	2.33	37.3	22.1	21.3	8.7	10.6	250	100
Je na internetu premalo koristnih in zanimivih vsebin	2.07	45.6	22.8	17.9	6.7	6.9	227	100
Me drugi člani gospodinjstva ovirajo, mi to otežujejo ali preprečujejo	1.52	67.4	22.2	3.9	4.0	2.5	269	100
Imam telesno oviro, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost	1.45	82.4	5.5	2.7	3.5	5.9	280	100

Z napredno multivariatno metodo so raziskovalci na osnovi podatkov dobili štiri skupine neuporabnikov:

Neuporabnike interneta smo glede na to, kako močno zaznavajo posamezne razloge za neuporabo, razvrstili v skupine. Cilj razvrščanja je bil dobiti skupine, znotraj katerih so neuporabniki, ki so si čimbolj podobni, med seboj pa se skupine čimbolj razlikujejo. S hierarhično metodo razvrščanja (Wardova metoda, kvadrat evklidske razdalje) smo določili, v koliko skupin bi bilo najbolj smiselno razdeliti anketirance. Izkazalo se je, da je najbolj smiselna razdelitev v 4 skupine, kar smo preverili tudi z metodo voditeljev, na podlagi katere smo poiskali značilnosti skupin in jih poimenovali.

Spodnja tabela prikazuje povprečja posameznih ovir za vsako skupino.

Tabela 10: Povprečja zaznavanja razlogov za neuporabo interneta za skupine neuporabnikov interneta (vir podatkov: RIS 2009)

RAZLOG	SKUPINA				SKUPAJ
	prepričani	tehnološko deprivilegirani i in nezainteresirani	Skeptiki brez internetnih spretnosti	neuporabniki brez razloga	
nimam dovolj časa	2.77	2.39	2.83	2.06	2.55
me drugi člani gospodinjstva ovirajo, mi to otežuje ali preprečujejo	1.55	1.63	1.77	1.59	1.63
so tekoči stroški uporabe preveliki	3.36	1.53	2.14	1.89	2.36
nimam ustreznega računalnika	4.05	3.52	1.50	1.50	2.72
je nov računalnik predrag	3.97	1.97	1.65	1.97	2.54
je na internetu premalo koristnih in zanimivih vsebin	2.15	2.14	2.33	1.66	2.08
ga ne bi znal/a uporabljati	3.98	2.60	4.42	1.71	3.30
imam slabo znanje angleščine	4.20	2.83	3.63	2.10	3.31
sem že prestar/a oz. še premlad/a	3.87	2.38	3.52	2.26	3.13
me to preprosto ne zanima	3.96	3.66	3.55	2.89	3.55
nimam dostopa do interneta v gospodinjstvu	3.76	4.38	1.54	1.54	2.81
me skrbi za varnost pri uporabi interneta	3.16	1.61	2.42	1.84	2.37
pričakujem slabe izkušnje z nezaželeno pošto ali virusi	2.59	1.77	3.24	1.65	2.38
nimam zaupanja v informacije, ki so dostopne na internetu	2.65	2.10	2.65	1.78	2.34
imam telesno oviro, bolezen, posebne potrebne ali invalidnost	1.63	1.10	1.34	1.65	1.46

Poglejmo si sedaj, kakšne so značilnosti posameznih skupin, in sicer tako glede na povprečja pri posameznih razlogih kot tudi na demografske spremenljivke (spodnja tabela):

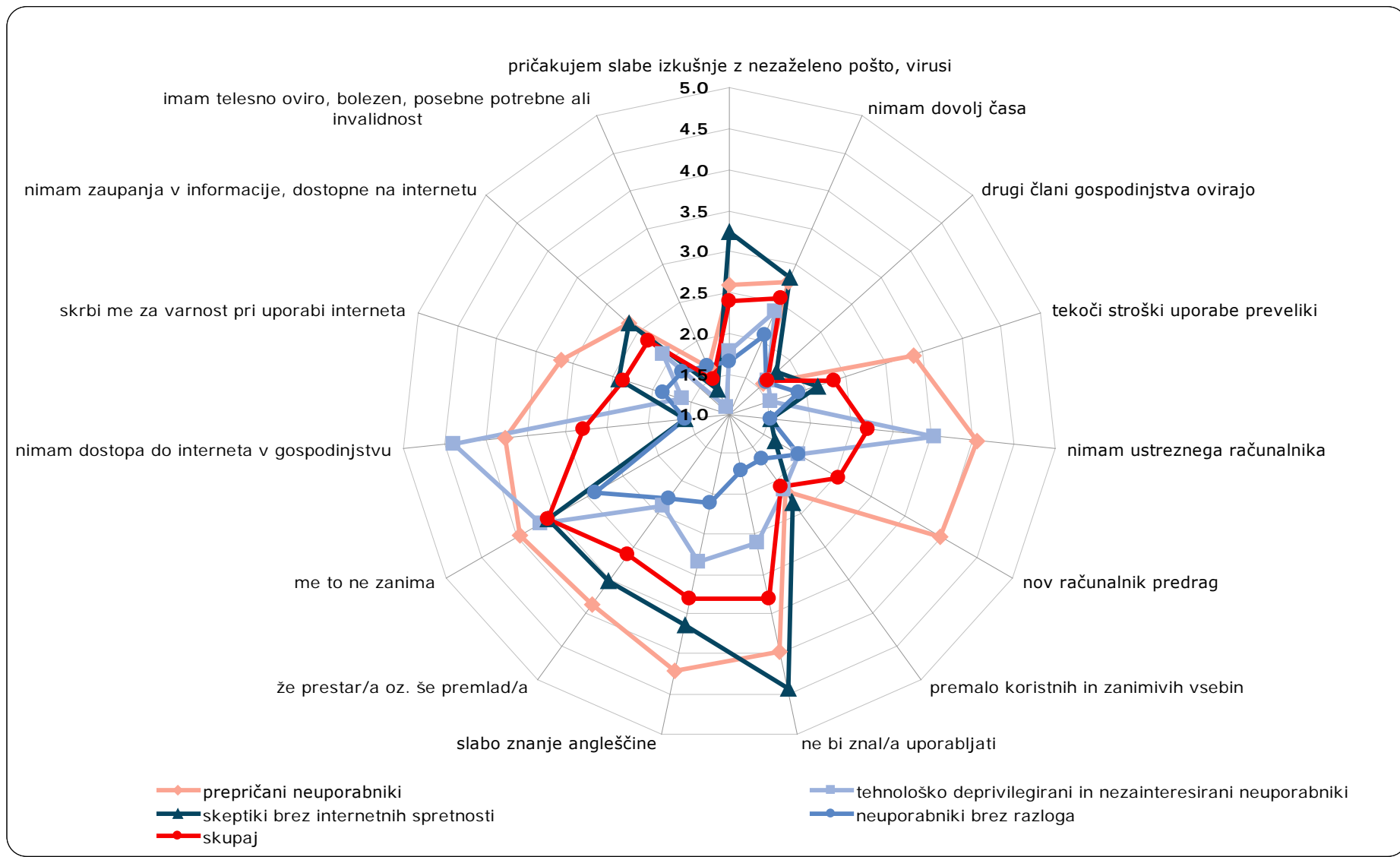
- Prva skupina, ki je največja, saj je v njej tretjina (33%) neuporabnikov, se je izkazala za najbolj problematično. Večino razlogov za neuporabo interneta namreč zaznava nadpovprečno, zaradi česar smo jo poimenovali kar **prepričani neuporabniki**. Približno povprečni so edino pri razlogu *me drugi člani gospodinjstva ovirajo ter je na internetu premalo koristnih in zanimivih stvari*. Oviro jim predstavljajo predvsem stroški, in sicer tako računalnika kot tekoči stroški uporabe, ter tudi slabo znanje angleščine, skrbi jih tudi za varnost pri uporabi interneta. Demografsko je v tej skupini, v primerjavi z ostalimi, več žensk (72%) ter približno enak delež oseb z nizko in srednjo izobrazbo (47% oz. 48%). V tej skupini je tudi najmanj mlajših od 46 let; člani skupine v najmanjši meri od vseh načrtujejo pričetek rabe interneta. Skratka, ta skupina ne kaže zanimanja za pričetek uporabe interneta, nima zanimanja za internet ter ima preveč razlogov za neuporabo.
- V drugi skupini je nekaj manj kot petina (19%) neuporabnikov. To je skupina, ki določene razloge zaznava podpovprečno, spet druge pa nadpovprečno. Največja razloga za neuporabo interneta sta to, da nimajo ustreznega računalnika in da nimajo dostopa do interneta v gospodinjstvu. Bolj kot ostale skupine, z izjemo »prepričanih neuporabnikov«, jih uporaba

interneta tudi ne zanima. Ravno zaradi tega smo jih poimenovali **tehnološko deprivilegirani in nezainteresirani neuporabniki**. Na drugi strani jim najmanj od vseh skupin oviro predstavljajo stroški (uporabe in računalnika) in varnost pri uporabi interneta. Podpovprečno zaznavajo tudi ovire kot so pomanjkanje časa, znanja, zaupanja v informacije na internetu, to, da so že prestari oz. še premladi ter da pričakujejo slabe izkušnje z nezaželeno pošto ali virusi. Kaže se torej predvsem pomanjkanje zanimanja za uporabo interneta. Demografsko je v primerjavi z ostalimi skupinami, manj žensk le še v skupini »skeptiki brez internetnih spretnosti«. Izobrazbeno gledano je, v primerjavi z ostalimi, v tej skupini največ oseb z visoko izobrazbo (8%). Glede na starost je to najmlajša skupina, v njej so namreč vse osebe, mlajše od 30 let, ter največ tistih, starih med 30 in 45 let (11%). Ta skupina tudi v primerjavi z ostalimi najbolj načrtuje pričetek rabe interneta (takih je 54% oseb v skupini), kar je zanimivo, saj so sami oviro *to me ne zanima* ocenili v povprečju, kot smo omenili že zgoraj, zelo visoko (višje le še »prepričani neuporabniki«).

- V tretji skupini je četrtna (25%) neuporabnikov interneta. Tej skupini največji oviri pri uporabi interneta predstavljata pomanjkanje znanja in to, da pričakujejo slabe izkušnje z nezaželeno pošto in virusi. Glede na te značilnosti smo ji dali ime **skeptiki brez internetnih spretnosti**. Kaže se tudi pomanjkljivo znanje angleščine, pomanjkanje časa in zaupanja v informacije, dostopne na internetu. Najbolj od vseh skupin tudi menijo, da je na internetu premalo zanimivih in koristnih vsebin. Na drugi strani jim stroški ne predstavljajo ovire. Demografsko je v tej skupini, v primerjavi z ostalimi, največ moških (52%) ter največ oseb s srednjo izobrazbo (65%) oz. najmanj z nižjo (33%). Takoj za skupino »tehnološko deprivilegirani in nezainteresirani neuporabniki« tudi najbolj načrtujejo rabo interneta (53%).
- Četrta skupina, v kateri je 23% neuporabnikov, večino ovir zaznava podpovprečno. Poimenovali smo jo **neuporabniki brez razloga**. Rečemo lahko, da ne vidijo razlogov za neuporabo interneta, tako je težko govoriti o tem, zakaj interneta ne uporabljajo, saj je tudi ovira *me to preprosto ne zanima* ocenjena najnižje med vsemi skupinami. Demografsko je v skupini največ žensk (67%) v primerjavi z vsemi ostalimi skupinami, najmanj oseb, starejših od 60 let (38%), in največ tistih, starih med 46 in 60 leti (55%). Največ je tudi oseb z nižjo izobrazbo (54%), več tistih z višjo pa je le še v skupini »tehnološko deprivilegirani in nezainteresirani neuporabniki«. Zanimivo je, da navkljub temu, da ne vidijo ovir za uporabo interneta, pričetka uporabe ne načrtujejo – manj jo načrtujejo le še »prepričani neuporabniki«.

Tabela 11: Sestava skupin neuporabnikov interneta glede na spol, izobrazbo, starost in načrtovanje pričetka rabe interneta (vir podatkov: RIS 2009)

		prepričani		tehnološko deprivilegirani in nezainteresirani		skeptiki brez internetnih spretnosti		neuporabniki brez razloga		SKUPAJ	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
SPOL	Moški	17	28.3	15	42.9	24	52.2	14	33.3	70	38.3
	Ženski	43	71.7	20	57.1	22	47.8	28	66.7	113	61.7
IZOBRAZBA	Nižja	28	46.7	15	42.9	15	32.6	23	53.5	81	44.0
	Srednja	29	48.3	17	48.6	30	65.2	17	39.5	93	50.5
	Višja	3	5.0	3	8.6	1	2.2	3	7.0	10	5.4
STAROST	Manj kot 30	0	0.0	2	5.7	0	0.0	0	0.0	2	1.1
	30 – 45	3	5.0	4	11.4	4	8.7	3	7.1	14	7.7
	46 -60	27	45.0	14	40.0	23	50.0	23	54.8	87	47.5
	Več kot 60	30	50.0	15	42.9	19	41.3	16	38.1	80	43.7
NAČRTOVANJE RABE	Da	24	40.7	19	54.3	24	53.3	17	42.5	84	46.9
	Ne	35	59.3	16	45.7	21	46.7	23	57.5	95	53.1
SKUPAJ		60	32.7	35	19.2	46	25.1	42	23.1	183	100

Slika 8: Povprečja zaznavanja posameznih razlogov za neuporabo interneta za skupine neuporabnikov interneta (vir podatkov: RIS 2009)

Raziskava je podrobno analizirala tudi **t.i. posredno rabo interneta** (povzeto Po Vehovar in Činkole 2010).

Kot t.i. *posredne uporabnike* oz. *proxy uporabnike* interneta opredelimo osebe, ki so same sicer neuporabniki (ali nekdanji uporabniki), vendar pa občasno uporabijo internet s pomočjo neke druge osebe – prosijo nekoga, da v njihovem imenu npr. pošlje elektronsko pošto, na internetu poišče kakšno informacijo, opravi spletni nakup ipd. Zanimalo nas je, v kolikšni meri so torej neuporabniki in nekdanji uporabniki posredni uporabniki interneta.

Kot je razvidno iz spodnje tabele, velika večina (79%) *zagotovo pozna* koga, na katerega bi se lahko v tem trenutku obrnili, če bi potrebovali internet za pošiljanje elektronske pošte ali za kaj drugega. Nadaljnjih 8% jih *verjetno pozna* koga, 2% *verjetno ne*, 10% pa *zagotovo ne*.

Tabela 12: V kolikšni meri neuporabniki in nekdanji uporabniki poznajo osebo, na katero bi se lahko obrnili, da bi namesto njih uporabila internet (vir podatkov: RIS 2009)

Če bi potrebovali internet za pošiljanje elektronske pošte ali kaj drugega, ali poznate koga, ki bi v tem trenutku to lahko storil namesto vas?	N	%
Da, zagotovo	257	79.3
Da, verjetno	27	8.3
Verjetno ne	6	2.0
Zagotovo ne	34	10.4
Skupaj	324	100

Tiste, ki so dejali, da poznajo koga, na katerega bi se lahko obrnili (ki *zagotovo* poznajo in ki *verjetno* poznajo), smo vprašali, na koga bi se najverjetneje obrnili po pomoč (spodnja tabela). Večina (72%) bi se jih obrnila na *otroka ali vnuka oz. vnukinjo*, z 8% sledi *partner oz. mož/žena*, s 7% pa *prijatelj*.

Tabela 13: Na koga bi se tisti neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta, ki poznajo osebo, ki bi lahko namesto njih uporabila internet, najverjetneje uporabili po pomoč (vir podatkov: RIS 2009)

Na koga bi se najverjetneje obrnili po pomoč?	N	%
Na otroka ali vnuka/vnukinjo	203	71.8
Na partnerja oz. moža/ženo	23	8.0
Na prijatelja	19	6.7
Na soseda/sosedo	10	3.4
Na sodelavca, kolega	9	3.1
Na brata ali sestro	5	1.9
Na nečaka/nečakinjo	5	1.6
Drugo	4	1.3
Na zeta/snaho	3	1.2
Na druge sorodnike	3	0.9
Skupaj	283	100

Spodnja tabela prikazuje, na koliko različnih oseb bi se posamezniki lahko obrnili po pomoč pri tem, da bi namesto njih uporabili internet. V povprečju poznajo nekaj več kot 3 osebe, na katere bi se lahko obrnili po pomoč.

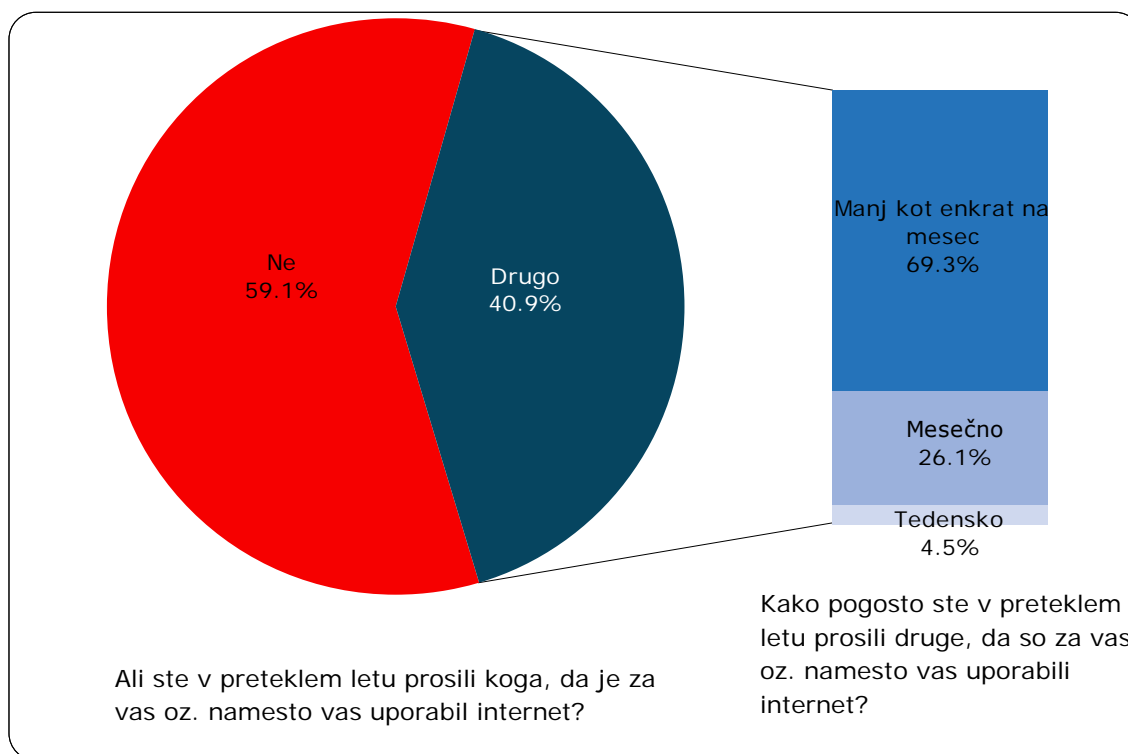
Tabela 14: Osnovne opisne statistike tega, na koliko različnih oseb bi se lahko obrnili po pomoč (vir podatkov: RIS 2009)

Na koliko različnih oseb bi se lahko obrnili po pomoč?	N	Min.	Maks.	Pov.	St. odklon
	283	1	30	3.64	3.4

Nekdanje uporabnike in neuporabnike smo vprašali, če so v preteklem letu prosili koga, da je zanje oz. namesto njih uporabil internet. Izkazalo se je, da jih je 40% to storilo. Med njimi jih je največ (69%) za pomoč prosilo *manj kot enkrat na mesec*, 26% *mesečno*, *tedensko* pa 5% (spodnja tabela oz. slika).

Tabela 15: Kako pogosto so neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta v zadnjem letu prosili druge, da so zanje uporabili internet (vir podatkov: RIS 2009)

Kako pogosto ste v preteklem letu prosili druge, da so za vas oz. namesto vas uporabili internet?	N	%
Manj kot enkrat na mesec	92	69.3
Mesečno	35	26.1
Tedensko	6	4.5
Dnevno	0	0.0
Skupaj	133	100

Slika 9: Ali so neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta v preteklem letu prosili koga, da je namesto njih uporabil internet (tortni diagram) in če, kako pogosto (strukturni stolpec) (vir podatkov: RIS 2009)

V zadnjem letu so se vprašani največkrat obrnili po pomoč na *otroka ali vnuka oz. vnukinjo* (76%), sledijo *prijatelji* (9%) in *partnerji oz. možje/žene* (8%). Natančen pregled je v spodnji tabeli.

Tabela 16: Na koga so se neuporabniki in nekdanji uporabniki interneta največkrat obrnili, da je namesto njih uporabil internet v preteklem letu (vir podatkov: RIS 2009)

Na koga ste se največkrat obrnili, da je uporabil internet za vas oz. namesto vas?	N	%
Na otroka ali vnuka/vnukinjo	102	76.0
Na prijatelja	11	8.5
Na partnerja oz. moža/ženo	10	7.8
Drugo	8	6.2
Na sodelavca, kolega	2	1.2
Na brata ali sestro	0	0.3
Skupaj	134	100

Nadalje nas je zanimalo, koliko različnih oseb je zanje oz. namesto njih v preteklem letu uporabilo internet. Izkazalo se je, da je tako uslugo za največ (43%) anketirancev storila ena, za tretjino (33%) dve, za petino (20%) pa tri osebe. V povprečju sta posamezniku (neuporabniku ali nekdanjemu uporabniku) pri uporabi interneta pomagali nekaj manj kot dve različni osebi (1.9) (spodnja tabela).

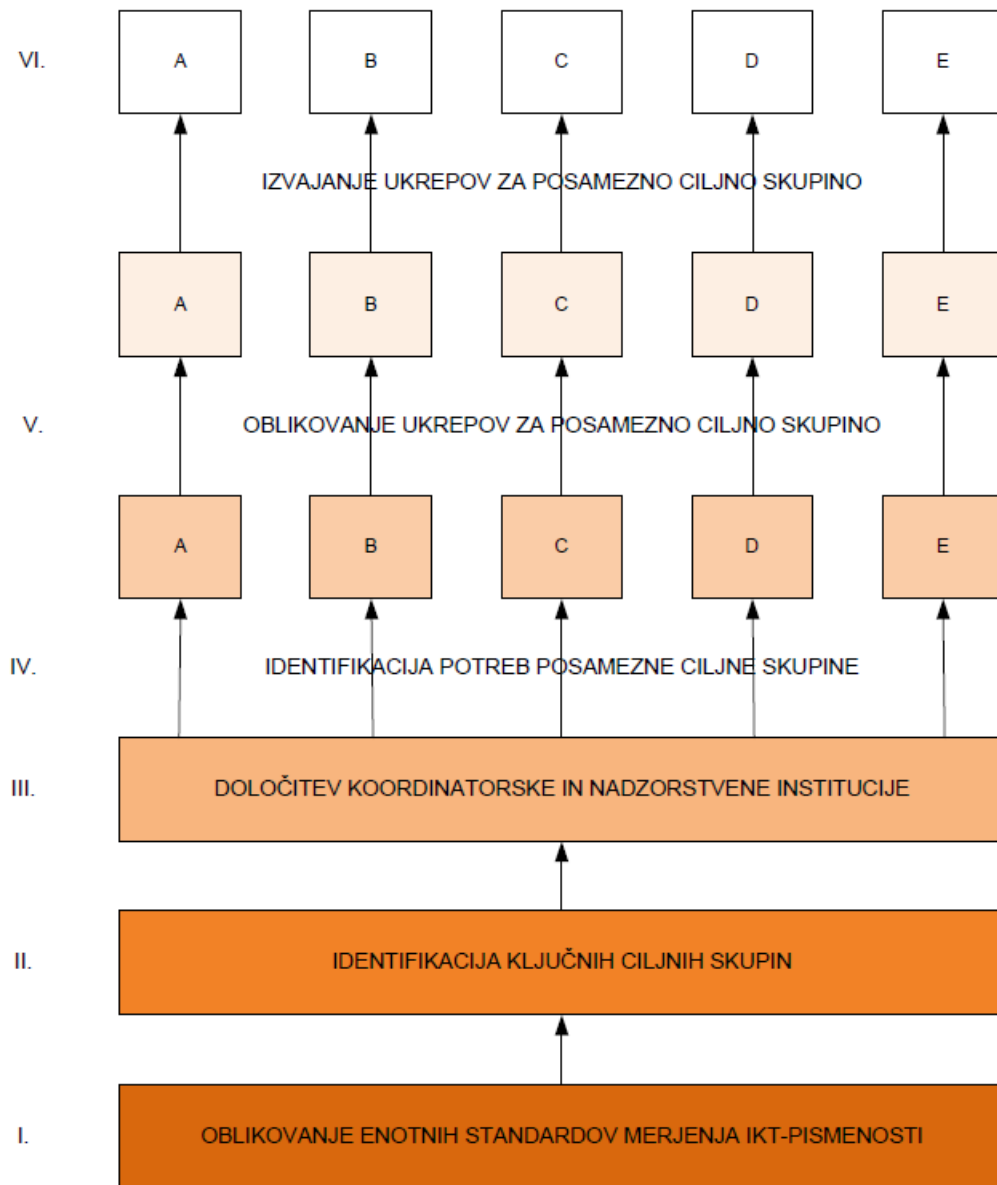
Tabela 17: Koliko različnih oseb je v preteklem letu anketirancem pomagalo tako, da so namesto njih uporabili internet (vir podatkov: RIS 2009)

Koliko različnih oseb vam je v preteklem letu pomagalo tako, da so za vas oz. namesto vas uporabili internet?	N	%	Povp.
1	57	43.1	1.87
2	43	32.6	
3	27	20.1	
4	3	2.4	
5	2	1.8	
Skupaj	133	100	

5. RIS 2008; IKT pismenost

Raziskava, ki smo jo v glavnem poročilu že povzemali, je v posebnem poglavju prikazala tudi nekatere primere dobre prakse na področju uspešnih akcij za spodbujanje uporabe IKT (poglavje 6, stran 179-219). Na tem mestu predstavljamo predlagani model oblikovanja ukrepov:

Slika 37: Koraki pri oblikovanju ukrepov za spodbujanje IKT-pismenosti

V osnovi je za samo opredelitev stanja in kasnejšo evalvacijo ter oceno uspešnosti projektov nujno vzpostaviti koherenten in veljaven **sistem enotnih standardov merjenja IKT-pismenosti**. Za oblikovanje projektov, ki bi bili čimbolj uspešni pri posameznih ciljnih skupinah moramo namreč imeti ustrezen način ocenjevanja njihovih IKT-spretnosti, njihovih pomanjkljivosti in njihovih posebnih

značilnosti (denimo določene sociodemografske značilnosti), od katerih so seveda odvisni ustrezni ukrepi. Sistem merjenja IKT-pismenosti je zelo pomemben tudi v fazi rednega sledenja napredka oziroma kot mehanizem evalvacije apliciranih ukrepov. Gre za povratno informacijo, ki mora biti pridobljena tako s strani uporabnikov kot tudi s strani izvajalcev, in je na dolgoročni ravni ključnega pomena za uspešnost kateregakoli projekta. Poleg tega lahko na podlagi kazalcev, ki jih identificiramo kot pomembne pri merjenju IKT-pismenosti, oblikujemo tudi potrebne standarde IKT-pismenosti, podobno kot za bralno pismenost to navaja NSRP (2006). Nekaj pomembnih indikatorjev, ki so uporabljeni tudi v mednarodnih primerjavah, sicer prikazuje tudi naša empirična raziskava, vendar pa še vedno ostaja prostor za izboljšave. Na tej ravni predlagamo:

- določitev koordinacijske institucije za razvoj sistema merjenja IKT-pismenosti in
- zagotovitev institucij in sredstev za redno izvajanje merjenja IKT-pismenosti in primerjalne analize.

V drugem koraku je potrebno **identificirati ključne ciljne skupine**. Predvsem je tukaj potrebno poudariti pomembno vlogo raziskav in izkušenj iz drugih držav. Na tej ravni nas zanimajo predvsem specifične značilnosti ciljnih skupin, ki lahko vplivajo na izbrani pristop k oblikovanju ustreznega ukrepa (po poročanju obstoječih raziskav so to denimo sociodemografske značilnosti, obstoječe predznanje oziroma obstoječa IKT-pismenost, specifične potrebe teh skupin, ki izhajajo iz družbenih okoliščin in življenjskih razmer in druge). Na tej ravni vidimo predvsem nujno potrebo po vključitvi sistema merjenja IKT-pismenosti v eno izmed obstoječih redno izvajanih družboslovnih raziskav na področju informacijsko-komunikacijske tehnologije (to je lahko denimo eden izmed redno izvajanih modulov raziskav v okviru projekta Raba interneta v Sloveniji), za kar je spet potrebno zagotoviti določena sredstva.

Ko torej imamo vzpostavljen dober sistem merjenja in evalvacije in imamo identificirane tudi specifične ciljne skupine, moramo zagotoviti dobro **koordinacijo in nadzor** nad oblikovanjem dejanskih ukrepov in njihovo izvedbo. Na tej ravni torej potrebujemo posebno institucijo (v Nacionalni strategiji e-izobraževanja 2006 so za takšno nalogo predlagali ustanovitev posebne Agencije za e-izobraževanje), ki bi bedela nad oblikovalci in izvajalci ukrepov za posamezne ciljne skupine ter ob tem tudi vršila nalogo skrbnika nad sredstvi, namenjenimi za IKT-opismenjevanje.

Izhajajoč iz lastnosti vsake ciljne skupine je potrebno **identificirati potrebe posamezne ciljne skupine**. Ob tem si lahko pomagamo seveda z lastnostmi teh skupin, ki jih pridobimo na podlagi raziskav ter s primeri dobrih praks, ki nam tudi že dajo določeno informacijo o uspešnosti neke vrste ukrepa oz. pristopa. K temu se želimo s pregledom nekaterih dobrih praks približati tudi v tem poročilu. Poudariti pa želimo predvsem tudi prednosti vključevanja regionalne in lokalne ravni v proces identifikacije potreb in tudi v kasnejši proces oblikovanja ukrepov. Na tej ravni namreč že lahko izkoristimo prednost poznavanja specifičnega okolja, družbenih in gospodarskih razmer v le-teh in posledično bolj kakovostnih informacij o potrebah posameznikov. Poudarimo predvsem pomembno sodelovanje med javnim sektorjem, civilno družbo in gospodarstvom, saj izkušnje kažejo, da se prav iz takšnih sodelovanj porodijo primeri dobre prakse, ki so tudi med ljudmi zelo dobro sprejeti in kažejo dobre rezultate⁴. Prav tako lahko z dobro razvitim sodelovanjem zadovoljimo tudi

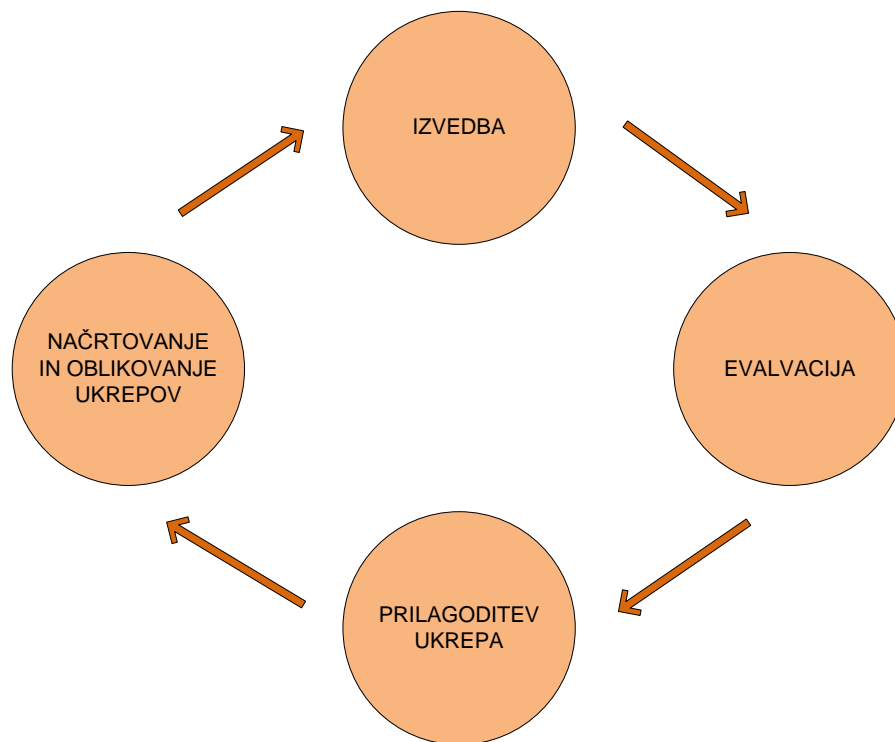
⁴ Takšni so denimo projekti Mobilatorij (izvajalec projekta je Mobitel, ki redno sodeluje s slovenskimi šolami, spletna stran <http://www.mobilatorij.org/>), Unlimited potential (spletna stran <http://www.misss.org/microsoft.php>), ki ga pod pokroviteljstvom Microsofta izvaja Mladinsko informativno

potrebe in želje bolj specifičnih uporabnikov (problematično je denimo izobraževanje zaposlenih v malih in srednje velikih podjetjih).

- Ko torej znamo identificirati ciljne skupine, poznamo njihove potrebe in želje in imamo zagotovljena sredstva ter krovno koordinacijo in nadzor, lahko posvetimo skrb **oblikovanju dejanskih ukrepov za posamezne ciljne skupine**. Poročila projekta BENTLI (2005), ki so bila predstavljena začetku tega poglavja nam predstavljajo nekatere ukrepe, ki so bili v različnih državah izvedeni na regionalni ravni. Uspešnost teh projektov spet potrjuje prednost apliciranja programov in projektov kot tudi same organizacije na regionalni ali lokalni ravni zaradi že prej omenjenih razlogov. Za posamezni ukrep so pomembni naslednji elementi:
- Izbor odgovorne institucije oz. organizacije (za nadzor in koordinacijo).
- Določitev predvidenega vira sredstev za izvedbo programa (predvidoma so to sredstva, ki jih razporeja krovna nadzorstvena in koordinacijska institucija, poznamo pa tudi primere uspešnega sodelovanja z gospodarstvom v obliki družbeno odgovornega ravnanja na področju informacijskega opismenjevanja, kot sta v Sloveniji prej omenjena primera Microsofta in Mobitela, preučiti je potrebno tudi možnost uvedbe spodbud za podjetja za tovrstno delovanje).
- Izbor izvajalcev z ustreznimi strokovnimi priporočili (zagotoviti je potrebno tudi sistem usposabljanja za izvajalce različnih programov (usposabljanje za različne ciljne skupine in za različne ravni »nepismenosti«), pomembna je tudi podpora neprofitnim organizacijam na področju zagotavljanja infrastrukture, usposabljanje osebja, podpore razvoju programske opreme in izobraževalnih vsebin, razvijanju in podpori javno dostopnih info točk, vzdrževanju in podobno). Pomembno področje, ki ni zadosti vključeno v ukrepe je tudi sistem knjižnic; velika prednost, ki bi jo lahko izkoristili je namreč obstoj dobro razvitega in razvejanega sistema knjižnic z obstoječim osebjem in prostori ter delno tudi ustrezno infrastrukturo.
- Določitev sistema rednega nadzora, koordinacije in evalvacije.

Tako vzpostavljen sistem mora biti fleksibilen in se stalno prilagajati potrebam ciljnih skupin (zato sta tukaj predvsem zelo pomembni evalvacija in ustrezne povratne informacije s strani uporabnikov). Predvideni cikel sledenja napredku prikazuje spodnja shema.

Slika 10: Ciklično prilagajanje ukrepov in programov

Na izvedbeni ravni poudarjamo še naslednje prednosti pristopa na lokalni oziroma regionalni ravni:

- olajšani dostopnost in obveščanje ciljne skupine,
- programi se izvajajo v posameznikom znanem okolju, tudi izvajalci (npr. svetovalci in učitelji, ki praviloma izhajajo iz tega okolja) so jim poznani; to pomeni večjo sproščenost in lažjo odločitev za izobraževanje; manj pomembni so tudi nekateri zaviralni dejavniki za vključevanje v izobraževanje (predvsem pri starejših je manjši občutek strahu in tujosti),
- omogočeno je tudi bolj kontinuirano sodelovanje (npr. možnost svetovanja in pomoči tudi po koncu določenega programa, tečaja ipd.),
- tečajniki lažje izpostavljajo konkretne omejitve in probleme, ki jih v svojem okolju srečujejo vsakodnevno in se z njimi v okviru programov tudi dejansko lahko soočijo,
- domači izvajalci programov imajo določeno prednost, saj bolje poznajo dejanske potrebe določene skupnosti in se jim znajo prilagoditi.

6. Mednarodni projekt »Digital Literacy«

Vehovar, Vasja, Alenka Žavbi in Barbara Neža Brečko. 2007. *Country Report Slovenia*. Digital Literacy. Dostopno preko:

http://mi.ris.org/uploadi/editor/13009583444Templateforcountryreport_oktober07_final.doc

37

Na osnovi preliminarnih analiz so koordinatorji projekta za posamezno državo izbrali nekaj projektov – primerov dobre prakse, ki smo jih nato podrobneje opisalo. Seznam vseh izbranih projektov v Evropskem merilu:

http://mi.ris.org/uploadi/editor/13007151771085013_Selectedinitiativesforfurtheranalysis.doc

Povzetki ugotovitev posameznih analiz izbranih primerov dobre prakse v Sloveniji so dostopni na:

- Mobilatorij, <http://mi.ris.org/uploadi/editor/13009583777Mobilatorij.doc>
- Kiberpipa, <http://mi.ris.org/uploadi/editor/13009583666Cyberpipe.doc>
- Unlimited Potential, MISSS, <http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300958384Unlimitedpotential.doc>

7. Dodatni sklepi in zaključki diskusije ob pregledu sekundarnih podatkov

Na osnovi diskusije s predstavitve prvega poročila projekta EKDS in na osnovi nekaterih novih poudarkov in sekundarnih podatkov zapišemo naslednje sklepe:

- Pri »kritičnih« ciljnih skupinah (starejši in hendikepirani) je v prvi vrsti potrebno:
 - Identificirati motivatorje za uporabo IKT (npr. konjički, zdravje, križanke, certifikati, storitve...); žal obstajajo zgolj različne anekdotične predstave o teh vprašanjih, za podrobnejši vpogled pa potrebujemo primarne podatke (npr. različni pogledi na medgeneracijsko solidarnost in pomoč);
 - Raziskati pomen osebnega stika in pomembnosti družabne komponente in to upoštevati pri oblikovanju ustreznih politik in ponudbe (npr. pomen osebnega obiska javne uprave, banke, pošte za starejše, brezposelne, druge...);
 - Poudariti pomen vzdrževanja e-kompetenc in podpore uporabnikom;
 - Pomen javno dostopnih točk s podporo 24/7 (npr. društva, knjižnice);
 - Zdi se, da niso ključni tečajji in izobraževanja, saj posamezniki hitro pozabijo vsebino, doma pa pogosto nimajo razmer za uporabo (kadar gre za neuporabnike), ampak sta bistvena poceni dostop in stalna podpora uporabniku;
 - Pomembno je spodbujati interes za samoizobraževanje in uporabo (ter lastniški dostop do IKT opreme);
 - Prilagojena tehnologija in cenovna dostopnost (pomemben element je zastonjskost - različne akcije).

- Na vseh ravneh je nujno preučiti primere dobre prakse doma in v tujini (glej npr. mednarodni projekt »Digital Literacy«).
- Spodbujati vsebine in aplikacije v slovenskem jeziku.

Dodatni viri

Bridging the digital divide – An Australian story. Dostopno preko
http://mi.ris.org/uploadi/editor/1298899307Bridgingthedigitaldivide_AnAustralianStory.docx)

Dolničar, Vesna. 2009. *Podporne tehnologije – podpora ali ovira medgeneracijske solidarnosti?*
Dostopno na <http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300271694Dolnicar.pdf>

Dolničar, Vesna in Mateja Nagode. 2010. *Overcoming key constraints on assistive technology uptake in Slovenia.* Teorija in praksa 47(6). Dostopno prek
http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300271707DOLNICAR_NAGODE.pdf

Nagode, Mateja in Vesna Dolničar. *Assistive technology for older people and its potential for intergenerational cooperation.* Teorija in praksa 47(6). Dostopno prek
http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300271719NAGODE_DOLNICAR.pdf

Dolničar, Vesna, Sonja Müller in Marco Santi. 2008. *Designing technologies for the older people: Userdriven research approach of the SOPRANO project.* Dostopno prek
http://mi.ris.org/uploadi/editor/1300271771Soprano_PLang_paper_proofread_VESNA_ometodologijiSOPRANA.doc